

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI GÜVENLİK ANABİLİM DALI

TERÖRİZMİN TANIM SORUNUNUN GÜVENLİK
EKSENLİ ULUSLARARASI İLİŞKİLERE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Şahin DEVECİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ertan BEŞE

Ankara – 2011

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI GÜVENLİK ANABİLİM DALI

TERÖRİZMİN TANIM SORUNUNUN GÜVENLİK
EKSENLİ ULUSLARARASI İLİŞKİLERE ETKİLERİ

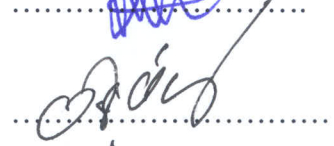
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞAHİN DEVECİ

Bu tez// 20... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Ertan BEŞE

Üye: Doç. Dr. M. Seyfettin EROL

Üye: Doç. Dr. Hüseyin CİNOĞLU

T.C.
POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

5./..../2011

Şahin DEVECİ

ÖZET

Deveci, Şahin, (2011), Terörün Uluslararası Bir Tanımının Yapılamamasının Uluslararası İşbirliğinde Oluşturduğu Sorunlar, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Ertan Beşe, 137 sayfa.

Bu tez çalışmasında; dış politika kavramı, terörizmin devletlerin dış politikalarına etkileri, uluslararası işbirliği ve uluslararası hukuk kavramları etrafında *terörizmin* tanımlama sorunları incelenmiştir.

Dünyanın her yerinde toplumun huzuruna, temel değerlerine karşı evrensel bir tehdit oluşturmuş ve oluşturmaya devam etmekte olan “terörizm” ve bu kavramın uluslar arası alanda tanımlanamama sorunu ile bu sorunun uluslararası alanda oluşturduğu sorunlar detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Günümüzde artık ülkelerin sınırları içerisinde kalmayıp, küresel bir nitelik kazanan “terörizmin”; bu sınırları aşan niteliğinden ötürü, devletlerarasında uluslararası hukukun oluşturulması ve ortak stratejileri içeren uluslararası işbirliği kaçınılmaz olmuştur. Özellikle 11 Eylül 2001 ABD terör saldırılarından sonra, gerek uluslararası bir hukuk oluşturma gerekse terörizmle mücadele konusunda uluslararası işbirliği arayışları hız kazanmıştır. ABD gibi güçlü ve olağanüstü korunduğu düşünülen bir ülkenin dahi bir terörist saldırıya uğraması, beraberinde farklı güvenlik algılamalarını ve güvenlik arayışları da getirmiştir. Bu saldırılar sonrasında birçok ülkenin, özellikle de ABD’nin güvenlik algılamalarında değişiklikler olmuştur. Bu gelişmeler sonrasında oluşan kavram arayışında ise en büyük sorun ortak bir terör ve terörist tanımının yapılamaması olmuştur. Bu tanımlamaların yapılmasında bir çok noktada asgari müştereklerde buluşulabilmişse de, bazı politik sebepler veya ülkelerin ulusal çıkarları gereği, bir ülkenin ‘terörist’ dediğine diğer bir ülkenin ‘özgürlük savaşçısı’ vb. isimler verilmesi noktasında bir birliktelik sağlanamamıştır.

Terörizmin neden evrensel bir tanımının yapılamadığına odaklanan bu çalışmada, bu tanımlama sorunu detaylı şekilde incelenmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Uluslararası Terörizm, Uluslararası Hukuk, Dış Politika, Güvenlik.

ABSTRACT

Deveci, Sahin, (2011), International Law And International Cooperation Issues Created By The Problem Of Defining Terrorism, Master Thesis, Supervisor: Assoc. Dr. Ertan Beşe, 137 pages.

After the mile stone of 9/11 attacks, the collaboration efforts and the attempts to establish a common international body of law against terrorism has gained major momentum globally. After this attack, it was clearly understood that no country in the world including the superpowers has assurance of not being victimized by terrorism operating over borders. Many governments, especially the government of United States reconsidered their perception of threat and made changes in their security policies accordingly. Some nations stressed the necessity of finding a common ground on legal issues and starting a united struggle against terrorism. However, the attempts of making a comprehensive definition of terrorism on which the further cooperation intended to be built were unsuccessful due to the different political reasons and national interests. The disagreements around a clear definition of terrorism caused many instances, in which some countries defined certain groups as terrorists while others called them freedom fighters.

In this thesis, the effects of terrorism on foreign policies of the governments, the importance of cooperation between countries, and the issues preventing the establishment of a common legal platform against terrorism are examined in detail. Moreover, the obstacles in front of an internationally agreed definition of terrorism are revealed and various solutions are suggested to resolve this problem.

Key Words: Terrorism, International Terrorism, International Law, Foreign Policy, Security

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR.....	V
TABLolar.....	VII
ŞEKİLLER.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK İLİŞKİSİ

1.1. Dış Politikanın Tanımı.....	8
1.2. Devletlerin Dış Politika Araçları.....	12
1.2.1. Diplomasi.....	16
1.2.2. Propaganda.....	16
1.2.3. İç İşlerine Karışma.....	19
1.2.4. Ekonomik Yöntemler.....	19
1.2.5. Dış Yardım.....	21
1.3. Güvenlik Olgusu.....	22
1.4. Devletlerin Güvenlik Algılamalarındaki Değişimlerin Dış Politikalarına Etkileri.....	24
1.5. Küreselleşmenin Devletlerin Güvenlik Anlayışının Değişiminde Oynadığı Rol	26

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM VE DEVLETLERİN DIŞ POLİTİKALARINA ETKİLERİ

2.1. Terörizmin Tanım Sorunu.....	29
2.2. Terörizmin Tarihi Gelişimi.....	38
2.3. Terörizm Çeşitleri.....	42
2.3.1. Devlet Terörü... ..	42
2.3.2. Ayrılıkçı Terör... ..	43
2.4. Uluslararası Terörizm.....	44

2.5. Terörizm Kavramının Uluslararası Hukuktaki Gelişimi.....	51
2.5.1. Birleşmiş Milletlerin Terörizm Konusundaki Düzenlemeleri.	59
2.5.2. Avrupa Konseyi'nin Terörizm Konusundaki Düzenlemeleri.	65
2.5.3. Avrupa Birliği'nin Terörizm Konusundaki Düzenlemeleri...	67
2.5.4. ABD'nin 11 Eylül Sonrası Terörle Mücadele Alanındaki Düzenlemeleri.....	69
2.6. Terörizmin Dış Politika Aracı Olarak Kullanımı.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE TERÖRİZM VE ULUSLARARASI HUKUK

3.1. Soğuk Savaş Sonrası Dönemin Dış Politika Araçlarından Biri Olarak Terörizm.....	84
3.2. Dış Politikada Uluslararası Terörizm ve 11 Eylül 2001 Saldırıları.	88
3.3. Terörizmin Tanım Sorununun Dış Politikaya etkileri.....	96
3.4. Afganistan Müdahalesi ve Terörizm	97
3.5. İnsan Hakları Söylemi ve Terörizm	99
3.6. Türkiye'nin Dış Politikası Ve Terörizmin Türkiye'ye Karşı Diğer Ülkelerce Dış Politika Aracı Olarak Kullanılması.....	105
SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA.....	127

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	: Adı Geçen Eser
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
A.g.k.	: Adı Geçen Kaynak
A.g.m.	: Adı Geçen Makale
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AK	: Avrupa Konseyi
ASALA	: Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
C.	: Cilt
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
ERNK	: Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi-Eniya rızgariya netewa kurdistan
ETA	: Bask Kurtuluş Örgütü
EUROJUST	: Judicial Cooperation Unit
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
FRONTEX	: European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders
Haz.	: Hazırlayan
IRA	: İrlanda Kurtuluş Örgütü
KON-KURD	: Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu

MDA	: Merkezi Doğu Ülkeleri
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NGO	: Non-government organizations
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Vd.	: Ve Diğerleri

TABLÖLAR

	Sayfa
Tablo 1: 1880-1975 Yılları Arasında Terörist Örgütlerin Finans Kaynakları	63
Tablo 2: İspanya ve ABD Yönetimleri Yaklaşımlarının Temel Farklılıkları	75
Tablo 3: Dünyada Petrol Rezervlerinin Dağılımı	82
Tablo 4: Dünyada Doğalgaz Rezervlerinin Dağılımı	82

ŞEKİLLER

	Sayfa
Şekil 1: Organize Suç-Terörizm Yakınlaşması	64
Şekil 2: 1991-1996 Arasında Dünyadaki Terör Eylemlerinin Yıllara Gore Dağılımı	87
Şekil 3: Dünyadaki İntihar Saldırılarının Yıllara Göre Dağılımı	92
Şekil 4: 2001-2005 Yılları Arasında Dünyadaki İntihar Saldırıları	92

GİRİŞ

Yıldırma, sindirme, şiddet vb. yöntemleri kullanarak, kamuoyunda korku oluşturma sistematik bir halde uygulanması olan terörizm, Soğuk Savaş sonrasında uluslararası bir boyut kazanarak, 21. yüzyılın en önemli güvenlik sorunu haline gelmiştir. Terörizmin temel unsurlarının ve özellikle tanımının yapılabilmesi, yüzyılın uluslararası alanda en önemli sorunlarından olan terörizmle uluslararası alanda mücadele edebilme yönüyle çok büyük bir önem arz etmektedir. Terörizmin uluslararası boyutu yeni bir gelişme olmamakla birlikte bu durum 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında tüm dünya ülkeleri tarafından açıkça ifade edilmiştir.

Terörizm sorunun uluslararası boyutu ve özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasındaki gelişmeler ve yeni güvenlik algılamaları, beraberinde terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği arayışlarına hız kazandırmıştır. Dünya tarihinde bilinen ilk örneklerinden bu yana terörizmin tanımı çok net bir şekilde yapılamamıştır. Bunun başlıca nedeni ise, bir ülke için “terörist” olarak kabul edilen bir kişi ya da grubun, bir diğer ülke tarafından, ulusal bazı menfaatler veya uluslararası bazı politikalar nedeniyle “haklı bir dava uğruna savaşan kişi ya da kişiler”, “özgürlük savaşçısı” olarak görülebilmesidir. Ayrıca insanlık tarihine baktığımızda, Hasan Sabbah’tan 11 Eylül 2001 ABD (Amerika Birleşik Devletleri) saldırılarına kadar terörizm olgusunun farklı zamanlarda, farklı şekillerde uygulandığına şahit olmaktadır.

Terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği arayışları, beraberinde işbirliğinin nasıl ve hangi çatı altında yürütüleceği sorusunu gündeme getirmiştir. 11 Eylül 2001 ABD terör saldırıları sonrasındaki süreçte, güvenlik kavramı ile ilgili sorulan soruların en başında, istihbarat teşkilatlarının organik yapılanmalarının terörle mücadele için yeterli olup olmadığı ve bu yapılanmaların uluslararası terörizmle mücadeleyi yürütebilecek bilgi birikimi ve donanıma sahip olup olmadıkları gelmektedir.

11 Eylül 2001 ABD terörist saldırıları, öncelikle ABD’de ve beraberinde de tüm dünyada büyük şaşkınlık yaratmasının yanında, ülkelerin güvenlik algılamaları üzerinde de yeni yaklaşımların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. 11 Eylül 2001 saldırıları terör, insan hakları ve güvenlik kavramlarına bakış ve bu kavramlarla ilgili

olarak yeni yaklaşımların ortaya atılması veya tartışılması cihetiyle bir dönüm noktası kabul edilebilir. Bu dönüm noktasında tanım sorununun etkileri ve sonuçları da söz konusudur.

11 Eylül 2001 ABD saldırıları ve akabinde 11 Mart 2004 İspanya ve 7 Temmuz 2005 İngiltere saldırılarıyla da güvenlik sorunu ve sınırları aşan terörizmle tüm dünya devletleri yüzleşmek zorunda kalmıştır. Özellikle ABD'den sonra Avrupa'da meydana gelen bu iki büyük terör olayı ile, terörizmle mücadele, dünya devletlerinin olduğu kadar AB'nin (Avrupa Birliği) de yegâne tehdit algılamalarından ve hakkında politikalar geliştirmek zorunda hissettikleri kavramlardan birisi olmuştur. Şüphesiz ki, teknolojinin gelişmesi, fiziki sınırların birçok ülke arasında kalkması, fiziki sınırların yerini ekonomik sınırların alması vb. etkenler, terörizmin lehine olmuş, terörizmin uluslararası bir olguya ve tehdit unsuruna dönüşmesine vesile olmuştur.

Ülkeler için ulusal veya bölgesel bir sorun olmaktan çıkan ve küresel bir sorun halini alan terörizm artık bir iç güvenlik sorunun çok daha ötesinde uluslararası bir sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu değişim ve algılama terörle ilgili farklı zorunlulukları da ortaya çıkarmıştır. Bu zorunlulukların birisi de devletlerin “ortak düşmana” karşı mücadelelerini gündeme getirmiştir. Ortak düşmanın belirlenmesi, her devlet için çok kolay ve anlaşılır bir durum olamamış, başka boyutları ortaya çıkarmıştır. Devletlerin güvenliği ve insan hakları konuları en fazla tartışılan ve tartışılma sıcaklığını koruyan konular olmuştur.

Terörle mücadele konusunun ülkelerin dış politika konusu haline getirilmesi, bir ülkenin terör algılaması ile diğer bir ülkenin terör algılamasının bazı politik sebepler veya ulusal çıkarlar sebebiyle farklılıklar göstermesine rağmen, NATO (Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü) ve BM (Birleşmiş Milletler) olmak üzere uluslararası kuruluşlar tarafından terörizmin önlenmesi amacıyla ortak çalışmalar yapılmıştır. Bugüne kadar BM tarafından terörizmle mücadele amacıyla toplam 12 uluslararası sözleşme yapılmış, 13'üncü sözleşme ise imzaya açılmıştır. Bu sözleşmelerin uygulamaya yansıtılmasını takip etmek amacıyla, 11 Eylül 2001 tarihinden sonra, BM'nin 1373 sayılı kararıyla, BMGK'ne (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi) bağlı Terörizmle Mücadele Komitesi (Counter Terrorism Committee - CTC) kurulmuştur.

Terörizmle mücadelede, uluslararası alanda ortak bir tanımın yapılamaması konusunda, devletlerin ulusal çıkarları doğrultusunda teröre ve terör örgütlerine karşı zaman içerisinde farklı yaklaşımlar sergilemeleri de önemli rol oynamaktadır. Almanya, 1990'lı yıllarda PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütüne tam destek verirken ve bu terör örgütünü bir terör örgütü olarak değil de hakları Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nce gasp edilmiş azınlık bir grubun temsilcisi olarak görürken, gerek Türkiye'nin diplomatik girişimleri ile gerekse bu örgütten ülkesi içerisinde yaptığı ve kendisi açısından itibar kaybı olabilecek eylemleri sonrasında terör örgütü listesine dahil etmiştir. Benzer bir durum ise Suriye ile Türkiye Cumhuriyeti arasında yaşanmıştır. Uzun yıllar boyu PKK terör örgütüne ülkesi içinde barınma imkanı tanıyan ve bu terör örgütünün sözde liderinin, örgütü ülkesinden yönetmesine müsaade eden Suriye bazı dış politika kaygıları ve Türkiye'nin diplomatik girişimleri sonrasında, Adana protokolü ile PKK'yı terör örgütü olarak kabul etmiş ve Türkiye ile terörle mücadele alanında işbirliğine yeşil ışık yakmıştır.

Çalışmanın Konusu ve Amacı: Çalışma, genel olarak günümüzde uluslararası hukukun kat ettiği mesafeye rağmen terörizmin devletler tarafından nasıl bir dış politika aracı haline dönüştürüldüğünü açıklamaya çalışacaktır. Teorik olarak birçok alanda ve anlamda (siyaset, hukuk, diplomasi, sosyoloji ve psikoloji gibi) tanımlanmaya çalışılan terörizm olgusunun her ele alındığında, uluslararası alanda herhangi bir uzlaşının sağlanamadığı neticesi ortaya çıkmaktadır.

Terör saldırılarına maruz kalan veya kalmayan hemen her devletin ve toplumun adeta lanetlediği bu kavram, yerine ve zamanına göre farklı şekillerde algılanabilmektedir. Örneğin bir devlet için terörist olan bir grup, başka bir devlet için “özgürlük savaşçısı” olarak görülebilmektedir. Bazen de devletler terör örgütü olarak tanımladıkları örgütleri el altından ya da istihbarat örgütleri tarafından destekleyebilmekte ya da bunların faaliyetleri hakkında açıkça herhangi bir yaptırım da bulunmamaktadırlar. Bunun en temel nedeni ise, “realist teorinin” söylemiyle “reel politığın” kurallarından kaynaklanmaktadır. Realizm, “siyasal realizm” olarak ta adlandırılmaktadır ve uluslararası alandaki en eski siyaset teorisi olduğu iddia edilmektedir. İdealizm uluslararası ilişkilerin ahlaki değerler üzerinden yürütülmesi gerektiğini savunurken, realizm ise, “güç siyaseti” ve ulusal menfaatlerin ön plana çıkarılarak bu çıkarların takip edilmesi görüşü üzerinden

yürütülür. Realizm fikri, yaklaşık olarak M.Ö. 431 yıllarında Çin’de yazılmış olan Sun Tzu’nun strateji üzerine olan klasik eserine kadar dayanmaktadır. Machiavelli ve Thomas Hobbes realist geleneğin diğer önemli isimleridir.¹ Bu bağlamda, bu çalışma, üzerinde uluslararası bir uzlaşa sağlanamayan terörizm olgusunun, uluslararası hukuktaki ve devletlerarası ilişkilerdeki yerini ve devletlerin bu kavramın tanımında düştüğü handikapları sorgulamayı amaçlamaktadır.

Teknolojinin hızlı gelişimi, sanayileşme, kentleşme ve buna bağlı olarak yatay hareketliliğin yani iç göçlerin artması, siyasi sınırların yerini ekonomik sınırlara bırakması vb. nedenlere dayanan, değişen ve çeşitlenen tehditler karşısında güvenlik arayışlarının artması, bu tehditler içerisinde terörizm sorununun, ülkeler için giderek sınır aşan boyutlara ulaşması, yine buna bağlı olarak uluslararası ilişkiler disiplininde terörizm araştırmalarına daha fazla önem verilmesi, çalışmada terörizmin inceleme konusu olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

11 Eylül 2001 ABD saldırılarının ardından G.W. Bush yönetimindeki ABD tarafından, bir plan dahilinde uygulamaya konulan “Amerika Yüzyılı Projesi” kapsamında, Irak ve Afganistan’a müdahale edilmesi, İran ve Suriye’nin etkisizleştirilmesi, İsrail’in desteklenmesi ve askeri harcamaların artırılması gibi politikalar izlenilmiş ve bunları kolaylaştırmıştır. Yardım, güvenlik, özgürlük temelli bir kılıfa büründürerek, Irak ve Afganistan’a kanlı müdahalelerde bulunulmuştur. ABD, belirtilen ülkelerde, demokrasiyi yerleştirme, yeni kurulan demokratik rejimleri güçlendirme bahaneleriyle gerçekleştirdiği kanlı saldırılarla, keyfi uygulamalarla güvensiz, tedirgin ve istediği gibi manipüle edebileceği bir toplum oluşturarak hedeflerine ulaşmayı kolaylaştırmıştır.

ABD’nin yaptığı açıklamalarla, dünya kamuoyunu, bu müdahalelerin temel amacının kamuoyunda söylenildiği gibi ülkeleri adına ekonomik çıkarlar sağlamak olmadığını, bilakis terörizme karşı savaş açmak ve bu ülkelere demokrasiyi yerleştirmek olduğu konusunda iknaya çalışmaktadır. Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak’ın, kitle imha silahları ürettiği, kimyasal ve biyolojik silahlarla ABD ve müttefikleri için büyük tehdit oluşturduğu, Saddam’ın El-Kaide ile bağlantılı olduğu hususlarında yoğun bir propaganda savaşı sürdürülürken, müdahalenin asıl nedeni

¹ Heywood, Andrev, (2007), *Siyaset*, Ankara:Adres Yayınları, ss.184-185.

olan, Irak'ın mevcut ve gelecekteki rezervlerinin kontrolüne yönelik asıl hareket gerekçelerini gözlerden kaçırabileceklerini hesaplamaktadırlar.

Araştırma Soruları:

Araştırma sorularının oluşturulma aşamasından önce, alan taraması yapılmış, çalışma kapsamında “Bilimsel Araştırma” yöntemi kullanılmış olup bu yöntemin bir gereği olarak aşağıdaki “araştırma soruları” geliştirilmiştir.

1. Terörizm, uluslararası hukuk ve siyasetin ilgi alanına girdiği dönemden günümüze kadar, devletler tarafından diğer bir devlete karşı, doğrudan bir terör örgütünü desteklemek veya finanse etmek suretiyle, kendi çıkarlarını maksimize etmede bir koz olarak kullandıkları bir olgu mudur?
2. Terörizmin evrensel şekilde ele alınıp, terörizme karşı çeşitli yaptırımların uygulanabilmesi için uluslar üstü yaptırımlar uygulayabilen kurumun bulunmamasının sebebi nedir?
3. Terörizm, günümüz dünyasında, demokrasi, insan hakları, terörle mücadele vb. argümanları kullanarak ulusal çıkarlarını maksimize etmek isteyen devletlerin, uluslararası hukukun yaptırım ve kurallarından kaçmalarını sağlayan bir tür kaçış aracı mıdır? Bu konu ile ilgili milat 11 Eylül 2001 ABD saldırıları mıdır?

Çalışmanın Metodu ve Yöntemi

Bu çalışma, terörün uluslararası bir tanımının yapılamamasının ve bu tanım belirsizliğinin uluslararası işbirliğinde yarattığı sorunları ele almaktadır. Çalışma 11 Eylül 2001 ABD saldırısının ardından oluşan korku iklimini ve terörün, ülkelerin fiziki sınırlarının ötesine geçmesi ve bunun sonuçları üzerinde de detaylı şekilde durmaktadır. Çalışma kapsamında, “Nitel Araştırma” metodu kullanılmıştır. “Nitel Araştırma” metodunun bir gereği olarak, “Araştırma Probleminin” tanımlaması yapılmış, bu sorunun ortaya konulmasında, belirtilen alanda yapılmış çalışmalar, yazılmış kitaplar ve makaleler vb. açık kaynaklar taranarak bir literatür çalışması yapılmış, “Araştırma Sorularını” yanıtlamak için araştırma deseni geliştirilmiş, konunun açıklanmasına yönelik veriler toplanarak bu verilerin analizi yapılmış ve son olarak ta “Araştırma Sorusu” hakkında sonuçlar çıkartılarak, sonuçlar-bulgular yorumlanmıştır.

Çalışma kapsamında, “Nitel Araştırma” yöntemi kullanılmıştır. “Nitel Araştırma” yöntemlerinden “İçerik İnceleme” yöntemi kullanılarak, çok sayıda basılı eserin içeriği araştırma konusu kapsamında ve belirli bir sistematik dahilinde incelenmiştir. “Nitel İçerik Analizi” çerçevesinde, literatür taraması yapılan kaynakların içinde geçen, “Terörizm, Uluslararası Terörizm, Uluslararası Hukuk, Dış Politika, Güvenlik vb. terimler kategorilere ayrılarak analiz edilmiştir. “Nitel Araştırma” yöntemi çerçevesinde, “Veri Analizi” yöntemi kullanılmış olup “Ampirik Araştırma” ve “Nicel Araştırma” yöntemleri kullanılmamıştır.

Çalışma kapsamında;

Birinci Bölüm’de, dış politikanın tanımı, devletlerin dış politika araçları, güvenlik olgusu, güvenlik ve dış politika ilişkisi, devletlerin güvenlik algılarındaki değişimlerin dış politikalarına yansımaları, küreselleşmenin devletlerin güvenlik anlayışının değişiminde oynadığı roller anlatılmaktadır. Dış politika olgusunun temelinde devletlerin olduğu, devletlerin uluslararası sistemin en temel aktörleri olduğu, dış politika kavramının anlamı üzerinde uluslararası alanda tam bir uzlaşma olmadığı, bu tanımlama konusu ile ilgili iki ayrı grup tanımlaması bulunduğu konuları üzerinde durulmaktadır.

Bununla birlikte, yine bu bölümde devletlerin “Dış Politika Araçlarından” bahsedilmekte, günümüzde devletlerin dış politikada genellikle, “Yalnızcılık”, “Bağılantısızlık”, “İttifak ve Koalisyonlar Oluşturma” gibi politikalar oluşturarak, bu doğrultuda hareket ettikleri belirtilmekte, devletlerin dış politika araçlarından birisini benimsemesinin gerek kendine gerekse uluslararası sistemin koşulları tarafından etkilendiği, devletlerin dış politika seçeneklerinden birini tercih etmesinde ülkelerindeki karar vericilerin dış politikaya ve diğer devletlerin davranışlarını algılayışları ile önem kazandığı, bu kapsamda, Türkiye’nin 1949’da kurulan NATO’ya üye olmasında o dönemde SSCB’yi (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) bir tehdit unsuru olarak gördüğü, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ülkemizin dış politika tutumunun nasıl değiştiği konuları üzerinde de durulmaktadır.

Bütün bu konuların açıklanmasına müteakip, devletlerin dış politika araçları olan, “Diplomasi”, “Propaganda”, “İç İşlerine Karışma”, “Ekonomik Yöntemler” ve “Dış Yardım” konularına değinilmektedir.

İkinci Bölüm’de, terörizmin tanımı, terörizmin tarihsel gelişimi, terörizm çeşitleri, uluslararası terörizm ve terörizmin dış politika aracı olarak kullanılması açıklanmaktadır.

Üçüncü Bölüm’de, 11 Eylül 2001 ABD saldırısının ardından dış politika aracı olarak terörizm, terörizmin dış politikaya etkileri, Afganistan ve Irak savaşında terörizm, insan hakları söylemi ve terörizm, uluslararası hukukta konsensüs sorunu ve terörizm anlatılmaktadır. Bu bölümde, diğer devletlerce Türkiye üzerine geliştirilen politikalar gereği, özellikle PKK terör örgütüne yönelik taraflı ve maksatlı yaklaşımlar ele alınmış olup özellikle bu durum, ABD’nin Irak’a Türkiye üzerinden asker çıkarması ile ilgili olarak 01 Mart 2003 tarihinde TBMM’de (Türkiye Büyük Millet Meclisi) tezkere oylamasının olumsuz neticelenmesi sonrasında Türkiye’ye karşı aldığı tavır 20 Mart 2003 Irak Müdahalesi ile örneklendirilmiş, böylece uluslararası alanda terör üzerine bir tanımlama yapmanın, devletlerin uluslararası çıkarlarını ön planda tutmaları sebebi ile çok zor olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK İLİŞKİSİ

Bu bölümde, dış politikanın tanımı, mahiyeti, devletlerin terörü uluslararası alanda bir dış politika aracı olarak kullanmalarını anlayabilmek yönünden, devletlerin dış politikalarını etkileyen faktörler, ‘demokrasi’ nin ülkelerin dış politikalarında, diğer ülkelerin içişlerine, siyasi sistemlerine müdahale için kullanılması, uluslararası güvenlik kavramının tanımı ve devletlerarası ilişkilerde oynadığı rol, devletlerin güvenlik algılarının değişimini etkileyen faktörler, devletlerin dış politika araçları, Soğuk Savaş Dönemi’nde ve sonrasında dış politika araçlarının kullanılma farklılıkları, dış politika araçlarının kullanımındaki değişimler, güvenlik olgusunun tanımı ve uluslararası ilişkilerin oluşumundaki yeri ve önemi, devletlerin güvenlik algılamalarındaki değişimlerin dış politikalarına etkileri, Soğuk Savaş Dönemi’nde ve sonrasında ülkelerin benimsediği güvenlik algılamaları ile 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ülkelerin ve özellikle de ABD’nin güvenlik algılaması, küreselleşmenin devletlerin güvenlik algılarının değişiminde oynadığı roller incelenmiştir.

1.1. DIŞ POLİTİKANIN TANIMI

Günlük hayatta ve literatürde sık sık kullanılan kavramlardan birisi olan ‘Dış Politika’nın anlamı konusunda uluslararası alanda tam bir uzlaşma yoktur. Akademisyenler tarafından iki grupta tanımlanan dış politika kavramı, günlük hayatta, genellikle uluslararası ilişkiler kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

Birinci grup tanımlamayı yapan akademisyenler, ‘Dış Politika’ kavramını tanımlarlarken, özellikle ‘politika’ kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Bu tanım üzerinde yoğunlaşan akademisyenler, ‘Dış Politika’ kavramını, bir devlet içindeki politika oluşturmakla görevli olanların, uluslararası arenada aktif olarak faaliyet gösteren diğer devletler veya uluslararası aktörlere dönük olarak geliştirdiği stratejiler ve hedefe ulaşmak amacıyla sergiledikleri çabalarının bütünü olarak tanımlamaktadırlar. Burada ulaşılmak istenilen esas amaç ise, her devletin kendi sistemi içerisinde bir ‘politika’ (policy), yani ‘hedefler listesi’ tayin etmeyi hedeflemesidir.

Dış politikanın “dış” boyutu üzerinde yoğunlaşan ikinci grup akademisyenler ise, ‘Dış’ ifadesinin, devletin kendi egemenlik alanı dışında kalan bütün uluslararası alanı, yani devletin kendi egemenlik alanı dışındaki bütün devletleri ifade edeceği görüşü üzerinde durmaktadırlar. İlgili devletin otoritesi ve egemenlik alanı dışında ele alınan bir kavram olması ‘dış’ kavramına ayrı bir anlam kazandırmaktadır. Devletler, kendi egemenlik alanları içinde, hukuka uygun ve meşru olmak koşuluyla üçüncü taraflara karşı her türlü politikayı geliştirme ve uygulama gücüne sahipken, egemenlik alanları dışında belirtilen tarzda bir yetkiye sahip değildirler.² Bir devletin dış politikasını etkileyen birçok faktör vardır. Bunlardan birkaç tanesi, politik, sosyal, ekonomik, normatif vb. faktörlerdir.³

Ülkelerin kendi iç kamuoylarında çeşitli baskı gruplarının siyasal karar alma mekanizmasını etkileme olanakları çoğaldıkça ve ülkelerin siyasi hayatlarına farklı kitlelerin katılımları arttıkça, bu kesimlerin dış politika ile ilgilenme fonksiyonları ve dereceleri artmaktadır.⁴ Dış politika esas olarak bir ülkenin iç politikası ile yakından ilgili olup adeta iç politikasının bir uzantısıdır denilebilir.⁵ Bu sebeple, iç ve dış politika arasındaki ayrım giderek eski katı anlamını yitirmeye başlamıştır. Bir başka açıdan bakıldığında, iç ve dış politika ayrımının nitelik değiştirmesinin, ülkeler arasındaki işbirliği ve bütünleşme derecesinin artması ile yakından alakalı olduğu söylenebilir. Çoğu zaman bir ülkenin dış politikası ile başka bir ülkenin iç politikası arasında çok yakın bir ilişki ortaya çıkabilmekte, ortak menfaatler noktasında buluşulabilmektedir. Özellikle AB kriterleri ve bunu uygulamaya çalışan devletler arasında ortak değerler ve kavramlarda bir çatı altında buluşulmaya çalışılmaktadır.

Bir devletin en önemli ve öncelikli dış politika hedefi, kendi öz varlığını her türlü iç ve dış tehditlerden korumak ve bu amaca yönelik olarak ülke savunmasını güçlendirici her türlü önlemleri almaktır. Bu bağlamda, bir devletin dış politika uygulamalarında birinci derecede önceliği, devletin bekasını korumaya yönelik güvenlik algılaması ve bu amaca yönelik geliştirilmiş stratejileridir.⁶

² Gözen, Ramazan, (2006), “Dış Politika Nedir?”, İdris Bal (Der), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara:AGAM, ss.3-4.

³ Karaosmanoğlu, Fatih, (2006), “İnsan Hakları Amaçlı Türk Dış Politikası: Bir Faktör Olarak Agit İnsan Hakları Normları”, İdris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, s.103.

⁴ Sönmezoğlu, Faruk, (2005), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, İstanbul: Der Yayınları, s.223

⁵ Gözen, (2006), a.g.e.,s.4.

⁶ Sönmezoğlu, (2005), a.g.e., s.223

Bugün, askeri ve siyasi gücü, dünya ekonomisine ilişkin kabul gören düzenleme sistemi ve ekonomisi, yine kültürel hegemonya sistemi (Kültür Milliyetçiliği) ile dünyanın jandarması konumunda bulunan ABD ve bir bütün olarak batı politikaları emperyalist bir niteliğe sahiptir.⁷

John Bellany Foster'a göre;

Geçmişte olduğu gibi bugünde emperyalist sistemin hedefi, çevre ekonomilerini merkez kapitalist ülkelerden gelen yatırımlara açmak, böylelikle dünya sisteminin çevresinden merkezine doğru hem ham maddelerin düşük fiyatlar üzerinden sürekli arzını, hem de net ekonomik fazlanın dışarıya doğru akışını güvence altına almaktır.

Bir yönetim biçimi hatta bir toplumsal yaşayış biçimi olan 'Demokrasi', özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD ve batılı güçlerin hedeflerindeki ülkelerin içişlerine, siyasi sistemlerine müdahale amaçlı uygun bir materyal haline geldi.⁸

Eski Dışişleri Bakanlarından George Schultz'in tanımlaması ile ABD hedef ülkelerdeki siyasi liderleri bulup, ABD Üniversitelerinde eğiterek, emperyalist hedeflerinin bir paravanı olan demokrasinin geliştirilmesi faaliyetlerine ve dolayısıyla dünya barışına katkıda bulunmaktadır.⁹

Uluslararası ilişkiler alanında güvenlik kavramı, farklı görüş ve ekollerde belirli benzer noktalarının bulunmasına rağmen, her zaman aynı ifadelerle tanımlanmamıştır. Bu durumun temel nedeni olarak, devletlerarası ilişkilerin ve yaklaşımların, değişik dönemlerde değişik kişiler arasında farklı algılanması gösterilebilir.

Uluslararası güvenlik kavramı, günümüzde birçok ülkeyi yakından ilgilendiren, bu konu ile ilgili her ülkenin kendi stratejilerini belirlemesi gereken ve artık bölgesel bir sorun olmaktan çıkarak evrensel bir sorun haline alan hatta globalleşen bir kavramdır. Günümüzde birçok ülkeyi yakından ilgilendiren bu kavram sadece askeri ve ekonomik konularda stratejiler geliştirmenin ötesinde insani ve ekolojik güvenliği de kapsayacak stratejiler geliştirmeyi gerektirmiştir.¹⁰

⁷ Yılmaz, Sait, (2008), *Güç ve Politika*, İstanbul:Alfa Yayınları, s.291.

⁸ A.g.e., s.342.

⁹ A.g.e., s.345.

¹⁰ İşyar, Ömer Göksel, (2008),

Uluslararası güvenlik kavramı, öncelikle bir devletin diğer devletlerle yaşadığı ilişkileri bütüncül olarak ele almaktadır. Ulusların güvenliklerinin genel ve sabit bir anlatımla tanımlanmasının ya da objektif olarak belirtilmesinin mümkün olamayacağı doktrinde sıkça tartışılan konulardan birisidir. Bu sebeple de, uluslararası güvenlik alanında yapılmaya çalışılan tanımlar, devletlerin tehdit ve güvenlik kavramlarını nasıl algıladıklarına veya bu kavramlara nasıl yaklaştıklarına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bu yaklaşımların dışında, güvenlik algısını, her bir toplumun kendi milli kültürlerine bağlayan yazarlar da olmuştur. Örneğin A. de Vasconcelos, “güvenliğin farklı kültürlerde farklı anlamlara geldiğini savunmakta ve bunu da “kimlik temelli güvenlik” olarak isimlendirmektedir.”¹¹

Son dönemlerde birçok uluslararası ilişkiler uzmanı tarafından güvenlik anlayışı çeşitli boyutları ile eleştirilmiştir. Uzmanların birçoğu ülkelerin ulusal güvenlik anlayışlarına güvenliği etkileyen diğer unsurları da göz önünde bulundurmamak suretiyle dar bir tanımlamadan kurtararak genişletilmiş bir güvenlik tanımının daha fonksiyonel olacağı önerisinde bulunmuşlardır. Bu uzmanlardan birisi olan Barry Buzan devletlerin sadece kendi sorunlarını veya politikalarını ön plana çıkararak oluşturdukları ulusal güvenlik politikalarını terk ederek komşularının da güvenliklerini tehdit eden unsurlarını, milli çıkarlarını ve güvenlik kaygılarını dikkate alan ülkelerin siyasi, ekonomik, sosyal, çevresel ve askeri boyutlarını da analiz eden genişletilmiş bir uluslararası güvenlik tanımını benimsemiştir.¹²

Devletler için ‘Güvenlik’ kavramı öncelik ve önem arz etse de, devletler için prestij, refah, uluslararası sistemde belli bir otonomiye sahip olma gibi öncelikler de önemli bir yer tutmaktadır. Aslında belirtilen bu amaçların tümü birden, devletlerin dış politikalarında göz önde bulundurdıkları ve önem verdikleri politikalardır. Devletlerin içinde bulundukları durum ya da uğraşmak zorunda kaldıkları iç ve dış sorunlar da devletlerin uluslararası ilişkilerde önceliklerini belirlemektedir. Örneğin Irak için otonomi ve prestij ön sırada olabilirken, Hollanda için refah öncelikli dış

Kavramsal Çerçeve ve Uygulama, <http://www.ataum.gazi.edu.tr/pdf/gunumuzde-uluslararasi-guvenlik-stratejileri-kavramsal-cerceve-ve-uygulama-1250764949.pdf> , s.36.

¹¹ Kaya, İbrahim ve Acer, Yücel,(2008) “Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara:Lalezar Yayın, ss.277-279.

¹² Baylis, John, (2008), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı*, (<http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/UIde-Guvenlik-Kavrami.pdf>), s.73. Erişim Tarihi: 23.03.2010)

politika hedefi olabilir. Türkiye için güvenlik ön planda iken ABD için hegemonya öncelikli olabilir.

Devletlerin güvenlik algıları zaman içerisinde değişime uğrayabilir. Bu değişimin gerçekleşmesinde, güvenlik ile güvenliği sağlamaya yönelik amaçlar arasında doğrudan bir ilişki bulunması, iç ve dış tehdit algılamalarının değişmesi, yeni güvenlik arayışlarının ortaya çıkması, ülkelerin yaşadığı siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel vb. etkileşimler önemli rol oynamaktadır.

Devletler ‘dış politika’ olgusunun temelini oluştururlar. Devletler, uluslararası sistemin en temel aktörleridirler. Bu yaklaşımla, devletlerin uluslararası arenada az veya çok bağımsız hareket edebilme yeteneğine sahip oldukları söylenebilir.¹³

Dış politika bir ülkenin kendi ulusal sınırları ile sınırlı bir olgu veya süreç değildir. Öncelikle ‘dış politika’ kavramı kompleks bir kavramdır. Yani içerisinde bir çok aktörü barındırır ve bu aktörlerin birbirileri ile çok grift ilişkileri mevcuttur. Bu bağlamda, dış politika resmi ve resmi olmayan ancak uluslararası ilişkileri belirlemede etkili olan aktörlerden oluşmaktadır. Bu aktörlerden en önemlisi ve en etkilisi tabii ki devletlerin kendileridir. Ancak bunun dışında NGO (non-government organizations) ismi verilen ‘hükümet dışı kuruluşlar’ da bulunmaktadır ki, bu kuruluşların resmi bir statüsü bulunmamasına rağmen, devletlerarası ilişkilerde oldukça etkili olabilmekteler ve uluslararası politikaların oluşmasında yönlendirici faktörler olabilmektedirler. Uluslararası ilişkilerde önemli roller üstlenen resmi ve resmi olmayan bu aktörler, zaman içerisinde değişen şartlara ve dengelere göre ittifak içinde veya çatışma içinde ilişkilerini sürdürebilirler. Devletlerarası, toplumlararası ve sivil toplum gruplararası ilişkiler dikkate alınmadan kompleks bir yapı olan dış politikayı anlamak mümkün olamaz.¹⁴

1.2. DEVLETLERİN DIŞ POLİTİKA ARAÇLARI

Devletler, milli politikalarını da göz önüne alarak oluşturdukları dış politikalarına ilişkin hedeflerine ulaşabilmek için farklı yöntem ya da araçlar kullanırlar. ‘Yalnızcılık’, ‘bağılantısızlık’, ‘ittifak ve koalisyonlar oluşturma’ gibi günümüzde

¹³ Sütçü, Güliz ve Silinir, Murat, (2008) “Uluslararası Siyaset’in Aktörleri”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara:Lalezar Yayın, s.23.

¹⁴ Gözen, (2006), a.g.e., s.7.

devletlerin dış politikada kullandıkları araçlardan bazılarıdır. Günümüz itibarı ile uluslararası ilişkilerde, bu genel stratejilerden en sık kullanılan araç ise, ‘koalisyonlar ve ittifak oluşturma’ politikasıdır.¹⁵

Devletlerin dış politika araçlarından herhangi birini benimsemesi ve uygulamalarında bu aracı kullanması, gerek kendi gerekse uluslararası sistemin koşulları tarafından etkilenmektedir.

Örneğin SSCB ve ABD’nin hüküm sürdüğü iki kutuplu dönemde, bir devletin ‘yalnızcılık’ ya da ‘bağılantısızlık’ politikası izlemesi oldukça zor bir durumdu. Devletlerin dış politika araçlarından herhangi birini tercih etmesinde ve kullanmasında, ülkelerdeki karar vericilerin dış politikayı ve diğer devletlerden gelebilecek tehditleri algılayışları veya değerlendirmeleri önem arz etmektedir. Örneğin, Türkiye’nin 1949 yılında kurulan NATO’ya üye olmaya çalışmasının en önemli nedeni, SSCB’yi kendisi için bir tehdit olarak algılamasıydı. Bu tehdit algılaması nedeniyle Türkiye, NATO’ya dahil olarak iki kutuplu dünya düzeninde safını belli etmiştir.¹⁶

Devletlerin davranışlarını belirleyen ana etkenler ya da uyarılar, ayrıca bu olguların neden olduğu dış politika araçları üzerindeki bu genel ifadeler bağlamında uluslararası sistemde oynanan oyunun aktörlerinden de bahsedilmesi gerekmektedir. Uluslararası ilişkilerin, sisteme yansması ve bunların sonuçları aktörlerin politikaları ile somutlaşmaktadır.

Devletlerin dış politika hedefleri ve bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik stratejileri, devletlerin ulusal çıkarlarına uygun şekilde belirlenmiş dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için uygulamış oldukları, ‘yalnızlaştırma’ vb. temel politikalarıdır. Bunun yanında devletlerin izledikleri dış politika stratejileri de bakış açılarına ve amaçlarına göre değişebilmektedir. Devletin varlığını koruma ve savunma, ulusal gücünü artırma vb. bu amaçlar arasında sayılabilir.¹⁷

Özellikle 20. yüzyıl’daki sanayileşme, siyasal dengelerin değişmesi vb. gelişmeler uluslararası ilişkilerin ve devletlerin uluslararası politikalarının niteliğini de önemli ölçüde değişikliğe uğratmıştır. Bununla birlikte, hükümetlerin kontrolü

¹⁵ Sönmezoglu, (2005), a.g.e, s.223.

¹⁶ Arı, Tayyar, (1997), *Uluslararası İlişkiler*, İstanbul: Alfa Yayınları, ss.263-264.

¹⁷ Kenar, Nesrin ve Örnek, Serdar, (2008), “Uluslararası İlişkiler ve Devletlerin Dış Politika Tercihleri”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara:Lalezar Yayın, s.153.

dışında oluşturulan, devletleri doğrudan temsil etmeyen ancak uluslar arası arenada etkili olabilen, NGO'lar da devletlerin dış politikalarını etkileyebilmekte, stratejilerini oluşturmalarında yönlendirici olabilmektedirler.¹⁸

Dış politika araçları, geleneksel olarak modern ulus devletlerin kurulmaya başlanılmasından itibaren şekil değiştirerek, diplomasi, antlaşmalar, savaş, elçilikler ve ittifaklar aracılığı ile sürdürülmüştür. Uluslararası ilişkilerde, özellikle 20. yüzyıl'dan itibaren diplomasi faaliyetlerinde genel olarak bir artış olduğu gözlemlenmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise, Türkiye; Asya, Avrupa ve Ortadoğu coğrafyası ortasındaki jeo-politik ve jeo-stratejik konumu, tarihi ve kültürel bağları, kendisini çevreleyen devletlerle ve diğer ülkelerle 'sıfır politika' ve 'çözüm ve barış odaklı siyaseti' sebebiyle, bölge-merkezli çok yönlü bir dış politika izleyecek güçlü bir ülke olma durumuna gelmiştir. Çünkü Türkiye Balkanlar, Kafkasya, Avrasya ve Ortadoğu jeo-stratejik koridorları vasıtasıyla tüm yönlerde siyasi ve ekonomik olarak varlık gösterebilecek büyük bir potansiyele ve iç-dış dinamiklere sahiptir. Soğuk savaş yıllarında gerek NATO gerekse VARŞOVA için sahip olduğu jeo-politik ve jeo-stratejik vazgeçilmezlik özelliğini günümüzde dahi korumaktadır.

Türkiye'nin AB'ye kabul edilme sürecinde, özellikle Almanya ve Fransa'nın takındığı olumsuz tavırların da etkisiyle, sadece batıya endeksli bir dış siyasetin Türkiye'nin var olan tarihi, coğrafi, bölgesel, jeo-politik ve jeo-stratejik konumu ile dinamiklerini görmezlikten gelerek zamanına boşa harcamamak nedenleriyle, özellikle 11 Eylül 2001 ABD saldırılarından sonra ülkemizde dış politikanın yönü Avrupa'dan ziyade Doğu'ya kaymıştır. Yaygın kullanım olarak, 'eksen kayması' olarak nitelendirilen bu durum, Türkiye'nin tarihi ve coğrafi konumu itibarıyla de, Suriye, Filistin gibi ülkelerin iç politikalarında veya diğer devletlerin bu ülkeler üzerindeki politikalarına karşı, koruyucu ve kollayıcı bir görev üstlenmesine sebep olmuştur. Bu kapsamda, birçok komşu ülke ile vize uygulaması kaldırılmış, yıllarca soykırım iddiaları nedeniyle ikili ilişkileri hemen hemen hiç olmayan Ermenistan ile bu ülke sınırının açılması girişimleri gündeme gelmiştir.

Devletlerin dış politikalarında karar alıcı mekanizmaları, yasama gücünü elinde bulunduran parlamento, hükümet üyeleri, üst düzey bürokratlar ve aydınlar

¹⁸ Arı, (1997), a.g.e., s.40.

olarak açıklayabiliriz. Örneğin, Türkiye'nin bir dış ülke toprağına barış gücü olarak dahi olsa asker göndermesi yasama organının kararına bağılıdır. Yine Türkiye'nin dış politikada alacağı hayati bir kararda üst düzey bürokratların ve aydınların çalışmaları ya da yönlendirmeleri büyük önem arz etmektedir. Kısaca siyasi iktidar olarak adlandırdığımız bu olgunun Kapani'ye göre 'ayırt edici öğeleri; birinci olarak kapsam bakımından öteki sosyal iktidarlardan farklı olması ve onlara göre daha geniş bir alana bütün ülkeye nüfuz etmesidir.'

İkinci olarak siyasal iktidarlara toplumdaki diğer güçler arasında bir eşitlik ilişkisinden ziyade hiyerarşik bir ilişkinin olmasıdır. Üçüncü olarak ise, siyasal iktidarın, kanun yapma, suç ve ceza koyma ve uygulama, maddi kuvvet ve zor kullanma gücüne sahip oluşudur. Son olarak da Kapani, 'rıza ve itaat unsurlarını iktidarın ayırt edilmesinde bir ölçüt olarak eklemiştir.'¹⁹ Kapani'nin burada da vurguladığı şekliyle, dış politikaların, iç politikalardan farklı bir şekilde belirlendiğı, dış politikaların belirlenmesinden bir ülkedeki 'karar alıcıların' etkin olduğu tezahür etmektedir.

Dış politika, devletlerin sınırları dışındaki gelişmelere ait ürettikleri karar, davranış ve milli hedeflerin bir bütünü olarak tanımlanabilir. Dış politika kararları, diğer tüm iç politika kararlarında olduğu gibi, devletin karar alma mekanizmaları aracılığıyla oluşturulmakta ve uygulamaya konulmaktadır. Bu kararlar, uluslararası, ulusal ve bireysel düzeylerde birçok faktörün etkisi altında oluşturulmakta ve devletin karar alma mekanizmaları tarafından şekillendirilmektedir.

Uluslararası ilişkilerin temelini devletler olarak tanımlayan ve karar alma biriminin üniter bir rasyonel aktör olarak değerlendirilebileceğini öne süren realist yaklaşımın etkisiyle, dış politikayı belirleyen bir etken olarak içsel unsurlar dış politikanın analiz edilmesinde uzun süre ihmal edilmiştir. Ancak günümüzde, devletlerin dış politikalarının bu tür genellemelerle açıklanmasının eksik değerlendirmelere yol açacağı yaygın şekilde kabul edilmektedir.

Uluslararası ilişkilerde, devletler için en önemli etkenlerin askeri ve ekonomik güç olduğu günümüzde artık yadsınamaz bir gerçektir. Devletler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde, özellikle her devletin mevcut ekonomik ve siyasi kapasiteleri, yine jeo-politik ve jeo-stratejik konumları en belirleyici unsurlar

¹⁹ Kapani, Münci, (1995), *Politika Bilimine Giriş*, İstanbul:Bilgi Yayınları, ss. 48-49.

olmaktadır. Ancak bütün bunların yanında devletlerin birbirleri arasındaki ilişkileri belirleyen en önemli unsurlardan birisi uluslararası hukuktur. Uluslararası hukuk öncelikle, devletlerarası ilişkilerde adaleti sağlamayı ve uluslararası toplumun ilişkilerini düzenlemeyi amaç edinmiştir.

Daha teknik bir tanımla ise, uluslararası hukuk, devletler, uluslararası örgütler ve uluslararası toplumu oluşturan diğer birimler arasındaki ilişkilerini düzenleyen ya da yeni bir düzene bağlayan uyulması zorunlu kurallar bütünüdür.²⁰

1.2.1. Diplomasi

Tayyar Arı'ya göre diplomasi, “ulusal gücü meydana getiren farklı öğeleri, ulusal çıkarı ilgilendiren uluslararası sorunlar ortaya çıktığında, en yüksek etkiyi yapabilecek bir yapıya kavuşturma sanatıdır.”²¹ Diplomasi, hükümetlerin milli politikaları doğrultusunda oluşturulan dış politikaları hakkında, öteki devletleri diplomatik bir lisanla bilgilendirmesidir. Devletlerin birbirlerine karşı oluşturdukları diplomatik taktik ve teknikler; devletlerin tarihi ve o günkü ilişkilerine, milli çıkarlarına, amaçlarına, aralarındaki soruna hangi açılardan yaklaştıkları göre değişmektedir. Diplomatik ilişkilerde, ilgili taraflar, milli hedeflerini belirlerler, bu hedefler doğrultusunda milli stratejilerini ortaya koyarlar. Bu stratejilerin bir gereği olarak ilgili devletlere diplomatik yollarla taleplerini iletirler. İletilen bu taleplerin karşı devlet tarafından uygun karşılanması veya karşılanmaması durumuna göre ilgili devletler diplomatik tavırlarını ortaya koyarlar. Bu tavırlar, ilgili taraflarca değişik şekillerde ortaya konulabilir. Kınama, uluslararası hukuka müracaat etme, ekonomik boykot kararı vb. bunlardan birkaç tanesi olarak sayılabilir.

1.2.2. Propaganda

Propaganda kelimesi köken olarak latince ‘propagare’ kökünden üretilmiş olup ‘yeni fikirler üretmek, yeni fidanlar dikmek’ anlamlarına gelmektedir. Propaganda, bu kavramı kullanan tarafa fayda sağlamak amacıyla, hedef kitlede, amaç doğrultusunda fikir, duygu, davranış değişikliği oluşturmak gayesini güden faaliyetler bütünüdür.

²⁰ Kaya, İbrahim ve Acer, Yücel, (2008), a.g.e., ss.277-279.

²¹ Arı, (1997), a.g.e., s.254.

Propaganda kavramı aynı zamanda, bu kavramı kullanan tarafın, milli amaçlarını destekleyen her türlü bilgi, fikir, doktrin ve özel çağrıları da içerir.²²

Propaganda, bir kavramı veya olguyu doğrudan kesin ifadelerle açıklamayan, ancak dolaylı davranışlar veya ifadelerle hedef kitleleri o hedefe yönlendirmeye ve bir kamuoyu oluşturmaya çalışan bir dış politika aracıdır. Bu aracın kullanılmasında asıl kavramdan net bir şekilde bahsedilmezken, örneğin komünizm, o kavramın etkilerinden, toplumsal veya ulusal alanda yapacağı etkilerden zımnen bahsedilerek ana kavramın anlatılabilmesinin temelleri atılmış olur. Zaman zaman devletlerin kendi ülkelerindeki rejimleri bu yolla diğer ülkelere veya fikri tabanlarının olduğunu düşündükleri ülkelere ihraç etmeye çalışabilmektedirler. 1979 İran İslam Devrimi sonrasında, İran kendi devrimini diğer İslam devletlerine ihraç edebilmek amacıyla özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgemizde propaganda yöntemini yoğun bir şekilde ajanları aracılığı ile uygulamıştır. İran bu uygulamasında özellikle Güneydoğu Anadolu bölgemizde oldukça başarılı olmuş, Hizbullah örgütünün bu bölgede gerek askeri gerekse sivil yapılanmasını oluşturabilmiştir. Gerçi bu bölgede faaliyet sürdüren yasadışı Hizbullah örgütünün, Lübnan, Filistin veya diğer Hizbullah örgütleri ile çok fazla organik bağı olmamakla birlikte, İranlı ve Mısırlı (İhvan-ı Müslimin) örgütlerin referanslarından yararlanmışlar, özellikle fikri bazda bu ülkelerin yazarlarının (Ali şeraiti, Hasan El Benna, Seyit Kutup, Abdulkadir Udeh vb.) eserlerini başucu referans kitapları olarak propaganda faaliyetlerinde kullanmışlardır.

Propagandanın başlıca hedef grupları şunlardır;

Propagandayı yapanların kendi halkı, dost devletlerin halkları, tarafsız devletlerin halkları, düşman devletlerin halklarıdır. Propagandacılar, toplumdaki, dinsel, sınıfsal, etnik bölünmeleri kıskırtmak yerine söz konusu devletin dostları aleyhine tahrik ederek, devletin yalnızlaşmasını sağlayarak, ideolojik amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırlar.²³

Devletlerin kültürleri üzerinde de ‘kültür saldırısı’ yolu ile propaganda faaliyeti yapılabilmektedir. Özellikle çok uluslu devletlerde ‘kültür saldırısı’ yoluyla yapılan propaganda türleri çok tehlikeli sonuçlar doğuran dış politika aracı olarak

²² Kumkale, Tahir Tamer, (2007), *Psikolojik Savaş*, İstanbul: Pegasus Yayınları, s.137.

²³ Gönlübol, Mehmet, (1985), *Uluslararası Politika; İlkeler-Kavramlar-Kurumlar*, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s.142

karşımıza çıkmaktadır. Bugün ABD birçok milletten oluşan çok uluslu bir devlet olmakla birlikte ‘Amerikalı’ üst kimliği ile kültür milliyetçiliği yapmaktadır. ABD’de ırk üzerine bir milliyetçilik yapılmış olması ise parçalanmayı beraberinde getirecek çok tehlikeli bir girişim olur. Zira, ABD gibi çok uluslu bir millet olan Osmanlı Devleti de aynı şekilde ırkçılığı ön plana çıkarmayan kültür milliyetçiliği yaparak ve egemenliği altındaki milletleri dinlerinde ve kültürel yaşamlarında özgür bırakarak 600 seneden fazla bir zaman ayakta kalabilmiştir. Ancak son dönemlerinde özellikle, Avrupa’ya giderek burada tahsil yapan ve sonrasında yurda dönen ‘Jön Türklerin’ bazı akımları (Turancılık, Osmanlıcılık vb.) dillendirmeleri, çok uluslu olan bir devlette bağımsızlık hareketlerini tetiklemiş ve parçalanma sürecini hızlandırmıştır. Günümüzde ise, PKK-KONGRAGEL terör örgütü üzerinden ülkemizin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde de benzer propaganda faaliyetlerinin 1984’lerden bu yana yürütülmekte olduğuna, bu faaliyetler kapsamında, etnik bazı kavramların ön plana çıkarılarak ve bu bölgedeki insanların özgürlükleri ellerinden alınmış gibi gösterilerek, bölgenin uluslararası müdahaleye açık hale getirilmesi ve bu bölgenin devlet topraklarından ayrılması planlanmaktadır. Bu konudaki propaganda faaliyetlerinin ABD, İngiltere gibi hegemonyacı bazı devletler tarafından desteklendiği ve zaman zaman da milli çıkarlarının bir gereği olarak taleplerine Türkiye tarafından olumsuz cevap verildiğinde, PKK-KONGRAGEL terör örgütüne destek verecek kadar bu konuyu koz kullanmaktadırlar. Bu husustaki en somut örnek, 1 Mart 2001 tezkeresinin TBMM’ce reddedilmesi ve akabinde tırmanan terör eylemleridir.

Dış politikada kullanılan her bir aracın amacı ülkelerin kendi menfaatlerini maksimize etmektir. Devletlerin uluslararası faaliyetlerinde kullandıkları propaganda, çok kısa bir ifade ile fiziksel güç kullanımı ve başka müdahalelere gerek kalmaksızın toplumların fertlerinin zihinlerin ele geçirilmesi veya bir konudaki bakış açılarının değiştirilmesidir.²⁴

Propaganda kavramı çerçevesinde, teröristlerin medyayı da bir propaganda aracı olarak kullandıkları görülmektedir. İngilizce literatürde terörün üç P’sinden bahsedilmektedir. Bunlar, Propaganda (Propaganda), Publicity (tanınma) ve Psychological Warfare (Psikolojik savaş). Özellikle askeri, ekonomi ve siyasi

²⁴Olçay, H. Bülent ve Olçay, Tarık, (2008), “Dış Politika Araçları”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara:Lalezar Yayın, s.217.

alanlarda güçlü devletlerin devletlerarası ilişkilerde uyguladıkları çifte standardın uygulama alanıdır.²⁵

1.2.3. İç İşlerine Karışma

İkinci Dünya Savaşı sonrası kullanılmaya başlanılmış bir yöntemdir. Bu yöntemde, spekülasyon oluşturma, hükümet düşürme girişimlerinde bulunma, bu amaçlara yönelik ajan yetiştirme vb. faaliyetler yapılmaktadır. İçişlerine karışma büyük ve güçlü devletler tarafından olduğu kadar küçük devletlerce de uygulanabilir. Bir devlete dış yardım verilirken, öne sürülen koşullar itibariyle, bu yardımı alan devletin belli konularda tutum ve davranışları etkilendiğinden, karışma olarak nitelenebilir. Bir toplum içindeki etnik, ekonomik, dinsel, mezhepsel, ideolojik çatışmaların fazla olması, toplum içinde yabancı ideolojilere bağlılık gibi sebepler devletlerin içişlerine karışılmasını kolaylaştırmaktadır. Gönlübol, iç işlerine karışmada altı yöntemden bahseder; ‘‘(1) diplomatik karışma (2) güç gösterileri (3) siyasal nitelikteki yeraltı faaliyetleri (4) yıkıcı faaliyetler (5) gerilla savaşı (6) askeri karışma.²⁶

Özellikle ‘askeri karışma’ yöntemine, ABD’nin Afganistan ve Irak müdahaleleri bariz örnek oluşturmaktadır. 11 Eylül saldırıları süreciyle birlikte dış politikasını, uluslararası hukuku görmezlikten gelerek ve demokrasiyi götürme kılıfı ile güvenlik ekseninde yeniden şekillendiren ABD, yanına İngiltere’yi de alarak, 7 Ekim 2001’de önce Afganistan’a saldırdı. Bu saldırılar, 11 Eylül terör saldırılarının sorumlusu olarak nitelendirilen Usame Bin Ladin’in yakalanması çerçevesinde açıklandığı için olsa gerek, uluslararası toplumda Irak saldırıları kadar tepki görmedi. Ancak 20 Mart 2003’de Irak topraklarını yine İngiltere’yle birlikte bombalamaya başlayan ABD, Saddam Hüseyin’in kitle imha silahları ürettiğini ve bunların sadece ABD için değil aynı zamanda başta komşu ülkeler olmak üzere tüm dünya için tehdit oluşturduğunu iddia etti. Ancak ABD’nin kitle imha silahları ekseninde kurduğu müdahale hakkı fikri, kısa sürede tarihe karışmıştır. Çünkü Irak’ta kitle imha silahlarına ulaşılamamış, ancak bu müdahale ile ülkenin içişleri yerle bir edilmiştir.

1.2.4. Ekonomik Yöntemler

²⁵ Beşe, Ertan, (2004), ‘‘Terörizm Literatürü Üzerine’’, *Polis Dergisi*, S.40 (Nisan-Mayıs), s.41

²⁶ Gönlübol, (1985), a.g.e., s.171

Uluslararası ilişkilerde ve uluslararası politikada ekonomik yöntemlerin araç olarak kullanılması, ekonomide uluslararası işbölümünün sağlanmasına bağlıdır. Bir ülkenin ekonomik vb. yönlerden dışa bağımlılığı, o ülkenin gereksinme duyduğu maddelerin hangi oranlarda olduğuna göre değişir. Söz konusu ekonomik etkilenmeler sadece gelişmiş ülkeler için söz konusu değildir. Stratejik ekonomik kaynaklara sahip olan ülkeler de ekonomiyi milli hedeflerine ulaşmada bir dış politika aracı olarak kullanabilir.²⁷

Günümüz dünya konjonktüründe ülkelerin ekonomik anlamda birbirlerine karşılıklı bağımlılıkları günümüzde en üst seviyeye çıkmıştır. Birçok ülke arasında fiziki sınırların serbest geçiş hakkı ile ortadan kaldırılmış olması ve siyasi sınırların yerini ekonomik sınırların almış olması sebeplerine bağlı olarak dünya pazarları arasındaki iç içe geçmişlik durumu, devletleri birbirilerine daha da bağımlı kılmaktadır. Devletler, uluslararası ilişkilerde, ekonomik anlamda, kendi ekonomik güç ya da stratejilerini kullanarak, ekonomik unsurları bir dış politika aracı olarak kullanabilmektedirler. “Kamuoyunda çok bilinmese de ABD, İngiltere ve Fransa’ya 1808-09 yıllarında yaptırımlar uygulamıştır.” Ambargo, boykot vb. araçlar uluslararası ilişkilerde ekonomik anlamdaki yaptırımlara verilebilecek örneklerdir.²⁸

Ekonominin dış politika aracı olarak kullanılmasına, terörizm yönünden de bazı örnekler verilebilir. Ülkesi içerisinde veya uluslararası alandaki (Büyükelçilikleri, ticari tesisleri vb.) unsurlarına karşı terör sorunu yaşayan bir devlet, başka bir devletin, kendi milli menfaatlerine tehdit oluşturduğunu düşündüğü bir örgüte verdiği desteği kesmek için ekonomik yaptırımlara gidebilir ve bu durumu bir dış politika aracı olarak kullanma yöntemi hâline dönüştürebilir.

Uluslararası ilişkilerde bir devletin ekonomik olanaklarını artırmak veya ekonomik imkanlardan uzak bırakmak, genellikle savaş zamanı uygulanan ekonomik dış politika araçlarındandır. Bu uygulamadaki amaç, kendisinin ya da müttefikinin askeri gücünü arttırarak düşmanın savaş gücünü ve kabiliyetini azaltmaktır. Bu anlamda kullanılan yöntemlere abluka, boykot, kara liste vb. uygulamalar örnek olarak gösterilebilir.

²⁷ A.g.e., s.145.

²⁸ Olcay, H. Bülent ve Olcay, Tarık, (2008), s.221.

Uluslararası işbölümü çerçevesinde, devletlerarasında, her ülke, sahip olduğu ekonomik durumuna göre bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Bu sınıflandırma genel olarak gelişmiş ülkeler ve azgelişmiş ülkeler şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Bu kapsamda, geçmişten günümüze gelinceye kadarki süreçte, İsrail'in Filistin'e karşı ekonomik yaptırımları bir dış politika aracı ve tehdit unsuru olarak kullandığını görürüz. Bunun dışında, bu yaptırımı uluslararası hukuk kurallarına ve insan hakları uygulamalarına aykırı bularak yardım etmek amacıyla yola çıkan ülkelerin yardım gemilerini işgal etmekte ve bu gemilerdeki yardım gönüllülerini hukuka aykırı bir şekilde öldürmekten çekinmemektedir. En vahim olanı ise uluslararası organların bu insanlık suçunu ya kınama ya da basit uyarılarla görmezlikten gelmeleridir.

1.2.5. Dış Yardım

Uluslararası politikada, karşılıklı ulusal çıkarları korumak veya geliştirmek amacıyla, dış politika aracı olarak başka bir devlete para yardımında ve teknik yardımda (askeri malzeme vb.) bulunmak yaygın yöntemlerden biridir. Bu uygulamalarda, dış yardım alan ülkeler, ekonomik kalkınma, siyasal istikrar, askeri güç sağlamak vb. durumları amaçlarken, dış yardımda bulunan ülkeler ise, siyasal, askeri ve ekonomik çıkarlar elde etmeyi amaçlamaktadırlar.²⁹

Devletler tarafından dış yardımlar bir dış politika aracı olarak kullanılmakta olup çoğu zaman dış yardımda bulunan devletler verdikleri bu yardımlar karşılığında borç alan ülkeyi bu yardımı kesmek ile tehdit etmek suretiyle politik bir baskı kurma yoluna gitmektedirler. Genelde devletler verdikleri dış yardımı diğer devletin gereksinimi olduğu bir dönemde vermeyi tercih ederek, hem o devletlerin dış politikalarını kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmekteler, hem de diğer ülke için bunu bir bağımlılık kozu olarak kullanmaktadırlar. Bu konuya örnek olarak ABD'nin 1942'de Türkiye'ye vermiş olduğu Marshall Yardımı gösterilebilir. Ancak ABD bu yardımı Türkiye'nin 2. Dünya Savaşına girmekte isteksiz olması üzerine 1 Nisan 1944'te kestiğini açıklamıştır.³⁰

²⁹ Gönübol, (1985), a.g.e., s.153.

³⁰ Arı, Tayyar, (2006), *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul:Alfa, s.409.

Devletler dışında, uluslararası kuruluşların da dış yardımda bulundukları gözlemlenmekle birlikte, bu yardımların boyutları devletlerinki kadar geniş ve sürekli olmamaktadır. Morgenthau dış yardım çeşitlerini; (1) insani nitelikte, (2) varlığını sürdürmek amaçlı yapılan, (3) askeri nitelikli, (4) rüşvet niteliğinde, (5) itibar amaçlı, (6) ekonomik amaçlı dış yardımlar olarak sınıflandırmaktadır.³¹

Doğal afetlerde hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların yapmış oldukları yardımlar, insani nitelikte yapılan dış yardımlara örnek olarak verilebilir. Birbiriyle hiçbir siyasal ilişkisi olmayan iki devletten birinin diğerine yolladığı yardım, siyasal nitelikli olmamakla birlikte siyasal nitelikli kabul edilebilir. Yapılan bu yardımlar, o ülkedeki asgari kamu hizmetlerinin yürütülebilmesi amacıyla yapılan yardımlar olmakla beraber, yapılmasında statükonun korunması amacı güdüldüğünden siyasal niteliktedir.

Askeri nitelikte yardımlar ise, ittifakların ayakta tutulması, yardım alan devletin içeride ve dışarıda itibarını sağlamak amacıyla yapılan yardımlardır. Silahlara sahip olan devletler kendilerinin modern bir askeri güç olduğu düşüncesindedir.³²

1.3. GÜVENLİK OLGUSU

Güvenlik kavramını geniş bir bakış açısı ile Beril Dedeoğlu'nun tanımı ile değerlendirecek olursak,

güvenlik; insanın doğumundan itibaren geçirdiği her bireysel ve toplumsal evrede kullanılan bir terimdir. Bu haliyle önemli bir yaşamsal zorunluluk durumunda olan güvenlik olgusu, birey için çeşitli kademelerdeki endişe bütünü ifade etmektedir. Bu bağlamda, güvenlik hemen her kişi, grup ya da kurumsal olgular için “varlığını koruma ve sürdürme” amacı ile yakından ilgilidir.³³

Uluslararası alanda yer alan tüm aktörler, büyüklüklerine, ulusal çıkarlarına, farklı güvenlik algılamalarına sahiptirler.³⁴ Güvenlik kavramı uluslararası ilişkiler açısından değerlendirilecek olursa;

18. yüzyılda etkinliği başlayan ulus devlet olgusu, daha önceki dönemlerde var olmuş olan siyasi ve toplumsal yapılanmalardan etkilenecek mevcut iktidar

³¹ A.g.e., s.412.

³² A.g.e., s.159.

³³ Dedeoğlu, Beril, (2003), *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, İstanbul:Derin Yayınları, s. 9.

³⁴ A.g.e., s.12.

yapısında merkezileşme, kültürde standartlaşma, hukukta eşitleme ve ekonomide bütünleşme sürecine girmiştir.

Bu bağlamda devlet, nüfuz etme (kurumsallaşmanın artışı), standartlaşma (ulusal kimliğin oluşumu), katılma (siyasal sosyalleşme ile politik yurttaşlığın inşası), kaynakların yeniden dağılımı (sosyal yurttaşlığın gelişimi) ³⁵ gibi unsurlarla bireyi yurttaşa dönüştürmüştür.

Devletlerin siyasal anlamda yapılanma şekilleri (Liberal, Cumhuriyetçi, Sosyalist vb.) kadar, devletlerin uluslararası arenadaki ekonomik, siyasal, askeri etkinlikleri de önem arz etmektedir. Yani devletlerin dış politika ve dış politika araçlarını sistematik ve stratejik olarak kullanmaları uluslararası arenadaki etkinlikler açısından belirleyici olmaktadır. Günümüz dünyasında ülkelerin iç ve dış politikaları neredeyse iç içe geçmiş olup, bir devletin dış politikasından daha çok siyasi ilişkileri ve diplomasi alanında yaptığı faaliyetleri anlamak gerekmektedir. Bunun sebebi, devletlerin ulusal varlıklarını, meşruiyetlerini ve ilerlemelerini sürdürebilmelerinin önemli şartlarından birinin, uluslararası alanda diğer devletlerle iyi ilişkiler geliştirmiş olabilmek olmasıdır. Bu bağlamda, devletlerin diğer ülkelere yönelik siyasi, askeri, ekonomik vb. tutum ve davranışları, dış politika unsurları tarafından etkilenmektedir. ³⁶

Her devletin öncelikli olan milli ve dış politika amaçları, uluslar arası alanda meşruiyetini, öz varlığını, milli çıkarlarını korumak ve bu hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla savunma imkanlarını ve ekonomisini güçlendirici önlemler almaktır. Bu açıdan bakıldığında, devletlerin, dış politikada en önemli politikalarından ve önceliklerinden birisi ‘güvenlik’ tir veya bunu sağlamaya yönelik faaliyetlerdir. Uluslararası ilişkilerde güvenliğin tanımına ilişkin olarak çok fazla görüş bulunmakta olup, bu konuda bir fikir birliği de henüz bulunmamaktadır. Bu durumun sebebi olarak, her devletin önceliklerinin ve kendisini tehdit eden unsurların farklı olması ve bu doğrultuda bu kavramla ilgili olarak farklı algılamaların gelişmiş olmasıdır.

Bu bölümde bazı kavram tanımlamalarına yer verilmiştir. Bu konuların belki de her biri ayrı bir çözümlemeye tabi tutulmayı gerektirecek ölçüde geniştir. Bu

³⁵ Sarıbay, A. Yaşar, (2000), *Küreselleşme, Postmodern Uluslaşma ve İslam, Global ve Yerel Eksende Türkiye*, İstanbul: Alfa Yayınları, ss. 94-95.

³⁶ Sönmezoğlu, (2005), a.g.e., s. 223 .

çalışmada yer verilmesinin en önemli nedenlerinden biri ise, sonraki bölümlerde incelenecek konulara kuramsal bir zemin hazırlamaktır.

Uluslararası sistemin en temel ve önemli aktörleri halen devletlerdir. Günümüzde başta güvenlik ve insan hakları olmak üzere birçok konuda uluslararası işbirliği ve örgütler ön plana çıkıyor olsalar da, uluslararası hukuk sistemi ve ilişkileri yönünden devletlerin önemli bir gücü ve yeri halen mevcuttur. Bu bağlamda, çalışmamızın konusunu oluşturan terörizm ve bu kavramın uluslararası alanda halen ciddi bir tanımının yapıp üzerinde uzlaşa sağlanamaması hukuksal bir sorun ya da terörizmin kendi doğası ile alakalı bir durum değildir. Bu durum bizzat uluslararası sistemin doğası ve aktörlerinin dış politikada kendi çıkarlarını maksimize etme, dış politika araçlarını milli çıkarları ile ilgili olarak kullanma amacıyla yakından ilgilidir. Burada terörizmin ve terörün tanımı noktalarında kavramsal bir sorun gündeme gelmektedir. Bu da ‘Terörist kimdir?’ sorusunun uluslararası alanda ortak bir tanımının yapılabilmesi sorunu. Devletlerin ‘Terörist kimdir?’ sorusuna ortak bir yanıt verememelerin temel sebebi, bir devletin terörist kabul ettiği bir birey ya da grubun bir başka devlet tarafından ‘özgürlük savaşçısı’, ‘gerilla’ olarak nitelendirilmesi ve ‘siyasal suç’ ve ‘terör suçu’ ayırımının yapılamaması, bu şekilde de teröristlerin devletler tarafından korunmasıdır. Bu nedenledir ki söz konusu terör örgütleri veya grupları, devletlerin uluslararası ilişkilerinde, bazı menfaatlerine karşı koz olarak kullandıkları gruplara dönüşmektedir. Dünya devletleri, Doğu ve Batı bloklaşmasının yaşandığı Soğuk Savaş Dönemi’nde bu durumu çok yakından tecrübe etmişler veya kullanmışlardır.

1.4.DEVLETLERİN GÜVENLİK ALGILAMALARINDAKİ DEĞİŞİMLERİN DİŞ POLİTİKALARINA ETKİLERİ

AB Standardizasyon Komitesi 2005 yılında güvenliği;

Güvenlik, bir kişi, toplum, örgüt, sosyal kuruluş, devlet ve onların vasıtalarını (eşyalar, altyapı vb.); suç faaliyetleri, terörizm ve diğer saldırı veya düşmanca hareketler, afetler (doğal veya insan tarafından) gibi tehlike veya tehditlere karşı korunmasının gerekli olduğu sanılan veya teyit edilen durumdur.

olarak tanımlamıştır.³⁷

³⁷ Yılmaz, (2008), a.g.e., s.96.

‘Güvenlik’ kavramının anlamı ve bu kavram çerçevesinde gerçekleştirilen her türlü hareketlilik ve faaliyetler statik bir haldedir. Güvenlik algılamaları zamansal ve mekansal değişkenlere göre her zaman değişebilmektedir. Bu konuda, ABD’nin 11 Eylül 2001 saldırıları öncesinde ve sonrasındaki güvenlik algılamalarındaki değişiklikler ve bu durumun gerek ABD’nin kendi ülkesi dahilinde gerekse ülke dışındaki politikalarına yansımaları çok bariz bir örnek olarak verilebilir.³⁸

ABD’nin 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında, ülke dışındaki yani uluslararası alandaki güvenlik algılaması değişikliği, 11 Eylül saldırılarını gerekçe göstererek uluslararası hukuku tanımayan tavrı, diğer ülkelerin güvenlik algılamalarında da bir değişikliğe gitmelerine, en azından güvenlik politikalarını gözden geçirmelerine sebep olmuştur.

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası alandaki iki büyük güç ve bunların çevresinde oluşan güvenlik yapılanmaları, 1980’li yılların sonlarında SSCB’nin dağılması ile birlikte yeni bir oluşumun içerisine girmiştir. Bu değişiklikte birlikte uluslararası alandaki güvenlik algılamalarında, yine tehdit algılamaları profilinde de değişimler yaşandığı gözlemlenmiştir. Askeri tehditlerinin yerini, toplumsal, iktisadi ve siyasi tehditler almaya başlamıştır.³⁹ Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile birlikte uluslararası alanda güvenlik ve güvensizlik alanlarında yeni oluşumlar ortaya çıkmış, NATO ve AB’nin genişlemesi de Avrupa’da yeni bir güvenlik ortamı meydana getirmiştir.⁴⁰

SSCB’nin dağılma süreci sonrasında, ABD’nin uluslararası arenada tek güç olarak ortaya çıkması, bu konumunun getirdiği menfaatleri korumak isteği, bunun yanında özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında, uluslararası hukuk normlarını yok sayarak, ulusal politikaları doğrultusunda değişik gerekçeleri öne sürerek birçok ülkeye doğrudan müdahalede bulunması, uluslararası alanda devletlerin güvenlik politikalarını ve güvenlik algılamalarını yeniden gözden geçirmeleri sonucunu doğurmuştur.

³⁸ Beşe, Ertan, (2010), “Kamu Güvenliği Kavram ve Anlayışında Yeni Yaklaşımlar”, *Strateji Düşünce Dergisi*, Yıl.2, S.18, ss.63-67.

³⁹ Bozkurt, Giray Saynur, (2008), ” Küreselleşmenin Güvenlik Boyutu”, Idris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Kitapevi, ss.493.

⁴⁰ Yılmaz, (2008), a.g.e., s.107.

Soğuk Savaş sonrasında yani ABD'nin süper güç olduğu tek kutuplu dönemde, ülkelerin ekonomik ve siyasi çıkarları, devletler açısından askeri tehditleri daha az bir seviyeye indirgemıştır. Ülkeler arasındaki yaşam standartlarındaki büyük farklılıklar, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, uluslararası suç örgütlerinin çeşitlenmesi ve çoğalması, dünyanın fakir bölgelerinde hastalıkların artması, biyolojik silah olarak hastalık yayan virüslerin kullanılması vb. yeni güvenlik sorunları ortaya çıkarmıştır. Bütün bunlara rağmen, uluslararası güvenliği tehdit eden ve devletlerin güvenlik politikalarını yeniden gözden geçirmelerine neden olan en büyük iki etken ise, yaygınlaşan uluslararası terörizm ve ABD'nin hegemonyacı zihniyeti ve bunun yansımalarıdır.⁴¹

Devletlerin güvenlik algılamalarındaki değişikliklerin ve bu durumu uluslararası ilişkilere yansıtmalarına neden olan etkenlerden birisi de, güvenlik konusunda çeşitli stratejileri benimsemeleri ve uluslararası arenada o doğrultuda faaliyet göstermeleridir. Örneğin çok uluslu harekatta yer alabilme, bölgesel veya küresel işbirlikleri içerisinde yer alabilme veya bu tür ittifakları reddetme yani 'karşı koyan' konumunda bulunma.⁴² Bu ve benzeri stratejileri benimseyen veya bu pozisyonlardan birinde bulunan veya bulunmayı planlayan herhangi bir devletin uluslararası güvenlik politikalarını gözden geçirmesi, komşuları veya ilişki içerisinde olduğu diğer devletlerle güvenlik yaklaşımlarını yeniden değerlendirmesi lazımdır. Devletlerin dış politikada kullanmış oldukları stratejiler, ulusal çıkarları doğrultusunda belirledikleri dış politika amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla uyguladıkları temel politikalarlardır. Bu amaçlardan bir tanesi de, 'kendi güvenliğini sağlamadır'⁴³ Devletler bu güvenliğini sağlamada ulusal çıkarlarına uygun olarak belirlenmiş dış politika amaçlarını göz ardı etmezler ve güvenlik algılamalarını da bu çerçevede şekillendirirler.

1.5. KÜRESELLEŞMENİN DEVLETLERİN GÜVENLİK ANLAYIŞININ DEĞİŞİMİNDE OYNADIĞI ROL

Küreselleşme, Batı sosyal bilimler literatüründe geliştirilmiş ve Batı'nın ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel gelişimlerinin bugün ulaştığı mertebeyi nitelemek için

⁴¹ Bozkurt, Giray Saynur, (2008), a.g.e., s.526.

⁴² Yılmaz, (2008), a.g.e., s.109.

⁴³ Kenar, Nesrin, Örnek, Serdar, (2008), a.g.e., s.153.

kullanılan bir kavramdır.⁴⁴ 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren başlayan küreselleşme tartışmaları, Batı tarafından unsurları belirlenen uluslararası siyasi sistemin, ABD öncülüğünde tek kutuplu hale gelmesi ve Batı dışındaki bölgeler üzerinde denetim kurulmaya çalışılmasıdır.⁴⁵

Küreselleşme tartışmaları, SSCB’nin yıkılması ile hız kazanmış olup Batı’nın uygarlık ve yaşam biçiminin küresel düzeyde yayılması çabasının bir tezahürüdür.⁴⁶ Küreselleşme günümüzde ekonomiden politikaya, hemen hemen her alanda görülen değişimler olarak ta ifade edilebilir. Çağımızda en çok tartışılan bir kavram olmasına rağmen üzerinde bir konsensüs mevcut değildir.⁴⁷

Küreselleşme, başlangıçta ekonomik ilişkilerin uluslararası hale gelmesi ile gündeme gelmiş olmasına rağmen, politik, sosyal vb. boyutu dışında güvenlik boyutu ile de ele alınması gereken bir olgudur.⁴⁸ Günümüzde küreselleşmenin etkisi ile iç güvenlik ve dış güvenlik tehditleri birlikte düşünölmeye başlanılmış, ‘fiziksel güvenlik’ olgusunun yanında, teknolojidaki hızlı gelişmenin de etkisi ile ‘sanal güvenlik’ olgusu gelişmiş, hatta “siber terörizm” olgusu da bu yeni dönemin sorunları arasında yerini almıştır.⁴⁹

Küreselleşmenin güvenlik boyutunda ele alınabilecek önemli özelliklerinden birisi de, fiziki sınırların büyük ölçüde kalkmış, bunların yerine daha çok ekonomik sınırların almış olmasıdır. Bu sebeple, uluslararası terörizm, kadın ticareti, insan ticareti, uyuşturucu ticareti vb. suçlar küreselleşmiş yani ulus aşan nitelik kazanmıştır. Dünyanın bir yerinde meydana gelen bir terör olayı, birden çok devletin vatandaşına yönelik gerçekleştirilebildiği için, birden çok devleti ilgilendirir hale gelmiş, yani küresel bir nitelik kazanmıştır. Bununla birlikte, mütekabiliyet esası gereği birçok devletin birbirlerine ‘vize’ uygulamalarını kaldırmaları, küresel nitelik arz eden bu suçların faillerinin daha geniş alanlarda serbestçe hareket edebilmeleri sonucunu doğurmuştur. Yine bu faillerin yakalanabilmeleri ve yerlerinin tespiti oldukça zorlaşmıştır. Bu ve benzeri durumlar, suçların sınır aşan yani küresel

⁴⁴ Büyükbaş, Hakkı, (2008), “Dünya Siyaseti, Küreselleşme, Bölgeselleşme ve Türkiye”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Kitapevi, s.465.

⁴⁵ A.g.e., s.464.

⁴⁶ A.g.e., s.489.

⁴⁷ Bozkurt, Giray Saynur, (2008), a.g.e., s.494.

⁴⁸ A.g.e., s.495.

⁴⁹ Beşe, a.g.m., ss.60-63.

nitelikleri sebebiyle, devletleri ortak çözüm arayışına itmiş, güvenlik politikalarını geliştirmelerinde bir konsensüs sağlamaya, ortak hareket etmeye zorlamıştır.

Emre Kongar, ‘Küresel Terör ve Türkiye’ isimli kitabında, küreselleşmenin altı sonucunu;

1. Küçülen Dünya,
2. Ulus-Devletlerin Egemenliklerinin Sınırlanması ve Kısıtlanması,
3. Terörün Küreselleşmesi,
4. Yerel ve Ulusal Kültürlerin Zayıflaması,
5. Zenginlerin Daha Zengin, Yoksulların Daha Yoksul Olması,
6. İnsan Hakları ve Demokrasi Kavramlarının Yaygınlaşması

olarak ele almaktadır.⁵⁰

Kongar, terörün küreselleşmesine ise;

Gerek ulus-devletlere karşı özerklik eğilimi taşıyan alt kültür gruplarının terörist saldırıları, gerekse gittikçe yaygınlaşan ve bireysel olarak kullanılabilen teknolojik silah olanakları, örneğin, canlı bombalar ya da silaha dönüştürülen uçaklar, terörizmi gitgide yaygınlaştırmaktadır.

Bir yandan iç savaş niteliğindeki askeri saldırı, öte yandan, intihar eylemleriyle öne çıkan bireysel terör, bütün bu ayrılıkçı hareketlerin ortak özellikleri olarak göze çarpmaktadır.

Böyle bir saldırı terörist yöntemleri gitgide yaygınlaştırmakta, kendilerine karşı terörist yöntemler kullanılan ulus-devletler de kendilerini korumak için aynı yöntemlere başvurunca terörizm bir anlamda “küreselleşmektedir”.

Bu anlamda son 11 Eylül terörizminin ve onu izleyen Afganistan hareketinin tırmanışı, özellikle de Usame Bin Ladin’in kimyasal ve nükleer silah kullanma tehdidi, son derece tehlikeli gelişmelere gebe.

Yani hem bireysel terör hem de devlet terörü, birbirini destekleyen bir sarmal halinde tırmanmaktadır. Ne yazık ki böylece, yeni dünya düzeninde terör de küreselleşmektedir.

şeklinde bir açıklama getirmektedir.⁵¹

⁵⁰ Kongar, Emre, (2005), Küresel Terör ve Türkiye, İstanbul:Remzi Kitapevi, ss.29-34.

⁵¹ Özçatalbaş, Murat, (2006), “*Terörle Mücadelenin Ulusal ve Uluslararası Boyutu*”, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.31.

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM VE DEVLETLERİN DIŞ POLİTİKALARINA ETKİLERİ

Bir önceki bölümde devletlerin dış politikaları ve dış politikalarının önemli bir amacı olan güvenlik olgusu değerlendirilmiştir. Bu olguların tartışılması kanımızca çalışmanın ilerleyen bölümlerde incelenecek olan konulara belli bir zemin oluşturacaktır. Çünkü günümüzde terör olgusunun ulaştığı boyut devletlerin kendi içsel sorunları olmaktan çıkıp, aynı zamanda uluslararası ve hatta küresel bir boyut kazanmıştır. Aynı zamanda devletler için bir tür dış politika aracı haline gelmiştir. Tüm bu konuları değerlendirmek için, dış politika ve güvenlik ile ilgili söz edilen konuların ışığında terör olgusunun ayrıntılı şekilde incelenmesinde fayda vardır.

Bu bölümde terörün tanımının yapılamamasındaki sorunlar, terör ve terörizmin tanım farklılıkları, terörizmin tarihi inkişafı, geçmişten günümüze terörizmin eylem stratejilerindeki değişiklikler, terörizmin uluslararası bir nitelik kazanması ve küreselleşmesi süreci, terörün uluslararası bir tanımının yapılamamasının çok boyutlu olarak nedenleri, terörün ortak bir tanımının yapılması konusunda devletlerin ve bilim çevrelerinin terörü algılama şekilleri, terörün çeşitleri ve özellikle uluslararası terörizmin dünyadaki gelişimi, terörizmin Soğuk Savaş Döneminde ‘Devlet Destekli Terörizm’ olarak kullanılması, terörizm kavramının uluslararası hukuktaki gelişimi, BM, AK (Avrupa Konseyi), AB, AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı), NATO ve ABD’nin terörizmi algılama ve tanımlama çalışmaları, terörizmin dış politika aracı olarak kullanılması ve bu kapsamda bazı Avrupa ülkelerinin, Yunanistan’ın, Suriye’nin ve ABD’nin PKK terör örgütünü dış politika aracı olarak kullanmaları, yine bu kapsamda ABD’nin Afganistan ve Irak müdahaleleri, bu müdahaleler ile ilgili olarak ABD’nin uyguladığı stratejiler incelenmiştir.

2.1. TERÖRİZMİN TANIM SORUNU

Özellikle 11 Eylül saldırıları ile birlikte küresel bir tehlike ve tehdit haline gelen terörizm, tarihin en eski zamanlarından beri, toplumları ve ülkeleri tehdit etmektedir. Devletin en temel görevlerinden biri, ülke sınırları içerisinde yurttaşların güvenliğini

sağlamak olduğundan dolayı, ulusal güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanmasında ve bu amaçla terörün önlenmesinde, terörist gruplarla mücadele amacıyla kanuni düzenlemeye ve terörizm tehdidine karşı etkili tedbirlerin alınmasına gereksinim vardır. Burada öncelikle terör ve terörizmin farklı kavramları ifade ettiğinin tespiti yapılacak mücadelenin ve geliştirilecek stratejinin çeşitliliği açısından da çok önemlidir.

Terör kelimesi, korku, panik, yıldırma, sindirme anlamlarına gelirken, terörizm ise terörün sistemli ve planlı bir şekilde kullanılmasıdır. Terör irade dışı da meydana gelebilirken, terörizm iradi olarak terör meydana getirmektir. Kısacası “terörizm terörü kapsayan bir kavramdır.”⁵²

Terörle mücadele sivrisine avlamak olarak nitelenirse, terörizmle mücadele bataklığı kurutmaktır. Yani olayın sosyal boyutlarına inmek, teröre sebep olan unsurları tespit ve teşhis ederek çözümler üretmektir. “Terörle mücadele stratejik söylem, terörizmle mücadele ise stratejik eylemdir.”⁵³

Terörizm, genelde devletlerin teröristlere karşı tepki vermesi yani güvenlik boyutuyla anlaşılmaya çalışılmışsa da, 1960’lı yılların sonunda, konuyu yalnızca güvenlik boyutuyla ele almanın, teröristlere karşı mücadele açısından yetersiz olduğu anlaşılmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan bir raporda, 1970 yılı içerisinde tüm dünya genelinde 302 terörist saldırı olmasına rağmen, Batılı ülkelerin terörizmle mücadele konusunda elle tutulur bir tedbir almadıkları belirtilmiş, bunun sonucunda da, teröristle mücadele ve terörizmle mücadelenin farklı boyutlarda konular olduğu gerçeği ön plana çıkmıştır.⁵⁴

Terörle mücadele sürecinde birçok devlet kendilerine musallat olan bu şer odağıyla mücadele kapsamında, birçok terörist öldürmelerine rağmen, terör örgütlerinin faaliyetlerine tamamen son verememişlerdir. Hatta bu örgütlerden bir çoğu bu mücadele sonunda daha da güçlenmişlerdir. Örneğin birçok İRA (İrlanda Kurtuluş Ordusu) mensubunun İngiltere tarafından yakalanarak tutuklanması, yüzlerce FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) mensubunun İsrail tarafından tutuklanması, binlerce PKK terör örgütü mensubunun ülkemizce yakalanması hatta örgütün sözde

⁵² Akın, Engin, (2009), *Terör ve Terörün Finansmanı Suçu*, Ankara: Adalet Yayınları, ss.371-372.

⁵³ Bal, İhsan, (2006), “Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?”, İhsan Bal (Der.), Terörizm, Ankara:Usak, s.8.

⁵⁴ Çakmak, Haydar ve Altunok, Taner, (2009), *Terörizmin Finansmanı ve Ekonomisi*, Ankara:Barış Platin Kitapevi, s.8.

liderinin yakalanarak tutuklanmasına rağmen terör faaliyetleri bu ülkelerde devam etmektedir.⁵⁵

Terör kavramının politik bir kavram olarak literatüre girmesi Fransız Devrimi ile birlikte olmuştur. Terör kelimesinin çıkış noktası veya Fransız Jakobenlerin terörden ne anladıkları hususunda ise, jakobenlerin liderlerinden Robespierre'nin, "Terör adaletten başka bir şey değildir, üstelik çabuk ve geciktirilmemiş bir adalet" sözü manidardır. Aydınlanmacı liberal yazarlara göre terör, fundamental, irrasyonel ve modern hayat öncesi döneme ait bir politika yapma tarzıdır. Aydınlanmacı düşüncenin öncüleri, terörün nedeni olarak 'demokrasi açığı' görmektedirler. Bu sebeple de terörün çözümünün de yine demokrasi ile sağlanabileceğini savunmaktadırlar.⁵⁶

Terörün uluslararası bir nitelik kazanması, ulusal kurtuluş savaşlarının başlamasına kadar dayanmaktadır. Terörün uluslararası bir hal almasını anlamada, ulusal davaların nasıl olup ta ulusal sınırların dışına çıktığını anlamak çok önemlidir.⁵⁷

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürgeci devletler ciddi manada güç kaybetmişler, artık sıcak savaş yapmayı göze alamamışlardır. Ancak savaş sonrasında oluşan yeni dünya düzeninde de sıcak savaşın yerini dolduracak bir mücadele tarzı bulmaları gerekmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında güçsüzleşen ve kan kaybeden bu sömürgeci devletler, kendilerini hedef alan ve bağımsızlık mücadelesi veren üçüncü dünya ülkelerinden ve onların bağımsızlık mücadelelerinden hoşnut değillerdi. Ancak sıcak savaş yaparak ulaşamayacakları siyasi emellerini, zaten bloklaşmış olan dünya düzeninde, bu ülkeleri destekleyerek veya kullanarak elde etmeyi planlıyorlardı. İşte sosyalist veya liberal bloklardan herhangi birisine müzahir azınlık bir grup ya da devletsiz bir ulus, diğer blok tarafından desteklendiğinde gerek bu devletlerin bağımsızlık mücadeleleri gerekse terör kavramı ulusal niteliğini yitirmiş, uluslararası bir nitelik kazanmış oluyordu. Terörün bu şekilde uluslararası bir nitelik kazanması ile birlikte, Mao'nun partizanca mücadele kendi topraklarının yabancı olmayan militanlar için söylemiş olduğu

⁵⁵ A.g.e., ss.9-10.

⁵⁶ Bezci, Bünyamin, (2010), "Terör, Uluslararası Terör ve Küresel Terör", Kemal İnâat vd. (Der.), *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Ankara:Nobel Yayınları, s.617.

⁵⁷ A.g.e., s.623.

‘suda bir balık’ tabiri önemini yitirmiş, militanlar ve terör kendi topraklarının artık dışına çıkmıştır. Soğuk Savaş boyunca destekledikleri bu gruplara silah satan liberal demokrasiler, aslında farkında olmadan kendi elleriyle gelecekteki düşmanlarını silahlandırmışlar ve eğitmişlerdir.⁵⁸

Oldukça eski dönemlerden günümüze kadar toplumları ve ülkeleri tehdit eden terörizm, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kurulan nükleer denge nedeniyle sıcak savaşların yerini alarak, devletlerarası dengelere ve teknolojik gelişmelere paralel olarak küresel bir nitelik kazanmıştır. Günümüz itibarıyla çoğu aktif olan ve sayıları elliye aşan terör örgütleri, son otuz yıllık süre içerisinde ve dünyanın çeşitli bölgelerinde altmıştan fazla terör saldırıları gerçekleştirmişler ve çok ciddi hayati, maddi kayıplar verdirmişlerdir.⁵⁹

Terörizm, basit bir şiddet eylemi olmayıp iktisadi, sosyal, siyasal ve kültürel gibi pek çok neden ve sonucu bulunmaktadır. Terörizm tehdidinin ve beraberindeki dinamiklerin analizi, terörizmle mücadele konusunda önemli yol gösterici vazife olarak görmektedir. Her ne kadar, terörizmle mücadelenin birtakım sistematik işleyişlerin toplu ve analitik analiziyle gerçekleştirilmesi gerekiyorsa da, sistematik işleyişteki bazı mihenk noktaları üzerinde de derinlemesine analiz zorunlu gözükmektedir.

Walter Laqueur terörün uluslararası alanda tanımlanamama sorunu ile ilgili olarak, “Terörün detaylı ve kapsayıcı bir tanımını yapmak için sürdürülen tartışmalar uzun bir süre boyunca devam edecek; uzlaşmayla sonuçlanmayacaktır.” İfadesini kullanmaktadır.⁶⁰ Necati Alkan’a göre terörizm, “bir ideoloji etrafında örgütlenen birden fazla kişinin siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için yürüttüğü kuruşsız şiddet hareketleridir”.⁶¹

Ülkemizde Terörle Mücadele Kanununun 1. maddesi, “Terör, baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa’da belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzenini değıştirmek, devlet ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü bozmak, Türk devletinin

⁵⁸ A.g.e., s.626.

⁵⁹ Özçatalbaş, Murat, (2006), a.g.k. s.51

⁶⁰ Uyar, Tulga, (2008), *Terörle Mali ve Hukuki Mücadele*, Ankara: Adalet Yayınları, s.8.

⁶¹ Alkan, Necati, (2008), *Söz Bitmeden Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri*, Ankara:Usak Yayınları, s.96.

ve cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığını bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemdir” hükmünü içermektedir.⁶²

Bassioni’ye göre terör; “Şiddetin gerçekleştiği fiillerle toplumda korku, heyecan, tedirginlik meydana getirilmekte ve bu sonuçlar en geniş anlamda iktidara sahip olabilmek için gerçekleştirilmektedir” demektedir. Keleş ve Ünsal ise terörü; “Başlıca amacı siyasi iktidarı ele geçirmek isteyen güçlerin onu yıpratmak ve bu arada sindirdikleri yığınları da sahipsiz kaldıktan inanana yöneltmek için şiddet eylemlerinden yararlanmaktır.” şeklinde tanımlamışlardır.⁶³

Yapılan araştırmalar ve araştırmalar doğrultusunda yapılan tanımlamalarda, ‘terör’ ve ‘terörizm’ kavramlarının birbirine karıştırıldığı veya birinin diğerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. ‘Terör’ genelde gayri iradi olarak meydana gelebilmektedir. Bu bağlamda, her türlü şiddet hareketi terör olarak tanımlanabilir. Terörizm ise, siyasi unsuru içeren bir olgudur. Bir bakıma ideolojisi bulunan ve mevcut sistemi şiddet yolu ile tahribe yönelmiş olan durumlar ya da eylemler için kullanılabilir. Bu bağlamda terörizm; “Bir ideoloji etrafında örgütlenen birden fazla kişinin siyasi amaçlarını gerçekleştirebilmek için yürüttüğü kuralsız şiddet hareketleri” olarak tanımlanabilir.” Bir eylemin terör eylemi olarak kabul edilebilmesi için bazı kurucu unsurlar gerekmektedir ki, bu unsurların eksikliği halinde işlenen suçun terörizm dışında bir tasnife tabi tutulması gerekir. Bu unsurlar ise; “ideoloji, örgüt ve eylem” unsurlarıdır.⁶⁴

Terör ve terörizm denildiğinde, hukuksal açıdan, demokratik düzeni yıkmak amacına yönelik olarak, karakterleri bakımında korkuya açık olan toplum bireylerinin özellikle iradelerinin direncini kırmaya, azaltmaya elverişli sayılan vasıtalarla gerçekleştirilen ve tüm değerlere ilgisiz, bağışlamasız, acımasız bir şiddet kullanımı anlaşılmaktaydı.⁶⁵

⁶² Terörler Mücadele Kanunu, 1991, Madde 1.

⁶³ Uyar, (2008), a.g.e., s.8.

⁶⁴ Alkan, (2008), a.g.e., ss.96-97

⁶⁵ Hafizoğulları, Zeki, (2003), “Terör ve Hukuk:Türkiye’de Terörizm, Dünü, Bugünü Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler”, Ankara: Türk Tarih Kurumu, s.41.

Terörün uluslararası bir tanımının yapılamaması sorununu oluşturan durumlardan birisi de, ‘Terör’ ve ‘Siyasi suç’ kavramlarının anlamsal ve işlevsel olarak iç içe girmiş kavramlar olmasındandır. Bu durum ise devletlerin kavramı farklı değerlendirmelerine ve yanlış teşhis koyabilmelerine sebep olabilmektedir. Bu algılamının oluşmasında, devletlerin, ekonomik, siyasi ve askeri çıkarları ve tarihsel emelleri önemli rol oynamaktadır. Bu uygulama şeklinde, suç işleyen bir terörist sığındığı ülke tarafından kabul edilmekte ve suç kendi ülkesinde işlenmediği için suçu ‘Siyasi suç’ olarak kabul ederek herhangi bir yargılama yapmamakta ve suçluyu iade etmemektedir.⁶⁶

Günümüzde terörün en önemli özelliklerinden birisi uluslararası bir nitelik kazanması ve mücadele şeklinin de uluslararası bir niteliğe bürünmüş olmasıdır. Terörün bu niteliği kazanmasında ve eylemlerinin artmasında;

1. Uluslararası haberleşme ve ulaşım araçlarının son yıllardaki çok hızlı gelişimi,
2. Yeni silah ve teçhizatlar ile teknolojik imkanların geliştirilmesi,
3. Bazı devletlerin ideolojilerini yaymada terörü yöntem olarak seçmiş olmaları,
4. Uluslararası terör arasındaki istihbarat, eğitim, lojistik, teknik ve finans temini eylem yöntemleri konusunda organik bağlar ve işbirliğini artırmaları nedenler olarak gösterilebilir.⁶⁷

Yapılan tanımlar arasında benzerlikler bulunmasına rağmen, aslında terörizm, tam, objektif ve üzerinde uzlaşılmış ortak bir tanıma reddetmektedir. Bu nokta ise çalışmamızın ana noktasını oluşturmaktadır. İkinci ve üçüncü bölümlerde de inceleneceği üzere terörün insanlar ve devletler tarafından reddedilmesine ve istenmeyen bir durum olmasına rağmen bu denli uzlaşılmama durumu ilginç bir konudur.

Terörün meydana çıkarttığı olaylar, yorumlayanlara göre farklı anlaşıldığından, terörün tanımını yapmak ta zordur. Bazı yazarlar tanım sorunu üzerinde durulmasına da gerek duymuyorlar. “Onlara göre terör görüldüğü an bilinir ki, bu terördür.” Bu tanımlama sorunu kapsamında; terörist, gerilla, özgürlük savaşçısı vb. farklı isimler de ortaya çıkmaktadır. Bu isim kargaşasına tepkili yaklaşanlardan birisi olan ABD’li senatör Henry Jackson, bir konuşmasında,

⁶⁶ Uyar, (2008), a.g.e., s.6.

⁶⁷ A.g.e., s.5.

demokrasilerin çok değerli olan “özgürlük” kelimesinin, terörist faaliyetleri gerçekleştirenler ve adlarına ‘özgürlük savaşçısı’ denilenlerle birlikte anılmasına tepki göstermekte ve bir kişinin teröristinin diğer kişinin özgürlük savaşçısı olamayacağını, özgürlük savaşçıların yasadışı işler (uçak kaçırma, rehin alma vb.) yapmayacağını, bu işleri teröristlerin yapacağını bildirmektedir.⁶⁸

Uluslararası toplumun etkili ve kapsamlı bir terörle mücadele veya anti-terörizm stratejisi geliştirememelerinde etkili olan etmenlerin en önemlilerinden birkaç tanesi, birçok ülkenin terörle mücadele alanında teknik uzmanlarının ve mali yeterliliklerinin olmaması, siyasal faktör ve güçlükler, bürokratik hantallık, ideolojik ve kültürel farklılıklar olarak sayılabilir.⁶⁹

Ertan Beşe, terörizm konusunda toplumlar arasında ortak bir anti-terörizm stratejisi belirlenememesi ile ilgili faktörler arasında karşılıklı etkileşimin olabileceğini belirttikten başka, bu faktörlerden en çok gündem oluşturanları ise şu şekilde sıralamaktadır.

1-Bölgesel hakimiyet savaşları (Ekonomik, askeri ve siyasi şekilde ortaya çıkabilir ve Ortadoğu’daki terörün temel nedenlerinden birisidir.), 2- Etnik farklılaşma ve ırka veya dine dayalı hoşgörüsüzlüğün neden olduğu şiddet, 3-Kültürler ve toplumlar arasında propaganda ve psikolojik savaşa dayalı mücadelenin artması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan şiddetli tepkiler, 4- Aşırı milliyetçilik ve ayrılıkçılık, 5-Kriminal eylemlerin veya uyuşturucu trafiğinin organize bir şekilde aşırı güçlenmesi ve örgütlenmesi, 6-Nüfus patlaması, göç ve işsizliğin neden olduğu sosyo-ekonomik problemler, 7-Ekonomik ve mali krizlerle, genellikle Kuzey ve Güney arasında olduğu ileri sürülen, gittikçe artan ülke ve bloklar arası ekonomik dengesizlikler, 8- Çevresel faktörler, 9- Terörizmin evrensel bir tanımının bulunmaması, 10- Teröristlerin medyayı propaganda aracı olarak görmeleri ve eylemlerini sansasyonel nitelikte yapmaları 11- terörizmle mücadelede işbirliği amacıyla imzalanmış uluslararası sözleşmelerin gereklerini tarafların ifada tarafların kusurlu davranmaları ve bu husustaki isteksizlikleri...⁷⁰

Bölgesel alanda veya uluslararası alanda faaliyet gösteren birçok cemiyet veya kuruluş tarafından birçok tanımlama yapılmış olmasına rağmen, uluslararası hukuk tarafından kabul edilmiş ortak bir terörizm tanımının yapılamamış olması da, devletlerin siyasi çıkarlarını ön planda tuttuklarının ve bu sebeple ortak bir tanım

⁶⁸ Başbuğ, İlker, (2011), *Terör Örgütlerinin Sonu*, İstanbul:Remzi Kitapevi, s.70.

⁶⁹ Beşe, (2004), a.g.e.,s.41.

⁷⁰ Beşe,Ertan ,(2004),“Terörizmin Literatürü Üzerine”, *Polis Dergisi*,S.40.,(Nisan-Mayıs-Haziran),s.41.

yapamadıkları için terörün günümüzde ulaşmış olduğu küresel boyutun en iyi açıklamasıdır.⁷¹

Terörün ortak bir tanımı, ülkelerin terör tehdidini farklı şekillerde algılayarak bu doğrultuda güvenlik konseptleri oluşturmaktan kaynaklanmaktadır. Her ülke kendi ulusal çıkarları doğrultusunda ve güvenlik algılamaları doğrultusunda terör tanımlamaları yaparak stratejiler geliştirmekte, bu durum ise ayrı ayrı terörle mücadele uygulamalarını karşımıza çıkarmaktadır. 2001 Şubat ayında İngiltere’de yürürlüğe giren bir terör yasası çok somut bir örnek oluşturmaktadır. Çıkarılan bu yasaya göre dini veya dinci tabir edilen örgütler terörist örgütler olarak kabul edilerek farklı uygulamaların unsurları haline getirilmişlerdir. İngiltere bu yasa ile terörü internet ve diğer teknolojik gelişmeleri de içine alacak şekilde geniş yorumlamış, her türlü eylemi terörist faaliyet sayarak güvenlik güçlerine bu kapsamda şüphe duydukları kişileri 48 saat gözaltında tutma yetkisi tanımıştır. Bu yasa ile İngiltere belli sosyal kesimleri veya belirli ırklardan, dinlerden gelen kişileri ötekileştirerek devlete ve topluma karşı yabancılaştırmıştır. Aslında İngiltere bu yasa kapsamındaki uygulamaları ile daha çok dışarıdan gelecek terör saldırılarına karşı tedbirler almayı planlamıştır.⁷² Bu uygulamaya benzer uygulamaları 11 Eylül 2001 sonrasında ABD’nin güvenlik uygulamalarında da görmek mümkündür. ABD’nin çıkarmış olduğu ‘Patriot Yasası’ da İngiltere’de çıkartılan bu yasaya benzerlik göstermektedir.

Laqueur terörizmin tüm çeşitlerini kapsayan bir tanımlamanın mümkün olmadığını, tarih boyunca bazen köylü savaşları, bazen işçi anlaşmazlıkları, bazen ise soygunculuğun eşlik ettiği sistematik bir terörün zaman zaman gözüküğünü belirtmektedir. Yine Laqueur terörün genel savaşların, medeniyet savaşları, devrim savaşları, milli özgürlük savaşları, işgalcilere karşı koyma hareketleri ile ilişkili olarak kullanıldığını terörün çoklu stratejilerinden birisi olmayıp bunların sadece bir alt dalı olduğunu, sistematik politik terörizmin geçmişi geçen yüzyıla dayanan son dönemki fenomen olduğunu belirtmektedir.⁷³

⁷¹ Özçatalbaş, Murat, (2006), a.g.k.,s.52

⁷²Laçiner, Sedat, (2010), “Uluslararası Terörizmle Mücadelede Hukuki Önlemler:İngiltere’de Yeni Terörizm Yasası Örneği”, (<http://www.usakgundem.com/makale/62/uluslararasi-terorizm-ile-mucadelede-hukuki-onlemler-Ingiltere-de-yeni-terorizm-yasasi-orneği.html>) Erişim Tarihi: 08.08.2011)

⁷³ Laqueur, Walter, (2002), “A History of Terrorism”, New Brkunswick (U.S.A.) and London: Transaction Publ, s.7.

Terörizmin ortak bir tanımının bulunmamasının yanı sıra ne tür faaliyetlerin terörizm kapsamına girdiği konusunda da tam bir fikir birlikteliği mevcut değildir. BM, AB Konseyi vb. uluslararası organların tanımları da incelendiğinde, bir çok terörist eylem tanımı yapıldığı ancak bunların arasında da bir birliktelik olmadığı, hatta bu sözleşmelerden bir çoğunun da üye ülkeler tarafından onaylanmadığı görülmektedir. Bir ülke tarafından terörist olarak tanımlanan kişiler, başka bir ülke tarafından tamamen politik sebeplerle özgürlük savaşçıları olarak tanımlanabilmektedir. Ne yazık ki, terörizm gibi günümüzde küresel bir boyut kazanmış ve tüm dünya milletlerini tehdit eden bir konuda dahi ulusal veya uluslararası çıkar hesapları yapılabilmektedir. Terörist faaliyetler, doğası itibarıyla önceden kestirilemez bir niteliğe sahip olduklarından dolayı, ülkelerin güvenlik kuvvetleri terörizmle mücadele ederken bu öngörülemezliğe yönelik tedbirler almaktadırlar. Terörle mücadele kapsamında alınan tedbirler, genel olarak hak ve özgürlüklerin kısıtlanması şeklinde kendisini göstermektedir ki, bu durumda zaten terör örgütlerinin arzu ettiği bir durum olup onlara kullanılacak çok güzel bir argüman sağlamaktadır. Bu durum, terörizmle mücadeleyi daha da karmaşıktır. Bir süreci getirmektedir. Devletler terörle mücadele stratejileri kapsamında, gerekli güvenlik tedbirlerini sağlarken, demokrasinin işleyişinden ödün vermeyecek, kişisel özgürlükleri sınırlandıracak stratejiler geliştirmelidirler. Her ne kadar güvenlik ve kişisel özgürlüklerin sınırlandırılması birbirlerine zıt kavramlar olsa da, terörle mücadelede bu iki kavramın at başı gitmesi bir zorunluluktur. Aksi takdirde terör istediğini almış ve toplumda, ülke yönetiminde korku oluşturmuş olur.

Terörün uluslararası alanda ortak bir tanımının yapılmasında ve bu tanım doğrultusunda ortak bir uluslararası mücadele stratejisi geliştirilmesinde, devletlerin, hükümet dışı kuruluşların, aydınların terörizmi nasıl algıladıkları çok önemlidir.

Devletlerin terörizmle ilgili algılamaları genellikle ‘oportunist’ ve ‘konjonktüre’ bağlı olarak siyasi tavır sergileyiş şeklinde olmakta iken, akademisyenler veya bilim çevrelerinin terörizmi algılamaları, “statükocu” veya ‘revizyonist’ bakış açısıyla olmaktadır. Şöyle ki;

Statükocu bakış açısında, adam kaçırma, cinayet, uçak kaçırma vb. suçlar siyasal amaçla işlenirse bu suçları işleyenler terörist olarak nitelendirilmekteler, revizyonist bakış açısında ise, terör örgütlerinin klasik terör eylemleri dışında,

devletlerin bazı eylemleri de aynı derecede haksız bulunmaktadır. Revizyonistler klasik terörden ayrılan iki tür terör çeşidine önem verirler. Bunlardan birisi, ‘Devlet Destekli Terörizm’, diğeri ise ‘Devlet Terörü’ dür.⁷⁴

Güvenlik uğruna hak ve özgürlüklerin feda edilmemesi ve her iki olgunun kendi olmazsa olmazı içinde mümkün olabildiğince birbirine yakın tutulması, her iki hayati gerekliliğin de azami seviyede korunması suretiyle toplumda maksimum huzur ve güveni sağlamaya yardımcı olacaktır. İki kavramın ancak bu şekilde dengelenebileceği düşünülmektedir.

Avrupa’nın terörizme verdiği yanıtı irdeleyen Paul Wilkinson’a göre ise kısaca terörizm, “geniş hedef kitlelerin teröristlerin amaçlarını kabullenmeleri için korkutulması, bir hedefin tanıtılması için ve de terör ortamı oluşturmak için sistematik olarak yaralama, öldürme veya tahrip etmek” tir.⁷⁵

2.2. TERÖRİZMİN TARİHİ GELİŞİMİ

Terörizm yeni bir olgu olmayıp 19. yüzyıldan bu yana halklara veya devletlere karşı şiddet uygulayan, terör estiren kuvvet eylemleri olarak görülebilecek bir fenomendir. Çarlık Rusyası’nda meydana gelen anarşik olaylar, Yugoslavya Kralı ve Fransız Dışişleri Bakanlarının öldürüldüğü 1914 Sarayevo suikastı vb. suikastlar tipik terör eylemleridir. 9 Ekim 1934 tarihli Marsilya suikastı, Kasım 1937 tarihli Terörizmle Mücadele ve Terörizmin Engellenmesi Konvansiyonu’nun hazırlanmasını sağlamıştır. Ancak bu Konvansiyon günümüze kadar hayata geçirilememiştir.⁷⁶

Terörizmin tanımına ilişkin açıklamaların ardından bu bölüm içinde terörizmin tarihsel gelişimi hakkında bilgilere yer verilecektir. Ancak bu bölümdeki amaç, çalışmamızın ana konusu itibariyle, terörizmin tarihsel ya da kronolojik bir sıra ile terörün gelişimini değerlendirmek değildir. Bunun yerine, terörizmin bugüne ulaşmasına dek olan sürede bazı dönüm noktalarını incelemek gerekmektedir.

Terörizm tanımlama yönüyle, siyasal amaçlı bir şiddet uygulamak ya da kitleleri belli bir amaç çerçevesinde tedirgin etmek, korkutmak, yıldırma, sindirmek

⁷⁴ Beşe, (2004), a.g.m.,s.41.

⁷⁵ Wilkinson, Paul, (2005),“International Terrorism:The Changing Threat and EU’s Response”, (<http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp084.pdf>, s.9, Erişim Tarihi: Ekim 2005)

⁷⁶ Can, Hacı, (2004), “Uluslararası Hukuka Meydan Okuma Olarak Terörizm”, *Polis Dergisi*, S.40 (Nisan-Mayıs-Haziran), s.65

şeklinde algılanırsa, neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir döneme kadar götürülebilir.

Terör kelimesi kökünü Latince ‘terrere’ sözcüğünden alır. Terör, Fransızca ‘terreur’ kelimesinden, terörizm de yine Fransızca ‘terrorisme’ kelimesinden dilimize geçmiştir. Terör sözcüğü, büyük korku ya da korkudan titreme anlamını taşır. Terör kavramının Türkçedeki karşılığı ‘dehşet’tir.’⁷⁷

Derya Okçu, Altuğ’dan yaptığı alıntı ile, terörizmin insanlık tarihinin değişik dönemlerinde bir biçimde kendisini gösterdiğini belirtmektedir. Buna göre;

11. yüzyılda (1049–1134) Selçuklular Dönemi’nde İran’da Batıni tarikatından olan Hasan Sabbah ile birlikte Haşhaşiler ortaya çıkmıştır. Haşhaşi militanlar eylemlerinden önce afyon çekmişlerdir. Korkunun düşünme ve mantık sürecini bozarak toplumu sürüleştireceğini keşfeden, terörizmin sistematik kullanımını uygulamaya koyan, çağdaş anlamı ile terörizmin kurucusunun Hasan Sabbah olduğu söylenebilir. Profesyonel terör örgütlerinin ilki, Afrika’da yaşayan bir kabile olan Kabalalar’dır. Bu kabilenin üyeleri katil gibi yetiştirilir ve geçimlerini suikastlardan sağlardı.⁷⁸

Terörizm terimi ilk defa 1793-1794 yılları arasındaki Fransız İhtilali’ne muhalif olanlar veya muhalif oldukları sanılan kişilere karşı yapılan baskı rejimini yapılan baskılara, insan hakları ihlallerine rağmen destekleyenler için kullanılmıştır. Fransız Devriminin ardından yaşanan bu süreç, terörizmin siyasal mahiyette ilk kez dünya sahnesine çıkmasına neden olmuştur.⁷⁹ Bir başka bakış açısı ile, terörizm modern siyasal tarihimizin son 200 yılında aktif hale gelmiş ve köken olarak ulus devletler ile yaşıttır denilebilir.⁸⁰ Sarıbay, ulus devlet olgusunun nasıl ortaya çıktığını ve bireyin nasıl yurttaş haline dönüştüğünü şu şekilde açıklamaktadır.

18. yüzyılda ortaya çıkan ulus devlet olgusu, kendisinden önceki siyasi ve toplumsal yapılanmaların üzerinde yükseldikçe iktidar yapısında merkezileşme, kültürde standartlaşma, hukukta eşitleme ve ekonomide bütünleşme sürecine girerek bireylerden talep ettiği sadakat alanında da genişleme meydana gelmiştir. Bu bağlamda devlet, nüfuz etme (kurumsallaşmanın artışı), standartlaşma (ulusal kimliğin oluşumu), katılma (siyasal sosyalleşme ile politik yurttaşlığın inşası) ve kaynakların yeniden dağılımı (sosyal yurttaşlığın gelişimi)⁸¹ gibi unsurlarla bireyi yurttaşla dönüştürmüştür.

⁷⁷ Alkan, (2008), a.g.e., s.96.

⁷⁸ Okçu, Derya, (2009), *Uluslararası Terör ve Türkiye’ye Etkileri*, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.36.

⁷⁹ Uyar, (2008), a.g.e., s.34.

⁸⁰ Bal, (2006), a.g.e., s.9.

⁸¹ Sarıbay, (2000), a.g.e., ss.94-95.

19. yüzyıldaki terörün oluşumu ve kaynağı daha çok bu dönemde sanayileşme ve kentleşmesini devam ettiren Batı ülkelerinde yaşayan kitlelerin rahatsızlıkların ya da şikâyetlerinden dolayı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde en fazla dikkati çeken eylemler ise işçi hareketleridir. 20. yüzyıla gelindiğinde ise durum biraz daha farklılaşmış ve bu yüzyılda yaşanan bağımsızlık hareketleri genel olarak ayrılıkçı terör örgütlerini ortaya çıkarmışsa da bu gelişmelere daha ön plana çıkan ve belirleyici olan siyasal söylem Soğuk Savaş Dönemi'ne ait olmaktadır.⁸²

Bu noktada bir parantez açmak gerekirse, İkinci Dünya Savaşı'na kadar dünya kaynaklarından istedikleri payı alamayan devletler askeri işgaller ile istediklerine ulaşmaya çalışırken, sıcak savaşların maliyetleri bu devletlerin savaştan gerekli dersleri çıkarmalarına neden olmuştur. Bu tarihten sonra özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde terörizm olgusu dünya siyasetinde yerini daha da almaya başlamıştır.⁸³

Andrew Heywood “Siyaset” isimli kitabında Soğuk Savaş'ın oluşum sürecini şu şekilde açıklamaktadır.

Soğuk Savaş'ın ilk etabı Avrupa'da cereyan etmiştir. Sovyet Kızıl Ordusu'nun doğudan, ABD, İngiltere ve müttefiklerinin Batı'dan bastırması sonucu Almanya'nın yenilmesiyle ortaya çıkan Avrupa'nın bölünmüşlüğü kısa zamanda kalıcı bir hal almıştır. Winston Churchill'in ifadesi ile Doğu ile Batı arasına “demir perde” inmiştir. Bu süreç 1949'da iki Almanya'nın oluşturulmasına ilave olarak NATO ve 1955'te tesisi edilen Varşova Paktı'nı içeren rakip askeri ittifakların da kurulmasıyla tamamlanmıştır. Bu noktadan sonra Soğuk Savaş küresel hale gelmiştir...⁸⁴

Soğuk Savaş'ın en önemli özelliği, bu dönemde yaşanan terör eylemlerinin devletler tarafından deyim yerinde ise bir tür dış politika aracı olarak kullanılmasıdır. Doğu ve Batı Blokundaki ülkeler nükleer silahlar ve İkinci Dünya Savaşı'ndan çıkarılan dersler nedeniyle doğrudan bir savaşı göze alamadıkları için, bölgesel ya da yerel çatışma ve buna bağlı terör eylemlerini bir biçimde desteklemişler ya da kendi politikalarına alet etmişlerdir.⁸⁵ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle BM Teşkilatı'nın kurulması ile dünya barışı adına önemli bir adım atılmış, dünya ülkeleri en azından dünya barışı ve ülkelerin ve insanların güvenliğinin sağlanması

⁸² Bal, (2006), a.g.e., s.9.

⁸³ Uyar, (2008), a.g.e., s.35.

⁸⁴ Heywood, (2007), a.g.e., s.192.

⁸⁵ Bal, (2006), a.g.e., s.9.

konusundaki kararlılıklarını sergilemişlerdir. Bu olumlu gelişme ile birlikte artık ülkeler öncelikle dostane çözüm yollarını deneyecekler, savaşa en son çare olarak başvurulabileceklerdir. Meşru müdafanın gerektirdiği durumlarda ise kuvvet kullanma, ancak, taraf ülkelerin onayladığı sözleşme gereği uluslararası barış ve güvenliği korumakla görevli olan BM'nin yetki vermesi şartıyla mümkün olabilecektir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında devletlerin savaştan yorgun çıkmış olmaları ve savaşmayı göze alamamalarının da etkisiyle terörizmin, sıcak savaşların yerini alması ve genellikle başka devletlerle olan ilişkilerin seyrine göre, bu devletlerin uluslararası konumunu, durumunu bozmaya yönelik bir dış politika aracı olarak kullanılmış olması, 'Devlet Destekli Uluslararası Terörizm' kavramını doğurmuştur. Yılmaz Altuğ'un Jenkins'den aktardığı

Savaş, diplomasinin devamıdır denir. Terörizm ise savaş ve diplomasi ile elde edilemeyen sonuçları elde etmek için yapılan eylem veya eylemlerdir. Bu surette uluslararası terörizm genellikle iki veya daha fazla memleketin vatandaşları veya bir devletle diğer bir devletin vatandaşları tarafından işlenen eylemleri içerir.” şeklindeki ifade ile bu kavrama bir açıklama getirmektedir.⁸⁶

Soğuk Savaş Dönemi'nden sonra yaşanan gelişmeler, terörün üçüncü dalgası olarak nitelenebilecek yeni bir dönemi başlatmıştır. 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla sonuçlanan Doğu-Batı Bloku cepheleşmesi ABD'nin önderliğini yaptığı Batı Blok'unun galibiyetiyle sonuçlandı. ABD bu süreçte Batının lideri konumundan dünyanın liderliği konumuna yükseldi. Bu süreçte ve sonrasında dünya kamuoyunda ve bilimsel çevrelerde en sık kullanılan kavramlar, küreselleşme, liberalleşme, demokratikleşme, insan hakları vb.leri olmuştur. Bu dönemden sonra ABD, dünyanın yeni lideri konumuyla, uluslararası ilişkilerde belirleyici rol oynayan, kendisini eşitler üstü olarak gören ve uluslararası hukuku kendisine göre yorumlayan, terör ve insan hakları gibi kavramları hukuksuz uygulamalarına paravan yapan egemen bir güç haline gelmiştir.

Yeni dünya düzeninde yani Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD, hangi devletlerin cezalandırılacağı, hangi devletlerin sistemlerinin değiştirileceği, hangilerinin teröre destek verdiği hususunda kendisini referans görmeye ve bu

⁸⁶ Özçatalbaş, Murat, (2006), a.g.k., s.52.

konuda da emin adımlarla ilerlemeye devam etmiştir. Soğuk Savaş Dönemi'nde kendilerini, destek gördükleri devletlerin kanatları altında güvende hisseden terör örgütleri bu dönemin kapanmasıyla birlikte boşluğa düşmüşlerse de, bu yeni dönemde tabandan gelen örgütler devletlerin uluslararası arenasında rol almaya başlamışlardır. Bu sürecin yaşanmasında,

ABD'nin kendi merkezli ve dominant politikaları tepkisel süreci başlatmakta büyük rol oynamıştır. Teknolojinin sunduğu avantajları kendi kazanımlarına çeviren örgütler, özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından sonra hareketliliklerini arttırmak suretiyle liderliğini Usame Bin Ladin'in yaptığı El Kaide çatısı altında birleşmeye başladılar.⁸⁷

2.3. TERÖRİZM ÇEŞİTLERİ

Terörün tanımının terör uzmanları tarafından araçlar, amaçlar, metotlar vb. yönlerden sınıflandırılması, tanımı konusundaki zorluğu ortaya koymakla birlikte bu durum ortak bir tanımın yapılmasını da mümkün kılmamıştır. Bu problemle birlikte, terör hareketleri, sosyal terör hareketleri, siyasi terör hareketleri, uluslararası ve ulusal terör hareketleri şeklinde de bir ayrımına tabi tutulmuştur.

Terörizmin tanımsal boyutu dışında, terörizmi oluşturan öğeler dikkate alınarak ta yeni bir sınıflandırma yapılabilir. Terörizm üzerine çalışma yapan her araştırmacı, kendisi için önem arz eden bir boyutu dikkate alarak terörizm sınıflandırması yapabilir. Günümüzdeki teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin de etkisiyle yeni terör türleri ortaya çıkmakta ve terörizmin sınıflandırılması konusu giderek karmaşık bir hal almaya başlamaktadır.

2.3.1. Devlet Terörü

Terörün çeşitlerinden biri de şüphesiz; 'Devlet Terörü'dür. En genel tanımıyla devletin kendisine yönelik olarak ortaya çıkan tehditler karşısında, devletin topyekûn sistemini korumak maksadıyla, öncelikle devlet otoritesine karşı gelenler olmak üzere vatandaşlarına yönelttiği terör türüdür.

Devlet Terörü, devletin mevcut siyasi rejimini korumak amacıyla, vatandaşlarına karşı, kendi koymuş olduğu hukuk kurallarının dışına taşacak, sindirme, işkence, korkutma, kötü muamele, belirsiz bir şekilde ortadan kaybetme vb. eylemlerde

⁸⁷ Bal, (2006), a.g.e., s.10.

bulunmasına, devlet terörü denilir. Bu terör türünde şiddet ve zorun yanı sıra, mevcut rejimi faaliyetleriyle zorla kabullendirme yönünde bir strateji izlenmektedir.⁸⁸

Devlet teröründe, rejime yönelik tehlikenin bertaraf edilebilmesi amacıyla ve edilinceye kadar, işkenceden sindirmeye kadar evrensel hukuk kurallarının tamamen dışında gayri insani uygulamalar söz konusudur. 20. yüzyılın ilk yarısında devlet terörünün çok çarpıcı örnekleri görülmüştür. Stalin Rusya’da, Hitler Almanya’da, Mussolini de İtalya’da devlet terörünü uygulamışlardır.

İsrail’in Filistinlilere karşı uyguladığı devlet terörü de Yahudilerin ideolojilerini anarşi yolu ile gerçekleştirmeleridir. Bulgaristan’ın bir dönem Türklere uyguladığı şovenist baskı, Sırların sivil Bosna halkına yönelik uygulamaları ile Kosova’daki katliamları veya Çin’in Doğu Türkistan üzerindeki asimile politikaları devlet terörünün bir başka yüzüdür.⁸⁹

2.3.2. Ayrılıkçı Terör

Ayrılıkçı terörün amacı, bir devlete ait topraklardan belirli bir bölgeyi bağlı olduğu ülke topraklarından kopararak bağımsız bir devlet kurmak veya otonom bir bölge oluşturmaktır. Ayrılıkçı terör, hareketin meşruiyetini sağlamak için derin ideolojik yorumlara gidilmesinin gerekmemesi yönüyle, sosyal-siyasal düzeni yıkmaya yönelik teröre oranla siyasi bakımdan daha az karmaşıktır. “Hareketin temelinde sağ veya sol bir ideolojinin yatması, sosyalizm veya milliyetçiliğin ön plana çıkarılması bu bakımdan çok da önemli değildir.”⁹⁰

Ayrılıkçı terör temellerini ister tarihsel sürece isterse ideolojik akımlara dayandırın, hangi temele dayandığı önemli olmaksızın tüm ayrılıkçı hareketler, bir şekilde kendisi ile Self Determinasyon İlkesi (Kendi Kaderini Tayin Hakkı) arasında bir ilişki kurmaya ve bu şekilde meşruiyet sağlamaya çalışır. Kültürel ve dil özellikleri, ekonomik verilerin kullanılması, bu faaliyetin meşruiyetini kabul ettirmede destekleyici unsurlardır.

Uluslararası terör; içeriği ve tekrarı uluslararası sonuçlar doğuran terörist faaliyetler olarak tanımlanabilir. “Devlet Destekli Terör” ise, bir devletin bizzat kendisinin

⁸⁸ Ataman, İbrahi m, (2004), “Terör Bir Medeniyete Maledilebilir Mi?”, Polis Dergisi, S.40, (Nisan-Mayıs-Haziran), s.226

⁸⁹ Demirel, Emin, (2007) “Terör”, İstanbul: IQ Yayıncılık, ss.26-27.

⁹⁰ Şahin, Nurhayat, “Dış Politik Etkenler Açısından Türkiye’de Terör Olayı”, (<http://www.setav.org/ups/dosya/44697.pdf>, s.94, Erişim Tarihi: 3.9.2010)

terörist eylemler içerisinde yer aldığı durumlarda; bir devletin, başka bir devlete karşı terörist faaliyetlerde bulunan bir grubu maddi ya da siyasi olarak desteklediği hallerde; bir devlet, bir takım terörist grupları, başka bir devlete karşı eylemlerde bulunmak üzere istihdam ettiğinde; bir devlet kendi devleti sınırları dâhilinde halkının belirli bir kesimine karşı terör uygulayan bir grubu açıkça ya da zımnen desteklediğinde ortaya çıkar.”⁹¹

Özellikle Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan terörün yeni türlerinden biri olan ‘Nükleer Terör’; terörist bir örgüt tarafından, kitlesel katliam ve hedefte tahribata yol açmak amacıyla nükleer bir aygıt kullanılarak gerçekleştirilen saldırı demektir.

Nükleer Terör, aynı zamanda, saldırı esnasında etrafa yayılabilen radyoaktif bir madde kullanma veya kullanmakla tehdit etme eylemlerini, örneğin; nükleer bir tesise yönelik olarak geniş kapsamlı ve/veya telafisi imkansız çevresel bir zarara yol açabilecek bir saldırıyı da kapsar.”

Nükleer saldırının neticeleri o kadar ağırdır ki, bu saldırının yapıldığı alandan veya nükleer maddenin bulunduğu alandan açığa çıkan ve atmosfere yayılan radyoaktif maddeler nedeniyle, yerleşim yerlerinin haritalardan silinmesi, insanların ve diğer canlıların toplu ölümleri, yıllar sonrasında dahi genetik rahatsızlıklar ve toprağın ekolojik dengesinin bozulması sonuçları kaçınılmaz olmaktadır.⁹²

Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve SSCB’nin dağılmasıyla oluşan siyasal boşlukta kontrolsüz kalan nükleer silahların, terörist grupların ya da terörü kullanan devletlerin eline geçtiği değerlendirilebilir. SSCB’nin dağılma süreci sonrasında, ülkelerin ekonomik durumlarının kötü olması, nükleer santrallerin güvenliklerinin yetersiz olması, işçilerin maaşlarının yetersizliği vb. sebeplerle radyoaktif maddelerin çalınması ve gelir amaçlı satılması olayları yaygın bir hal almıştır.⁹³ Ancak, nükleer silahların etkileri düşünüldüğünde, kullanımı, insanlığın bir daha barış ve güven ortamını yakalayamayacağı bir çıkmaza sürükleyebilir. Bu sebeplerle, nükleer terör tehdidinin 21. yüzyılda uluslararası terörizmin en etkili ve en korku verici versiyonlarından birisi olacağı düşünülmektedir.

2.4. ULUSLARARASI TERÖRİZM

⁹¹ Saraçlı, Murat, (2007), “Uluslararası Hukukta Terörizm”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S.1-2, ss.1056-1057.

⁹² Uyar, (2008), a.g.e., s.32.

⁹³ A.g.e.,s.32.

Terörizm hemen her dönemde, bir çok ülkenin iç işlerinde ve dış ilişkilerinde üzerinde durmaları ve gerekli tedbirleri almaları gereken bir kavram olmuştur. Özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde tarafların doğrudan bir savaşa girmek istememeleri yani sıcak savaşı göze alamamaları, terörizmin bir dış politika aracı haline gelmesine ve uluslararası siyaseti ilgilendirmesine neden olmuştur.

Terör hemen her dönemde ülkelerin iç sorunları gibi görünmesine rağmen, herhangi bir cihetle uluslararası bir niteliğe de sahip olmuştur. Ancak küreselleşme sonrası dönemde uluslararası terörizm kavramı daha da sık ve ayrıca vurgulanmaya başlanmıştır. Aslında bu durum terörizmin yeni niteliğinden ziyade, terör eylemlerinin küresel bir nitelik kazanmasından kaynaklanmaktadır. Artık terörizm uluslararası bir içerikten ziyade, küresel yani birkaç devleti değil hemen hemen tüm dünyayı etkiler niteliktedir. Filistin sorunu uluslararası terörizm için ilk ve en sistematik örneklerden biri iken, 11 Eylül küresel terörizm için bir milattır.

Uluslararası alanda hemen hemen her devlet, terörizmin bir suç olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmakta ise de bu kavramın gerek tanımı gerekse mücadele yöntemi ile ilgili bir konsensus sağlanamamıştır. Devletler terörizmle mücadele için uluslararası işbirliğinin hayati önemi olduğu hususunda hem fikir olmakla birlikte, bu işbirliği için BM vb. organların da önderliğinde ortaya konan uluslararası çabaların eşgüdümü son derece sıkıntılı ve tartışmalı olmaktadır. Günümüz dünyasında, ülkelerin gündemlerini meşgul eden bir çok problem artık 'global' olarak nitelendirilmektedir. Bunları örneklendirmek gerekirse, çevre sorunları, biyolojik ajanlık, insan hakları ihlalleri, terörizm, insan ticareti vb. şeklinde sayılabilir. Örneğin, günümüzde, insan ticaretinin yapılması birçok ülkeyi ilgilendirmekte, birçok ülke bu olayın tarafı olmakta ve olumsuz neticelerinden birçok ülke etkilenmektedir. Dolayısıyla da bu ve buna benzer sorunların çözümlerinin de çok uluslu ve konsensüsle olması gerekmektedir.

Her gün örnekleri biraz daha artan bu 'global' sorunlar; beraberinde hükümet dışı aktörlerin de artmasına sebep olmuş ve bu tür problemlerin çözümünde her ülke için 'ortak yarar [common good]' olduğundan 'global' bir nitelik kazanmıştır.⁹⁴

⁹⁴ Beşe, Ertan, (2002), *Terörizm, Avrupa Birliği Ve İnsan Hakları*, Ankara: Seçkin Kitabevi, s.28

Uluslararası sefer yapan bir yolcu uçağının terörist bir saldırının hedefi olması durumunda, uçağın içinde bir çok milliyetten insan olabileceği düşünüldüğünde, terörizmle mücadelenin “globalleşme” ve ‘uluslararasılaşmayı’ aynı potada erittiği, sorunların sonuçlarının da bu şekilde global olması nedeniyle, problemlerin çözümünde her ülke için ortak yararlar olduğu düşünülerek hükümet dışı aktörlerin artması gündeme gelmiştir.

“Terörizm teknolojik yeniliklerin önemli ölçüde arttığı günümüz dünyasında sadece yerel şiddet faaliyetleri olmakla kalmayan, artık ulusal sınırları aşan ve karmaşık ilişkiler ağına dönüşen bir fenomen haline gelmiştir.” Terörizmin ulusal sınırları aşması, bu global sorunun niteliğini değiştirmekle kalmayıp bu kavramın uluslararası boyutta zikredilmeye başlanması, hem kavramsal hem de çözümsel düzeylerde uluslararası işbirliği ve uluslararası hukuk açısından önemli sıkıntılar ve handikaplar doğurmuştur. “Terörizmin tanımlanmasında zaten var olan kavramsal ve hukuki zorluklar, terörist faaliyetlerin artık uluslararası bir niteliğe dönüşmesi ile birlikte daha da artmış ve karmaşıklaşmıştır.” Son yıllarda yaşanan uluslararası nitelikteki terör olayları da gösteriyor ki, günümüzde terörün en önemli yanı, ulusal sınırların dışına taşarak uluslararası nitelik kazanması ve tüm ulusların ortak tehdit algılamaları içerisinde yer almasıdır. Globalleşen dünyada gelişen teknolojinin de etkisiyle artık teröristler eskiden olduğu gibi sadece içinde bulundukları ülke sınırlarıyla kalmayıp, başka ülkelerde faaliyet gösteren farklı terörist gruplar ile hatta organize suç örgütleri ile bağlantılar kurarak karşılıklı bilgi ve eylem alışverişinde bulunabilmektedirler. Bu sayede de teröristler gruplar veya örgütler, uluslararası karmaşık bağlantılarını ve modern teknolojiyi de kullanmak suretiyle, tüm milletlerin mensuplarının da mağduru olabilecekleri neticeleri ulusal sınırların dışına taşıyan eylemler düzenlemektedirler.

Terör örgütlerinin devlet desteği elde etmeleri ve eylemlerini faaliyet gösterdikleri ülkelerin sınırları dışına da taşımaları ve hatta başka ülkelerdeki terör örgütleri ile eğitim, barınma başta olmak üzere işbirliğine gitmeleri terörizmi sınır aşan bir suç haline getirmiştir.⁹⁵

Oluşturduğu etkilere bakıldığında aslında terörizm, gelişmiş ve gelişmemiş bütün dünya ülkelerinin en önemli gündem maddelerini oluşturan global sorunlardan

⁹⁵ Alkan, (2008), a.g.e., s.120

biridir. Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle gelinen noktada terör olgusu çok boyutlu ve çok uluslu bir nitelikte olup birçok devleti yakından ilgilendirir durumdadır.⁹⁶

Terörün 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında küresel bir nitelik kazandığı şeklindeki görüşleri destekleyen bazı önemli olaylar gözlemlenmiştir. Dünya borsalarının ciddi oranlarda düşmesi, dünya devletlerinin güvenlik algılarının değişmesi, terörün baş aktörleri olarak görülen Afganistan ve Irak’a ABD ve İngiltere tarafından savaş açılması ve diğer dünya devletlerinin bu müdahaleyi istekli veya isteksiz olarak destekler tavır sergilemeleri, terörizmin küresel niteliğinin kabulüne yönelik önemli bazı örneklerdir. Günümüz dünyasında belli bir bölgede yaşanan terör eylemi, sadece belli bir bölgede yaşanıp etkileri ora ile sınırlı kalmamaktadır. Bu eylemin etkileri genelde kapsayıcı olmaktadır. Şüphesiz uluslararası terörizmi bu denli önemli kılan bazı nedenler söz konusudur.

Terörizm kavramının küresel nitelik kazanmasına ve uluslararası alanda önemini artırmasında etkili olan bazı unsurlar şu şekilde sıralanabilir.

1. Küreselleşme
2. Kitle İletişim teknolojilerinin gücü
3. Uluslararası ilişkilerin çoklu aktörlere sahip yeni yapısı
4. Doğu Batı ikilemi
5. Kuzey-Güney arasındaki ekonomik uçurumun artması.

Terörizmin bu niteliği kazanması ve eylemlerini artırmasına neden olarak aşağıdaki faktörleri de ayrıca sıralayabiliriz:

1. Uluslararası haberleşme ve ulaşım araçlarının son yıllardaki çok hızlı gelişimi,
2. Yeni silâh ve teçhizatlar ile teknolojik imkânların artmış olması ve bu imkânlardan terör örgütlerinin de en iyi şekilde faydalanmaları,
3. Güçlü devletlerin etkin politikaları karşısında kendileri için bir çıkış noktası bulamayan ve uluslararası arenada hakkını elde edemeyen bazı devletlerin, terörizmi engelleri aşmada bir araç olarak görmeleri,
4. Güçlü devletlerin kendi politikalarının işlerliğini kolaylaştırmak ve rakiplerini etkisiz kılabilmek için terörü bir araç olarak kullanmaları,

⁹⁶ Aydın, M. Akif, (2003), “Terör ve Hukuk:Türkiye’de Terörizm, Dünü, Bugünü Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler”, Ankara: Türk Tarih Kurumu, s.35.

5. Bazı ülkelerin ideolojilerini ve devrimlerini yaymada terörizmi yöntem olarak seçmiş olmaları,
6. Uluslararası terör örgütleri arasındaki istihbarat, eğitim, lojistik, teknik, finans temini ve eylem yöntemleri konusunda organik bağlar ve işbirliğinin artması.⁹⁷

Terörizmin uluslararası boyutunun hemen her dönemde değişik değişik şekillerde kendisini göstermesi ile birlikte zamanın gerektirdiği şartlara ve teknoloji, siyasal sistemlerin dengeleri, değişmesi vb. koşullara göre de belli bir değişime uğradığı gözlemlenmiştir. Terör örgütlerinin eylemlerini yönelttiği hedeflerin niteliğindeki değişimler, aslında iki kutuplu dünyanın liderlerinden birisi olan SSCB'nin dağılmasının ardından, terörizmin niteliğindeki değişimlerden birisini oluşturmaktadır. 20. yüzyılın sonlarına kadar terörist örgütler genel olarak terörist faaliyetlerinde ülkelerin devlet adamlarını hedef almışlardır. Bu konuda en çarpıcı örnekler, 1914 yılında gerçekleşen ve Birinci Dünya Savaşı'nın da kıvılcımı olan Ferdinand'ın öldürülmesi, Yugoslavya Kralı Aleksandr'ın 1934 yılında öldürülmesi ve ABD Başkanı John F. Kennedy ve Hindistan Başbakanı Indira Gandhi ve daha bir çok devlet adamının öldürülmesi ile sonuçlanan suikastlardır. Ancak 11 Eylül 2001 ABD terör saldırıları sonrasında, küreselleşen terörizmin eylem hedeflerini, eylem yapılan ülkelerin dünyada sembolleşmiş hedefleri (Dünya Ticaret Merkezi vb.) oluşturmuştur.⁹⁸

Terör eylemlerindeki şiddetin dozu ve bu eylemlerde ölenlerin sayısı Soğuk Savaş sonrası dönemde hızla artmıştır. 1970'lerde en kanlı olaylarda ölenlerin sayısı onlarla ifade ediliyordu. 1980'lerde bu sayı yüzlerle ifade edilir oldu. 11 Eylül 2001 saldırılarında ise 3000'e yakın kişi hayatını kaybetti. Günümüzde artık yüz binlerce kişinin yaşamını yitirebileceği olası terörist saldırı senaryoları üzerinde durulmaktadır. Brian M. Jenkins'in ifade ettiği gibi, eskiden teröristlerin amacı çok kişiyi öldürmek değil, eylemlerinin çok kişi tarafından bilinmesi ve izlenmesiydi; bugün ise artık teröristler hem olabildiğince çok kişi tarafından izlenmeyi hem de olabildiğince çok kişiyi öldürmeyi amaçlamaktadırlar.⁹⁹

⁹⁷ Alkan, (2008), a.g.e., s.120

⁹⁸ Yalçiner, Serhat, (2006), "Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl/Volume:2 Sayı/Issue 4, s.Güz, s.102.

⁹⁹ Jenkins, Brian Michael, (2006) "The New Age of Terrorism", (http://www.rand.org/pubs/reprints/2006/RAND_RP1215.pdf, s. 118, Erişim Tarihi: 8.6.2011)

Ulusal bazda faaliyet gösteren terör örgütleriyle uluslararası alanda faaliyet gösteren terör örgütlerinin birbirleri ile geçmişte olduğu gibi, günümüzde de hep olmuştur. Bir terör örgütü yerel veya ulusal bazda faaliyet gösterse de, uluslararası destek olmadan faaliyetlerini sürdürebilmesi, faaliyetlerini finanse edebilmesi ve yaşayabilmesi mümkün görülmemektedir. Uluslararası terör örgütlerinin de hedeflerine ulaşmada veya hedeflerini yok etmede yerel örgütleri taşıyon olarak kullandıkları bilinmektedir. Uluslararası terör örgütlerinin finansal yönden daha zengin ve hareket kabiliyetlerinin yüksekliğinden dolayı teknolojiyi yerel terör örgütlerine nazaran daha üst seviyede kullanabilmektedirler. Örneğin, 11 Eylül saldırılarını düzenleyen El-Kaide militanları, bu saldırıyı mükemmel ve kusursuz yapabilmek için mühendislik ve pilotaj eğitimi almış, teknolojiyi en üst düzeyde kullanmışlar ve dünyanın en korunduğu düşünülen bir ülkeyi ve dünyayı çok şaşırtmışlardır.¹⁰⁰

Terörist tehdidin ulaştığı küresel boyut, dünyanın değişik ülkelerinde ve İstanbul'da gerçekleştirilen bombalı intihar eylemleriyle dünya kamuoyunun dikkatine sunulmuştur. Bütün devletler için 21. yüzyılda uluslararası terörizm, çok ciddi ulusal ve uluslararası tedbirler alınması gereken güvenlik sorunlarından biri haline dönüşmüştür. Terörizmin ulus-aşan boyutu yeni bir gelişme olmamakla birlikte bu durum, 11 Eylül saldırıları sonrasında tüm dünya ülkeleri tarafından önemsenmiş ve küresel nitelik kazanmasına sebep olmuştur. Sorunun ulus-aşan boyutu beraberinde terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği arayışlarına hız kazandırmıştır.

“Terörizm pratikte bir yanı ile (terörizme dışarıdan verilen destek gibi) hemen her zaman ulusal sınırları aşmaktadır.”¹⁰¹ Günümüzün tüm dünya ulusları için en büyük ve tehlikeli sorunlardan olan terörizmle mücadele eden devletlerin can ve ekonomik kayıplar gibi uğradıkları zararlar çoğu zaman ortak olmakla birlikte, bu büyük tehditle mücadele yöntemleri çoğu zaman birbirinden farklı olabilmekte, ortak bir tanım üzerinde uzlaşılammamaktadır.

Terörle mücadele kapsamında, bazı devletler sadece terör örgütlerinin terörist faaliyetlerine yönelik mücadele stratejileri geliştirirlerken bazı devletler de terör

¹⁰⁰ Alkan, (2008), a.g.e., s.121.

¹⁰¹ A.g.e., ss.121-122.

örgütlerine yardım ve yataklık yaptıklarını, faaliyetlerini finanse ettiklerini öne sürdükleri devletlere doğrudan müdahale yolunu seçmektedirler. Bazı devletler kendi milli çıkarlarına aykırı bir şekilde silahlı mücadele verdiklerini düşündükleri grupları terörist örgüt olarak etiketlerken bazı devletler bu mücadeleyi bir özgürlük savaşı bu eylemleri yapanları da özgürlük savaşçısı olarak görmektedirler. Terörün tanımının yapılması konusunda dünya kamuoyundaki bölünmüşlük uzun yıllardan bu yana var olmakla birlikte uzun bir süre daha devam edeceğini söylemek mümkündür.¹⁰²

Devlet desteğindeki terörizmin azaldığı yönündeki görüşü savunanlardan Brian Jenkins'e göre,

Desteğin azalması terörist hareketler üzerindeki etkinin ve haber alma kaynaklarının da azalması anlamına gelmektedir. Nitekim, 11 Eylül 2001 yılındaki saldırıların hazırlıkları hakkında ne Amerikan istihbaratı ne de başka ülkelerin kaynakları önceden bilgi edinebilmişlerdir.’’¹⁰³

Aynı görüşteki Xavier Raufer'e göre de, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte devletlerin terörizme sağladığı finansman büyük ölçüde ortadan kalkmış, bu da terör örgütlerini kontrol etmeyi ve eylemleri önceden kestirebilmeyi olanaksız kılmıştır. Xavier Raufer, ayrıca, bu durum sonucunda terör örgütlerinin maddi kaynak sağlamak için özellikle uyuşturucu kaçakçılığı gibi araçlara yöneldiklerini saptamaktadır.¹⁰⁴

Bruce Hoffman, 1991 Körfez Harbi'nden beri çok sağlam olmayan (mürtet) rejimler için teröristleri yardımcı savaşçı olarak kullanmak hem cezp edici olmuş hem de tartışmalı bir şekilde giderek artmıştır. Irak'ın Kuveyt'i işgali sonrasındaki bu eğilim gelecekte saldırgan olan devletlerin amaçlarına ulaşmada bu terörist grupları kullanmalarını tercih etmelerine yol açabilir. Bu küçük terörist gruplar sadece komşu veya birbirine rakip olan devletlerin bu konuyu kullanmakta kararsızlıklarını kolaylaştırmakla kalmayıp gizli ve başarılı bir şekilde destek sağlayan devletlerin misillemelerinden ve müeyyidelerinden kurtulabilmelerine de yardımcı olur. Devlet desteği sıra dışı terörist gruplar üzerinde bir güç çarpanı etkisine sahip olmakla birlikte teröristlerin ellerindeki kaynakları daha zengin bir halede getirir. Bundan dolayı teröristlerin planlamaları, istihbaratları, lojistik

¹⁰² Mazari, Shireen, (2006), “Terörizmin Geleceği ve Ortak Nitelikleri”, Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı, Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, ss.209-214

¹⁰³ Jenkins, (2006), a.g.e., s. 122.

¹⁰⁴ Xavier, Raufer, (1999) “New World Disorder, New Terrorisms: New Threats for Europe and the Western World”, http://www.xavier-raufer.com/english_7.php, Erişim Tarihi: 1.2.2011)

kapasiteleri, eğitimleri ve finans durumları da devlet desteği ile zenginleşmiş olur. Bundan başka devlet destekli teröristler destek için yerel halkın yardımına da bağımlı olmadıkları gibi halkın fikirlerine yabancılaşma ve halkın tepkisini dikkate alma gibi bir endişeleri de yoktur.¹⁰⁵

Terörizmin bu şekilde kullanılmasında hem terörist grupların hem de uluslararası hukuku görmezden gelen devletlerin menfaatleri bulunmaktadır. Bu durum, teröristlerin eline büyük lojistik ve istihbarat kaynakları vermekte, el altından destek sağlayan devletler ise uluslararası yaptırımlardan kaçma fırsatı bulmaktadır. ABD her ne kadar, insan hakları, demokrasi, terör vb. argümanları bahane ederek kendince oluşturduğu hukuk ve adalet sistemi ile uluslararası hukuku yok saysa da veya menfaatlerine uygun kararlar almayan ülkelerin topraklarındaki terörü destekleyip alevlendirse de, halen terörizme destek veren ülkeler listesinde Küba, İran, Irak, Libya, Kuzey Kore, Sudan ve Suriye bulunmaktadır.

Önceden de belirtildiği üzere, terörizm, tarihin çeşitli dönemlerinde devletlerin mücadele etmek zorunda kaldıkları bir ulusal güvenlik sorunu olmuştur. Ancak 11 Eylül 2001 saldırılarıyla birlikte gerek terörizme yönelik bakışta, gerekse terörizmle mücadelenin kapsamında köklü bir değişim göze çarpmaktadır. 21. yüzyıla uyarlanmış bu yeni terör dalgasıyla birlikte, terörü destekleyen/desteklemeyen çoğu ülke, demokrasilerde aldıkları mesafeye rağmen, gerekli gördükleri yerlerde özgürlükleri kısıtlamaktan çekinmeyerek yeni önlemler geliştirmişlerdir. Ulusal mücadelelere ek olarak çeşitli tarihlerde terörizmle mücadelede etkili olacak uluslararası anlaşmalar da imzalanmıştır.

2.5. TERÖRİZM KAVRAMININ ULUSLARARASI HUKUKTAKİ GELİŞİMİ

Terör kavramı içerdiği şiddet boyutu ile insanlık tarihi kadar eski olsa da hukuk alanına girmesi yönünden yeni sayılabilir. Terör kavramının uluslararası hukuk alanında sözleşmelerde veya yazılı metinlerde yer alması 1926'larda başlamıştır. Terörün uluslararası hukuktaki gelişimi ise, BMGK, AB Konseyi, AGİT vb. organların bu kavrama ve terörist eylemlerin tanımlarına sözleşmelerde yer vermesi

¹⁰⁵ Hoffman, Bruce, (1999), "Terrorism Trends and Prospects", (<http://public.gettysburg.edu/~dborock/courses/Spring/int-sec/docs/hoffman-terror-trends-ch2.pdf>, s.15, Erişim Tarihi: 2.4.2011)

ile hız kazanmaya başlamıştır. 11 Eylül 2011 ABD terör saldırıları sonrasında, terörün küresel bir boyut kazandığının birçok dünya devleti tarafından kabul edilmesi ile de terör kavramı üzerinde gerek politik gerekse hukuki anlamda konsensüs sağlamaya yönelik etkin diplomatik ve hukuksal girişimlerde bulunulmuştur.

Uluslararası hukuk alanında ‘barışçıl yollar’ ve ‘kuvvet kullanma’ olmak üzere iki tür terörle mücadele yaklaşımı benimsenmektedir. Barışçıl yollar içerisinde iç hukuk ve uluslararası hukukun kullanılması yaklaşımı yer almaktadır. Kuvvet kullanma yaklaşımı ise ‘Silahlı Çatışmalar Hukuku’ olarak da isimlendirilebilmektedir. Silahlı Çatışmalar Hukuku yaklaşımının, terörizme karşı kuvvete başvurma hakkının hukukiliğinin araştırılması ve insani hukuk/savaş hukuku olmak üzere iki cephesi bulunmaktadır. İnsani hukuk yaklaşımı teröristlerin siyasi rollerini kabul etmiş gibi algılandığından liberal demokrasilerin birçoğu bu yaklaşımı benimsemekten kaçınırlar.¹⁰⁶

Uluslararası anlaşmalar, ikili veya çok taraflı olabilmektedir. Terörizmin önlenmesine ilişkin anlaşmaların çok taraflı olanları konumuzun esasını teşkil etmektedir.

Terörizm kavramı, şiddet boyutuyla insanlık tarihi kadar eski olmakla beraber, politik anlamıyla en azından 200 yıllık bir geçmişe sahip olmasına rağmen, terörizmle mücadele alanındaki uluslararası sözleşmeler yakın tarihlerde BM gibi uluslararası organların da desteğiyle, uluslararası kamuoyunda bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış ve kabul görmüşlerdir. 1926 yılında Romanya tarafından Milletler Cemiyetine sunulan ‘Terörizmin Bastırılmasının Evrenselleştirilmesine Dair Uluslararası Sözleşme’ ile Milletler Cemiyeti Konseyi tarafından kurulan bir komite tarafından hazırlanarak, 16 Kasım 1937’de, Cenevre’de toplanan bir hükümetlerarası konferansta kabul edilen, ‘Terörizm Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmesi’ bu konudaki ilk örnekler olup her iki sözleşme de uygulamaya girmemiş ve ‘Terörizm Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmesi’ sadece bir devlet tarafından onaylanmıştır.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Taşdemir, Fatma, (2006), *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Ankara:Usak Yayınları, ss. 4-5.

¹⁰⁷ Saraçlı, (2007), a.g.m., ss.1050-1053.

19. yüzyılın sonlarından itibaren, Belçika suikast şartından başlayarak, bazı devletlerin ulusal hukuk düzenlerinde, terörist faaliyetlerin suçluların iadesi istisnasının dışında tutma çalışmaları sergilenmiştir. Terör eylemlerini devletlerin ulusal hukuk düzenlerinde ve uluslararası hukuk düzeninde sistematik bir şekilde suç olarak tanımlama düşüncesi, ancak 1920 ve 30’lu yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Terörizm terimi ilk kez Brüksel’de 1930 yılında yapılan Üçüncü Konferansta ortaya çıkmıştır. Daha öncesinde, 1926 yılında Romanya’nın Milletler Cemiyeti’nden “terörizmi evrensel olarak cezalandırılabilir kılma konusunda bir sözleşme taslağı hazırlama” talebi üzerine herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Terörizm, 1930 ve 1935 yılları arasında, daha sistematik olarak Ceza Hukukunu birleştirmek için yapılan Uluslararası Konferans dizilerinde ele alınmıştır.¹⁰⁸

Bir ülkenin sınırları içerisinde cereyan etmekte olan şiddet türleri, bu şiddete karşı alınan önlem ve uygulamalar ülkenin taraf olduğu insan hakları sözleşmelerine aykırı olmamak kaydıyla, uluslararası hukukun ilgi alanına temelde girmez. Fakat bunun iki istisnası vardır: Bu istisnalardan bir tanesi, İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si’nin ¹⁰⁹ Önsözü’nün 3. paragrafında yer alan “isyan hakkı”dır. Metinde; “... İnsanın zorbalık ve baskıya karşı son bir çare olarak ayaklanmaya başvurmak zorunda kalmaması için, insan haklarının hukuk devleti düzeniyle korunması gerektiği...” hususuna vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla; demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinin hakim olduğu toplumlarda, “son çare” olarak sadece istibdat rejimlerinde ve tiranlıklarda ‘kullanılabilir’ olan ‘isyan hakkı’na başvurulamaz. İkinci şiddet türü; uluslararası hukuktaki ‘self-determinasyon’ ya da ‘kendi kaderini tayin hakkı’nın kullanılması ile ilgilidir. BM Genel Kurulu’nun 24 Ekim 1970 tarihli 25. oturumunda oybirliği ile benimsenen 2625 (XXV) Karar Sayılı ‘BM Antlaşması Çerçevesinde Devletlerarasında Dostane İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk Prensiplerine Dair Deklarasyon’, uluslararası hukukun temel ilkelerini oluşturacak yedi ilke belirlemekte ve uluslararası yasal prensip olarak self-determinasyon hakkına hangi şartlarda başvurulabileceğini belirtmektedir.¹¹⁰

BM bugüne kadar terör eylemleri ile ilgili bazı listelemeler yapabilmişse de, terör ve terörizmin ne olduğu konusunda net bir tanım ortaya koyamamıştır. Bununla birlikte, BM Antlaşması’nın 1. maddesinde, BM’nin amaçlarından birinin, uluslararası barış ve güvenliği korumak olduğu, 2. maddesinin 4. fıkrasında da, üye

¹⁰⁸ Ben Saul, (2008), “Uluslararası Hukukta Terörizmi Tanımlama Çabaları”, Yener Ünver (Der.), *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Ankara:Seçkin Yay, s.22.

¹⁰⁹ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nca Kabul Tarihi: 10 Aralık 1948; Karar Sayısı: 217 (111); U. N. Doc. A/811; Ian Brownlie (Ed.), *Basic Documents in International Law*, Fourth Ed., Oxford, Clarendon Press, 1995, ss. 255 - 261.

¹¹⁰ Beşe, (2002), a.g.e., s 24

devletlerin, uluslararası ilişkilerde, birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına saygı gösterecekleri öngörülmüştür.¹¹¹

BM Antlaşmasının bu hükümlerini, özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde sıklıkla kullanılan ve gelecekte de kullanılması muhtemel olabilecek 'Devlet Destekli Uluslararası Terörizm' açısından değerlendirmek gerekmekte olup bu terörizm şeklinin devletler tarafından birbirlerine karşı kullanılmasını engellemek açısından oldukça önemli de bir adımdır. Bu sözleşme hükümlerine göre, BM'ye üye devletler, bir devletin toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını hedef alan oluşumlara hiçbir şekilde destek olmamak yükümlülüğü altına girmektedirler. Sözleşmenin bu hükmünün ihlali, bir başka devletin egemenliğini, ülke bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını hedef alan doğrudan veya dolaylı yapılmış bir saldırıyı ifade etmektedir.

Uluslararası terörizm kavramının uluslararası toplumun gündemine ilk getirilişi İkinci Dünya savaşının hemen öncesinde 1937 yılında Milletler Cemiyetince sunulan "Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılması Antlaşması"yla mümkün olmuştur. Söz konusu anlaşma sadece bir ülke tarafından onaylandığı için yürürlüğe de girmemiştir. Olumlu bir gelişme olarak görülen bu anlaşma sonrasındaki süreçte de terörizmin uluslararası bir tanımı üzerinde mutabık kalınamamıştır. Bu karmaşıklık ve belirsizlik sebebiyledir ki, adam kaçırmak, nükleer materyal bulundurmak, patlayıcı madde kullanmak ve terörizmi finanse etmek gibi terörizm içerikli suçlar, her bir ülkenin kendi milli çıkarları doğrultusundaki farklı bakış açıları nedeniyle her ülke tarafından terörizm olarak algılanmamış ve ortak bir mücadele geliştirilememiştir.¹¹²

Terör kavramı ve kişi hak ve özgürlüklerinin uluslararası hukuk yönünden gelişimi dikkate alındığında ters orantılı bir gelişmenin olduğu görülebilmektedir. Bu bağlamda, temel hak ve özgürlükler gerek ülkelerin iç hukuklarında gerekse uluslararası hukukta geliştirilmeye çalışılmakta iken ve geliştirilmişken, aynı oranda terörle mücadele kapsamında, terörle mücadele edebilecek ortak stratejilerin

¹¹¹ Gündüz, Aslan, (1987), "Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar ile İlgili Temel Metinler", İstanbul:Beta Yayınları, ss.27-28.

¹¹² Bantekas, Ilias, (2003), "The International Law of Terrorist Financing", (<http://www.jstor.org/pss/3100109> , s.315, Erişim Tarihi: 11.04.2010)

geliştirilmesi ve ortak bir terörizm tanımı yapılması konusunda uluslararası geniş bir çabanın olmadığı gözlemlenmektedir.

Terörün tanımı konusunda bugüne kadar yapılan tanımlamalarda, terörün içerdiği ‘şiddet’ kavramı üzerinde genelde mutabık kalınmıştır. 1931 yılında Paris’te terörün bir tanımının yapılmasına yönelik olarak düzenlenen Dördüncü Konferans sonucunda, terörün siyasi ve sosyal nedenlerini ele almaya çok yanaşmayan ancak terörün daha çok şiddete yönelik eylemlerini tanımlamaya çalışan bir çözüm ve yaklaşım üzerinde mutabık kalınmıştır.¹¹³

Terörün ortak bir tanımının yapılması konusunda uluslararası alanda en büyük handikaplardan birisi, hemen hemen tüm ulusların terörü lanetlemelerine rağmen, terörle ortak mücadele konusunda farklı yaklaşımların ortaya konulmasıdır. Bu noktada uluslararası örgütler (BMGK, ABK. vb.) ülkelerin farklı bakış açılarını ortadan kaldırabilmek veya aza indirgeyerek ortak bir tanım üzerinde konsensüs sağlamaya çalışmışlarsa da bu konuda çok başarılı olamamışlardır. Buna göre, BM ve AB’nin konuya ilişkin bazı değerlendirmelerini sunmakta fayda vardır.

BM Antlaşması’nın 1’inci maddesinde, BM’nin amaçlarından birinin, uluslararası barış ve güvenliği korumak olduğu, 2’nci maddesinin 4’üncü fıkrasında da, üye devletlerin, uluslararası ilişkilerde, birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına saygı gösterecekleri öngörülmüştür. BM Antlaşmasının bu hükümlerini, özellikle devlet destekli uluslararası terörizm açısından görmek gerekir. Bu hükümlere göre, BM’ne üye ülkeler, bir ülkenin toprak bütünlüğünü ve siyasal bağımsızlığını hedef alan oluşumlara, hiçbir şekilde müzahir olmamak yükümlülüğü altındadırlar. Çünkü bir ülkenin, bir başka ülkenin egemenliğini, ülke bütünlüğünü, siyasal bağımsızlığını hedef alan silahlı terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı olarak destek vermesi, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler açısından, o devlete yapılmış bir saldırı sayılmaktadır. Hatta günümüzde, hedef ülkenin yaşamsal çıkarları açısından ağır sonuçlar doğurabilecek silahlı bir saldırı ihtimali karşısında bile, bir ülkenin kendini savunma amacıyla kuvvet kullanabileceği kabul edilmektedir.¹¹⁴

¹¹³ Ben, (2008), a.g.e.,s.23.

¹¹⁴ BM Türkiye Temsilciliği, (2002), (www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/bmsarti.html, Erişim Tarihi:16.3.2009)

Terörle mücadelede demokratik ülkelerin normlarını oluşturan bu sözleşme, karar ve bildirilerden önem arz edenler şunlardır:¹¹⁵

1. 14 Eylül 1963 tarihinde Tokyo'da imzalanan, Uçak içinde işlenen suçlar ve diğer eylemler hakkında sözleşme,
2. 16 Aralık 1970 tarihinde Lahey'de imzalanan Uçağın hukuka aykırı olarak ele geçirilmesinin ortadan kaldırılması hakkında sözleşme,
3. 23 Eylül 1971 tarihinde Montreal'de imzalanan Sivil havacılık güvenliğine karşı eylemler sözleşmesi ve buna ek 24 Şubat 1988 tarihli protokol,
4. 14 Aralık 1973 tarihinde New York'ta imzalanan diplomatik görevliler dahil uluslararası alanda koruma altındaki kimselere karşı işlenen suçların önlenmesi ve cezalandırılması hakkında sözleşme,
5. 18 Aralık 1979 tarihinde New York'ta imzalanan "Rehin almaya karşı sözleşme",
6. 3 Mart 1980 tarihinde New York ve Viyana'da imzalanan Nükleer malzemelerin fiziki koruması hakkında sözleşme,
7. 10 Mart 1988 tarihinde Roma'da imzalanan Güvenli deniz taşımacılığında yasaya aykırı eylemlerin ortadan kaldırılması hakkında sözleşme" ve "Kıta Sahaneliği üzerine yerleştirilmiş sabit platformların güvenliğine karşı hukuk dışı eylemlerin kaldırılması hakkında protokol,
8. 1 Mart 1991 tarihinde Montreal'de imzalanan plastik patlayıcıların tespit amacıyla markalanması hakkında sözleşme,
9. 9 Aralık 1994 tarihli Uluslararası Terörizmi Ortadan Kaldırmak İçin Alınacak Önlemler başlıklı bir bildirge,
10. 15 Aralık 1997 tarihinde New York'da imzalanan terörist bombalamalarının ortadan kaldırılması hakkında uluslararası sözleşme,
11. 17 Nisan 1998 tarihli, İnsan Hakları ve Terörizm başlıklı karar,
12. 9 Aralık 1999 tarihli Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Uluslararası Sözleşmesi,

¹¹⁵ <http://www.un.org/Depts/dhl/resources/terrorism/>, Erişim Tarihi: 17.3.2009.

13. 13. 28 Eylül 2001 Gün Ve 1373 Sayılı (S/Res/1373 - Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi) Uluslararası barış ve güvenliğe yönelik terörist faaliyetler tehdidi konulu Kararı (2001-2005 yılları arasında aynı konulu 9 ayrı karar alınmıştır.),

14. 14 Eylül 2005 Tarihi ve 1624 sayılı Uluslararası barış ve güvenliğe yönelik terörist faaliyetler tehdidi başlıklı karar,

15. 6 Ocak 2006 Tarih ve 60/43 sayılı Uluslararası terörizmden kurtulma tedbirleri konulu karar,

16. 11 Ocak 2006 Tarih ve 60/78 sayılı Teröristlerin Kitle İmha Silahlarını ele geçirmelerini engellemek için önlemler konulu kararı ile uluslararası hukuk alanında çeşitli girişimleri söz konusu olmuştur.

BMGK'nin 15 Ekim 1999 tarih (4051. oturum) ve S/RES/1267(1999) Sayılı Kararı.¹¹⁶

Devletler, Taliban'ın sahip olduğu veya dolaylı veya dolaysız olarak kontrol ettiği, mallardan elde ettiği veya sağladığı fonlar da dâhil olmak üzere Komite tarafından tespit edilen fonlarını ve diğer malî kaynaklarını donduracaklardır. Ayrıca bütün devletler, herhangi bir uluslararası anlaşma veya sözleşme ile getirilen hak ve yükümlülükleri bulunsun bile, bu karar hükümlerine harfiyen uyum göstermek zorundadırlar.

BMGK'nin 12 Eylül 2001 tarih (4370. oturum) ve S/RES/1368(2001) Sayılı Kararı.¹¹⁷ BMGK'nin 1368 Sayılı Kararı,

11 Eylül'de New York, Washington DC ve Pennsylvania'da gerçekleştirilen terörist eylemleri kınamak, söz konusu terörist faaliyetler sonucu zarar görmüş ve yakınlarını kaybetmiş insanlara taziyelerini sunmak, terörist faaliyetlerde bulunan kişilerle bunlara yardım, yataklık ve destek sağlayanların yargıya intikalini sağlamak için uluslararası arenada mücadele edilmesi gerektiğini,

ifade etmek üzere hazırlanmıştır.

Terörün uluslararası alanda kabul gören ortak bir tanımı bugüne kadar yapılamamış olsa da, BMGK'nin 2004 yılında aldığı 1566 Sayılı Kararında yer alan ifadeler yorumlanmak suretiyle en azından ortak bir tanıma çok yaklaşıldığı söylenebilir.

¹¹⁶ BM Güvenlik Konseyinin 1267 no.lu kararı

¹¹⁷ BM Güvenlik Konseyinin 1368 no.lu kararı

Buna göre; “kasten birini öldürmek veya ağır bir şekilde yaralamak; halk arasında, belirli bir grup içinde ya da bazı şahıslar arasında terör ortamı oluşturmak niyeti ile rehin almak; uluslararası anlaşmalar ile protokollerde ifade edildiği üzere terörizmle irtibatlı suçları yapmaya matuf olarak bir kitleyi korkutmak ya da bir devleti veya bir uluslararası örgütü zorlamak, hiçbir şart altında kabul edilemez...”¹¹⁸

AB’nin Kasım 2001’de yaptığı tanımlamada yer alan ifadeler de, BMGK’nin 2004 yılında aldığı 1566 Sayılı Kararında yaptığı tanımlamaya benzeyen hatta tamamlayan ifadeler mahiyetindedir.

Bu tanıma göre de; bir kişi veya grup tarafından bir ülkeye veya ülkelere karşı, onların kurumlarını veya halklarını korkutmak amacıyla, temel özgürlükleri, demokrasiyi, insan haklarına saygıyı, sivil özgürlükleri ve toplumların dayanak noktası olan kanun hakimiyetini değiştirmeye veya yok etmeye teşebbüs etmek, terörizm suçu olarak cezalandırılacak ve her üye ülke de bu suçlara karşı gerekli önlemleri alacaklardır.¹¹⁹

Fatma Taşdemir’e göre ise “terörizmle mücadelede savunmacı tedbirleri içeren anti-terörizm yaklaşımı ve terörizmi önlemek, caydırmak ve yanıt vermek için tercih edilen, saldırgan tedbirleri kapsayan kontr-terörizm seçenekleri bulunmaktadır.

Buna paralel olarak terörizmle mücadele politikaları, uzlaşmacı ve bastırıcı politikalar olarak tasnif edilmektedir. Uzlaşmacı politikaların en genel iki şekli teröristlerle mücadele etmek yerine onlarla doğrudan görüşme yoluyla taleplerine yönelik bir takım ödünler vermek ve teröristler tarafından ileri sürülen şikâyetlere yönelik iyileştirme ve reformlarda bulunmaktır. Bu barışçıl politika içinde, terörizmin uluslararası bir suç olarak kabul edilerek sorumluların uluslararası bir mahkemede yargılanmasını sağlamayı hedefleyen hukuki yollar ile terörizmi destekleyen devletlerin verdikleri bu destekten vazgeçmelerini sağlamak amacıyla söz konusu devletlere karşı siyasi, ekonomik ve diplomatik yolların kullanılması da yer almaktadır. Bastırıcı politikaların en yaygın iki şekli ise Ceza Adalet Modeli olarak ve Yasal Bastırma ve Savaş Modeli olarak isimlendirilen Askeri Bastırma şekilleridir. Ceza Adalet Modelinde terörizm bir suç, teröristler de suçlu olarak görülür. Bu modelde hukukun üstünlüğü anlayışı çerçevesinde suçlama, yargılama, cezalandırma ilkeleri işler. Savaş Modelinde ise terörizmle mücadele savaş kurallarına uygun olarak yürütülür ve terörizm düşük yoğunlukta çatışma olarak algılanmaktadır. Bu modelde terörizmle mücadelenin yetki ve sorumluluğu ağırlıklı olarak ordunun üzerindedir.¹²⁰

Terör örgütlerinin ve terörist eylemlerin diğer ülkeler ve ülke dışındaki unsurlar tarafından gerek milli çıkarların bir gereği olarak gerekse de ‘Devlet Destekli Terörizm’ tandanslı olarak desteklendiği bilinmektedir. Çeşitli ülkelerde

¹¹⁸ Wilkinson, (2005), a.g.m. s.10.

¹¹⁹ A.g.m., s.9.

¹²⁰ Taşdemir, (2006), a.g.e., ss.59-60.

yıllardan beri görülen terör olayları hızlı bir tırmanışla uluslararası boyuta gelmiş, küreselleşmiş ve dünya kamuoyunu ciddi manada tehdit eder bir duruma gelmiştir. Bu nedenle terörle mücadele için uluslararası işbirliği yapılması kaçınılmazdır.

Ben Saul terörizmin uluslararası alanda tanımlanma çabalarını,

Uluslararası sistemin aktörlerinin son seksen yıl içinde tekrarlanan ve gayretli, terörizmi tanımlama çabaları; uluslararası topluma genel tanımlamanın normatif önemini göstermiştir. Birçok örgütün ya da uluslararası sözleşmenin ana hatları incelendiğinde, yapılmaya çalışılan genel tanımlamanın değişen terörist yöntemlerin kapsamayabilen belli sıralamaya tabi tutulan ifadelerin sertliğinden kaçınıldığı görülmüştür.

şeklinde ifade etmektedir.¹²¹

2.5.1 Birleşmiş Milletlerin Terörle Mücadele Konusundaki Düzenlemeleri

Uluslararası toplumun terörizm üzerine olan ilgi ve alakası 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında artmaya başlamışsa da, BM Cemiyeti, 1963'ten bu yana terörizmin hemen hemen tüm yönleri ile mücadele etmeyi şiar edinmiştir. BM'in çıkarmış olduğu toplam 13 uluslararası sözleşmenin 12'si 11 Eylül terör saldırıları öncesinde çıkarılmıştır.

BM tarafından çıkartılmış olan bu sözleşmeler terör ve terörün finasmanı konularında yasal zemin oluşturmuş, ayrıca, ülkelerin terörle ilgili olarak ulusal mevzuatlarının oluşturulmasında da kaynak görevi üstlenmiştir.¹²²

BM'nin çıkarmış olduğu 13 sözleşmenin parça parça çıkarılmış olması, uygulamada, bu terörizm kavramının ortaya çıkan yeni boyutlarının mevcut sözleşmelerin kapsamına girmemesi ve tüm terörist eylemleri içine alan kapsamlı bir tanımın yapılamamış olması gibi bazı olumsuz yorumlara sebebiyet vermiştir. Bununla birlikte ihtiyaca binaen parça parça çıkarılmış olan bu 13 sözleşme ile terörizm konusunda bütüncül bir tanım yapılamamışsa da, bu sözleşmeler devletlerarası işbirliğini gerektirdiğinden dolayı, diplomatik hareketliliği arttırmıştır.

123

¹²¹ Ben, (2008), a.g.e.,s.47.

¹²² Uyar, (2008), a.g.e.,s.86.

¹²³ Çakmak, Haydar ve Altunok, Taner, (2009), a.g.e. s.173.

BMGK, BM içinde en aktif ve kararları tavsiye niteliğinde olmayan yani bağlayıcı olan bir organdır. Güvenlik Konseyi'nin çıkarmış olduğu kararlardan birçoğu terörle ilgilidir. Konseyin çıkarmış olduğu kararlar ikiye ayrılmaktadır. Birincisi, 2001 yılında çıkarılan 1373 Sayılı Karar ve devamı niteliğindeki kararlar, ikincisi ise, 1999 tarihinde çıkarılan 1267 Sayılı ve devamı niteliğinde olan kararlardır.

1267 Sayılı Karar ve devamı niteliğinde olan kararlar, belli kişileri, kurumları, grupları hedef alan somut düzenlemeler içermektedir. Bu karar El Kaide'yi ve Taliban yönetimini hedef almakta olup bunların malvarlıklarının dondurulması, silah ambargosu uygulanması vb. yaptırımları öngörmektedir. 1267 Sayılı Karar doğrultusunda, 'El Kaide ve Taliban Yaptırımlar Komitesi' kurulmuştur. 1373 Sayılı Karar ise terör ve terör faaliyetlerinin finansmanı konularında soyut düzenlemeler getirmektedir. Bu karar doğrultusunda da, 'Terörizmle Mücadele Komitesi' kurulmuştur. Güvenlik Konseyi, çıkarmış olduğu kararlarında, ilgili ülkelere güç kullanma yetkisi de vermektedir. Uluslararası hukukta güç kullanımı ancak meşru müdafaa ve Güvenlik Konseyinin uluslararası barışın ve güvenliğin bozulması nedeniyle karar alması durumunda mümkündür.¹²⁴

Biyolojik ve kimyasal silahların terör amacıyla üretiminin, alınmasının, geliştirilmesinin, taşınmasının, transferinin ve kullanılmasının önlenmesi konularını içeren 1540 Sayılı Karar doğrultusunda Konsey uhdesinde kurulan üçüncü bir komite ise '1540' komitesidir. Bu komite 1540 Sayılı Kararın üye ülkelere uygulanmasını takip etmek amacıyla kurulmuştur.¹²⁵

1267 (1999) Sayılı Karar ile 1373 (2001) Sayılı Karar arasında çok önemli bir fark vardır. 1267 Sayılı Karar gereği oluşturulan Konseyce yapılan listelemeye göre tüm taraf devletler, listede belirtilen kurum ve şahısların ilgili fonlarını dondurmak zorundadırlar. 1373 Sayılı Karar gereği oluşturulan Konseyin aldığı karar gereği ise bir devlet diğer bir devletten, bir kişi veya kurumun malvarlığının dondurulmasını talep edebilir. Türkiye'de de bazı kimselerin malvarlıklarının dondurulmasına bu Karar dayanak oluşturmaktadır. BM uygulamalarında, terör ve uluslararası mücadele konularında ülkelere iki ayrı yaptırım öngörülmektedir. Bunlardan birincisi, taraf her

¹²⁴ Akın, (2009), a.g.e., s.17.

¹²⁵ A.g.e., s.18.

ülkenin kendi iç hukukunda BM Kararları doğrultusunda soyut düzenlemeler yapması, ikincisi ise, BMGK Kararlarına uymaktır.¹²⁶

BM'nin terörle mücadele alanında yaptığı önemli düzenlemelerden birisi de Genel Kurul'un A/RES/49/60 Sayılı Uluslararası Terörizmin Bertaraf Edilmesine İlişkin Önlemler Sözleşmesidir. Bu sözleşmede yer alan, “Devletler...terörist eylemleri örgütlemekten, teşvik etmekten, kolaylaştırmaktan, finanse etmekten sakınmalı...” ifadesiyle ‘terörist finansmanı’ tabirine ilk kez bir BM sözleşmesinde yer almıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları öncesinde BM'nin terörist finanslarına karşı somut bir mücadelesi olmamış, sadece Lockerbie faciasında Libya'dan, Etiyopya'da Mısır devlet Başkanına yönelik saldırı ile ilgili olarak Sudan hükümetinden teröristlere yardımı kesmeleri yönündeki uyarıları vb. spesifik bazı olaylara karşı kınama veya uyarı şeklinde geçici kararlar çıkarılmıştır.¹²⁷

BM'nin 11 Eylül saldırıları öncesinde çıkardığı 1999 Sözleşmesi, terörizm eylemlerinin genel bir tanımını yapması yönüyle büyük önem taşımaktadır. Bu sözleşmeden önce çıkarılmış olan sözleşmeler kapsamlı bir terörizm tanımı yapmamış olmakla birlikte, 1999 Sözleşmesi terörizmi, terörist örgütleri ve eylemlerini üye devletlerin suç haline getirmesini zorunlu hale getirmektedir.¹²⁸ Durum böyle olmasına rağmen, 1999 Sözleşmesi yayımlanmasına müteakip sadece dört üye devlet tarafından onaylanmıştır. Bu Sözleşmenin 150'den fazla üye devlet tarafından onaylanması ise 1373 Sayılı BM Kararının çıkarılması sonrasında mümkün olmuştur.

1999 Sözleşmesi, bir terörist eylemin işlenmesi kadar amaçlanmasını da suç haline getiren ve daha önceki sözleşmelerde yer alan terörist eylemleri bir bütün halinde suç olarak niteleyen, terörist eylemlerin genel bir tanımını yapan ve uluslararası arenada uygulamaya giren ilk sözleşme olması yönüyle büyük önem taşımaktadır.¹²⁹ 1999 Sözleşmesi taraf ülkelere, terörist eylemlere finansal kaynak sağlamayı iç hukuklarında suç haline getirme ve terörist amaçlar için tahsis edilen fon ve diğer kaynaklara el koyma ya da dondurma yükümlülüğü getirmektedir.¹³⁰

¹²⁶ A.g.e., s.30.

¹²⁷ Çakmak, Haydar ve Altunok, Taner, (2009), a.g.e., ss.176-177.

¹²⁸ A.g.e., s.179.

¹²⁹ A.g.e., s.180.

¹³⁰ A.g.e., s.181.

Terörle etkili mücadelenin yapılabilmesi ulusal ve uluslararası tüm mücadele yöntemlerinin seferber edilmesi ile mümkün olabilmektedir. Yani terörle mücadele bir bütündür. Terörün gelişen teknolojiye paralel olarak trendinin artması ve uluslararası etkisi, terörle uluslararası mücadelenin önemini artırmakta ve gerekli kılmaktadır. Terörle mücadelenin bir bütün olduğu hatırlanacak olursa, sadece terör örgütlerinin mensuplarının yakalanması veya etkisiz hale getirilmesi bu sorunu çözmez. Terör örgütünün faaliyetlerini finanse ettiği kaynakların tespiti, kontrol altına alınması ve kurutulması da bu mücadelenin en önemli parçasıdır. Çünkü terör örgütleri kendileri için gerekli olan mali kaynakları ya yasa dışı yollardan ya da kendilerini destekleyen devletlerden almakta, bu kaynaklardan elde ettikleri gelirleri de özel kuryelerle, 'Hawala' veya 'Hundi' denilen yer altı bankalarına transfer etmektedirler.¹³¹

Terör örgütleri başlangıçta bağışlarla veya sempatizanlarının yardımlarıyla terör faaliyetlerini finanse ederlerken, daha sonraları gayrimenkul yatırımlar ve diğer iş kollarındaki ticari faaliyetlerden elde ettikleri gelirlerle faaliyetlerini finanse etmeye hatta bu gelirleri İsviçre bankalarına yatırmaya başlamışlardır. Bu örgütler, ideolojileri veya inandıkları değerler için zor şartlarda mücadele eden diğer birçok terör örgütüne göre fazlasıyla zenginleşmişler ve refah içinde faaliyetlerini sürdürmeye hatta üyelerine yüksek miktarda aylık ödeyebilecek duruma gelmişlerdir. Bu zenginleşen örgütlerin mensuplarının, örneğin County Tyrone adlı PIRA (Provisional IRA- Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu) üyesinin 1975 yılında banka soygunundan elde ettiği 100 bin Sterlin para ile ABD'ye kaçması vb. olaylara rastlanılmaya başlanmıştır. Aşağıda verilen ve 1880-1975 yılları arasında var olan bazı terör örgütlerinin mali durumlarına ait tablo incelendiğinde, başlangıçta fakir olan, terörist faaliyetlerini sempatizanlarının yaptığı yardımlarla devam ettiren örgütlerin, zamanla adam kaçırmaya, soygun, hırsızlık vb. yollara müracaat ederek daha çok zenginleşmeye başladıkları ve bu sebeple de artan imkan ve kabiliyetleri ile eylemlerinin nitelikleri de değiştirdikleri gözlemlenmektedir.¹³²

¹³¹ Uyar, (2008), a.g.e., ss.79-80.

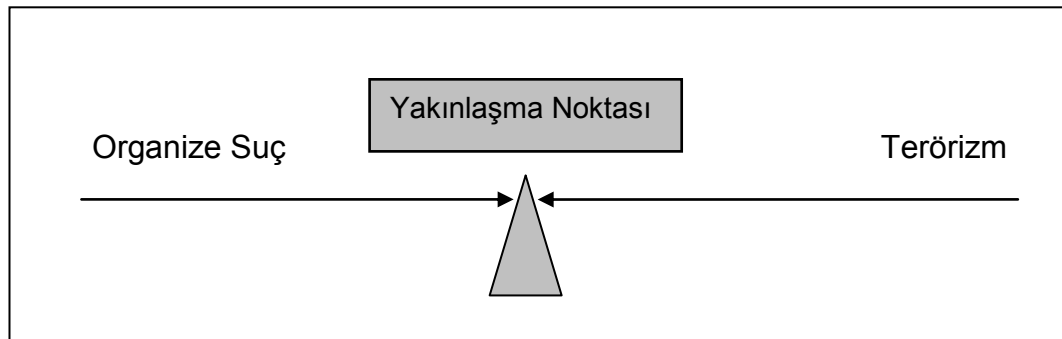
¹³² Çakmak, Haydar ve Altunok, Taner, (2009), a.g.e., ss.23-24.

1880-1975 Yılları Arasındaki Bazı Terörist Örgütlerin Finans Kaynakları				
Yıl	Terörist Grup	Ülke	Gelir (1976 yılı Dolar Bazında)	Kaynak
1880	Narodnaya-Volya	Rusya	Önemsiz	Bağış
1880	İrlanda Dinamitçileri	İrlanda	50.000	ADD'deki İrlandalı sempaticianlar
1896	Anarşistler	Fransa ve İtalya	Önemsiz	Bağış
1906	Sosyal devrimciler ve diğer gruplar	Rusya	5-10 milyon	Hırsızlık ve gönüllü bağışlar
1932	IMRO	Bulgaristan	2-3 milyon	Haraçlar, Bulgaristan ve İtalya desteği
1933	Ustasha	Yugoslavya	1-2 milyon	İtalya, Macaristan desteği
1947	IZL-Stern Çetesi	Filistin	1-2 milyon	Bağışlar ve soygun
1970	Tupamaros	Uruguay	5-10 milyon	Adam kaçırma ve hırsızlık
1970	ALN	Brezilya	5-10 milyon	Adam kaçırma ve banka soygunu
1974	Erpmontoneros	Arjantin	50-100 milyon	Adam kaçırma ve hırsızlık
1975	Fatah (Fetih)	Orta Doğu	150-200 milyon	Petrol üreten Arap ülkelerinin desteği
1975	PFLP, PDFLP, Saiqa	Orta Doğu	20-30 milyon	Libya, Suriye ve Irak desteği
1975	IRA	İrlanda Ulster	1-3 milyon	Bağışlar, hırsızlık, koruma haraçları ve yasal işlerden elde edilen gelirler
1975	UDA, UVF	Ulster	Bilinmiyor	IRA ile aynı kaynaklar

Tablo-1: 1880-1975 Yılları Arasında Terörist Örgütlerin Finans Kaynakları.

Terörün mali kaynaklarının kurutulması çalışmaları kapsamında değinilmesi gereken önemli bir konu da, terör örgütleri ile organize suç örgütlerinin yakınlaşmalarıdır. Terör örgütleri eylemlerinin gerek planlama aşamasında gerekse planlarını eyleme dönüştürme aşamasında ciddi manada finansa ihtiyaç duyarlar. Bu ise ancak uluslararası suç örgütleri ile işbirliği yapmakla mümkün olabilmektedir. Günümüzde artık sınır aşan organize suç örgütleri ve uluslararası terör örgütleri tüm yeteneklerini bir araya getirmekte, adeta birbirlerini bütünler ve birbirlerinin ortakları gibi hareket etmektedirler.¹³³

Aşağıdaki şekilde Makarenko tarafından, terör örgütleri ve organize suç örgütleri arasındaki ilişkinin şematize edildiğini görüyoruz. Şekil incelendiğinde, sol başta bulunan organize suç örgütleri ile sağ başta bulunan terör örgütlerinin, orta noktada resmedilen yakınlaşma noktasında, hem organize suç örgütü hem de terör örgütü özellikleri ve yapısı gösterdiğinin yorumlandığını görüyoruz. Şekildeki yakınlaşma noktası, her iki suç örgütünün farklılıklarının kaybolduğu ve ayırt edilemez hale geldiği noktadır.¹³⁴

Şekil-1: Organize Suç-Terörizm Yakınlaşması

Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam) tarafından 1935 yılında Kopenhag Konferansı'nda hazırlanan ve 16 Kasım 1937'de Cenevre'de imzalanan 'Terörün Önlenmesi ve Cezalandırılması' sözleşmesi, 'Teröristi ya iade et, ya da cezalandır' ilkesini kabul etmekle, terör eylemlerine karışanların siyasal suç kavramı çerçevesinde değerlendirilerek cezasız kalmalarını önlemeye çalışmıştır. BM, terörün

¹³³ Uyar, (2008), a.g.e., ss.73-74.

¹³⁴ Çakmak, Haydar ve Altunok, Taner, (2009), a.g.e., s.54.

tanımı konusunda net bir sonuç elde edememesine rağmen 1937 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne atıfta bulunmuştur.¹³⁵ Bazı sebeplerle yürürlüğe giremeyen bu sözleşme, sonrasında BM'in 'Devletler Arasında BM Şartlarına Uygun Bir Şekilde Dostane Münasebetler Kurma ve İşbirliği Yapılmasına Dair Milletlerarası Hukuk İlkeleri Hakkında Bildiri' ile hiçbir devletin teröre destek olmaması kararına öncülük etmiştir.¹³⁶

1373 Sayılı Karar, devletlerin sadece terörün finansmanı konusunda değil, aynı zamanda istihbarat paylaşımı, hızlı alarm sisteminin kurulması konularında da işbirliğine gitmelerini de öngörmektedir.¹³⁷

BM sözleşmelerinde açıkça belirtilmemiş olsa da, tanımlamalarda, terör eylemlerinde siyasi bir gaye gütmeye temel koşul olarak belirlenmiştir.¹³⁸

2.5.2 Avrupa Konseyi'nin Terörle Mücadele Konusundaki Düzenlemeleri

AK'nin terörle mücadele konusundaki düzenlemelerinden birincisi, Türkiye'nin de 27 Ocak 1977'de imzaladığı ve 20 Ağustos 1981'de yürürlüğe koyduğu, 1977 tarihli 'Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'dir. Bu sözleşme, adam kaçıрма, rehin alma vb iade etmeyi engelleyen suçların, bu kuralın dışına çıkarılmasını yani artık bu suçları işleyenlerin iade edilemeyeceği kuralını askıya alan bir sözleşme olması yönüyle de önem arz etmektedir.¹³⁹

Sözleşmede suç tanımlaması yapılmamış olup 16 Aralık 1970 tarihli 'Uçakların Yasadışı Yollarla ele Geçirilmesinin Önlenmesine İlişkin Sözleşme' de yer alan suçlar, 23 Eylül 1971 tarihli 'Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme' de yer alan suçlar, 'Diplomatik Ajanlar Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korumaya Sahip Kişilerin Hayatına, Fiziki Bütünlüğüne veya Özgürlüğüne Karşı Suçlar', 'Kaçıрма, Rehin Alma, Hürriyeti Tahdit Suçları', 'Kişilerin Hayatını Tehlikeye Sokacak Şekilde Bomba, El bombası, Roket, Otomatik Silah veya Bombalı Mektup veya Koli Kullanımı Suretiyle İşlenen Suçlar'' ve bu suçlara iştirak ve teşebbüs suçları ile ilgili olarak taraf devletlerin

¹³⁵ Fendoğlu, H. Tahsin ve Fendoğlu, Ahmet Kemal, (2004), "Uluslararası Dokümanlarda Terörizm", *Polis Dergisi*, S.40, (Nisan-Mayıs-Haziran), s.35

¹³⁶ Uyar, (2008), a.g.e.,s.85.

¹³⁷ Claude Paye, Jean, (2009), *Hukuk Devletin Sonu*, Ankara:İmge Kitabevi, s.113-114.

¹³⁸ Can, (2004), a.g.m.,s.66.

¹³⁹ Claude Paye, (2009), a.g.e., s.114.

birbirlerine karşı, suçluların iadesi bakımından, siyasi suç, siyasi suça bağlı suç veya siyasi nedenle işlenmiş suç olarak telakki edilemeyeceğini hükme bağlamıştır.

Sözleşmenin temel amacı, uluslararası alanda başta terör suçlularının iadesi olmak üzere, taraf ülkeler arasında yardımlaşmayı gerçekleştirmektir. Bununla birlikte, ırk, din, etnik köken vb. durumlardan dolayı kişinin kovuşturulacağı veya cezalandırılacağı riskinin bulunması halinde iadenin gerçekleştirilemeyebileceği, iade dışında diğer adli yardımlaşma hususları da hükme bağlanılmıştır. Üyelerin çoğu tarafından onaylanmayan sözleşme ile ilgili olarak, 11 Eylül saldırıları sonrasında 15 Mayıs 2003 tarihinde, ‘Terörizmin Önlenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesini Tadil Protokolü’ düzenlenmiş ise de yelerin tamamı tarafından onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiştir. Türkiye bu protokolü 13 Ocak 2005 tarihinde onaylamıştır.¹⁴⁰

AK’nin çıkardığı ikinci önemli sözleşme ise, 2005 tarihli, ‘Terörizmin Önlenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi’ dir. Bu sözleşme de 43 üye ülke tarafından imzalanmasına rağmen 15 ülke tarafından imzalanmıştır. Bu sözleşmede diğer uluslararası sözleşmelerde olduğu gibi terörün tam bir tanımını yapmış değildir. Ancak, sözleşmenin giriş bölümünde yer alan terörün amacı ileride yapılabilecek terör tanımına ışık tutabilecek mahiyettedir. Sözleşmeye göre terörist eylemler,

Doğası ve koşullarının gereği olarak, bir halkı sindirmek veya bir hükümeti veya uluslar arası örgütü, bir şeyi yerine getirmeye veya yerine getirmekten kaçınmaya zorlamak veya bir ülkeyi veya uluslararası kuruluşu ciddi biçimde istikrarsızlaştırmak veya temel siyasal, anayasal, ekonomik ve toplumsal yapılarını yıkmak amacını gütmektedir.

Yine sözleşmenin giriş bölümünde, Sözleşmede zikredilen terör suçlarının, her kim tarafından işlenirse işlensin, hiçbir koşulda siyasal, felsefi, ideolojik, ırksal, etnik, dinsel ve diğer benzeri mahiyette mülahazalarla haklı gösterilemeyeceğinin ve tüm tarafların suçları önlemek, önleyemedikleri takdirde ise ağır mahiyette olduğunu göz önünde tutarak, kovuşturmak ve cezalandırılmasını sağlamak zorunda oldukları belirtilmiştir.¹⁴¹

Üçüncü önemli sözleşme ise, ‘Suç Gelirlerinin Ve Terörün Finansmanına Konu Değerlerin Aklanması, Araştırılması, Dondurulması ve Müsaderesi Sözleşmesi’dir. 16 Mayıs 2005 tarihinde Varşova’da kabul edilen ‘Suç Gelirlerinin Ve Terörün Finansmanına Konu Değerlerin Aklanması, Araştırılması, Dondurulması

¹⁴⁰ Akın, (2009), a.g.e., s.31.

¹⁴¹ A.g.e.,ss.32-33.

ve Müsaderesi Sözleşmesi' içeriğine terörün finansmanı konusunun eklenmesi yönü ile, bu sözleşmenin çıkarılmasına sebep olan 1987 tarihli 'Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Aranması, Zapt edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında AK Sözleşmesi'nin (Strasbourg Konvansiyonu)' revize edilmiş şeklidir. Sözleşmede terörün finansmanı suçunun tanımı yapılmamış olup bunun yerine BM'nin 'Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmesi'nin ilgili maddelerine ve BM'nin 1373 Sayılı Kararına atıfta bulunulmuştur. 1987 sayılı ilk sözleşmede kara para aklama ile terörün finansmanı konuları birlikte telakki edilmemekteydi . Ancak bu yeni sözleşme ile terörün finansmanı da kara para aklama ile birlikte zikredilmeye başlandı.¹⁴²

16 Mayıs 2005 tarihinde Varşova'da kabul edilen 'Suç Gelirlerinin Ve Terörün Finansmanına Konu Değerlerin Aklanması, Araştırılması, Dondurulması ve Müsaderesi Sözleşmesi' 29 ülke tarafından imzalanmış olup ancak 11 ülke tarafından imzalanmıştır. Türkiye ise sözleşmeyi 28.03.2007 tarihinde imzalamış olmasına rağmen henüz onaylamamıştır.

2.5.3 Avrupa Birliğinin Terörle Mücadele Konusundaki Düzenlemeleri

Avrupa'da terörizme karşı ortak bir irade ile mücadele 1970'lerden itibaren başlamış olup 1975, 1977, 1993 ve 1998 yıllarında terörizmle ilgili bazı grupların ve kuruluşların kurulduğu gözlemlenmiştir. Bu grup ve kuruluşlara, 'Terörizm, Radikalizm, Ekstremizm, Uluslararası Şiddet Grubu' (TREVI Grubu) ve 'Avrupa Polis Teşkilatı' (EUROPOL) örnek gösterilebilir.

11 Eylül 2001 saldırıları öncesinde de AB'nin terörle mücadele alanında çalışmaları olmuş, birçok mücadele kuruluşu kurulmuş olmasına rağmen esas kapsamlı çalışmaları 11 Eylül sonrasında başlamıştır. Bu mücadele çalışmalarından ikisi özellikle büyük önem taşımaktadır. Bunlardan birisi, 13 Haziran 2002 tarihli ve 2002/475/JHA sayılı 'Terörizmle Mücadele Konsey Çerçeve Kararı' ikincisi ise, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 26 Ekim 2005 tarihli 'Finansal Sistemin Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesi Hakkındaki Direktif' tir.

¹⁴² A.g.e.,s.35.

11 Eylül saldırıları sonrasındaki süreçte AB terörizmle mücadele konusunda işbirliğini artırmış ve terörizmin finansmanı konusunda da önemli adımlar atarak önemli kararlar almıştır. AB'nin terörizmin finansmanına yönelik olarak almış olduğu bu tavır üye ülkelerin kendi ulusal kanunlarında düzenleme yapmaları hususunda da etkili olmuştur.¹⁴³ 13 Haziran 2002 tarihli ve 2002/475/JHA sayılı 'Terörizmle Mücadele Konsey Çerçeve Kararı'; Avrupa Konseyi 1977 tarihli Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesine, BM terör sözleşmelerine ve AB'nin konu hakkındaki düzenlemelerine atıfta bulunmuştur.

13 Haziran 2002 tarihli ve 2002/475/JHA sayılı 'Terörizmle Mücadele Konsey Çerçeve Kararı',

Terör suçları, terörist gruplar kavramlarının tüm üye ülkeler için yakınlaştırılmasının, bu suçlara karışan gerçek ve tüzel kişilere, işledikleri suçun ağırlığını yansıtacak ceza ve yaptırımlar uygulanmasının, terör suçlarının etkili şekilde yargılanması için ülkesel yargılama yetkilerinin tesis edilmesinin gerekliliğinin altı çizilmiştir.¹⁴⁴

Çerçeve kararda, terör eylemlerinin amaçları ve eylemlerin mahiyetleri açık bir şekilde sayılmış olup eylemlerin hedeflerinin bir topluluk, hükümet veya uluslararası kuruluş olabileceği, sayılan eylemlerin terör eylemi sayılabilmesi için sadece Birlik ülkelerine yönelik olarak değil diğer topluluk, hükümet veya uluslararası kuruluşlara karşı da yapılmış olmasının aynı telakki edilebileceği hususlarına yer verilmiştir.¹⁴⁵

26 Ekim 2005 tarihli 'Finansal Sistemin Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesi Hakkındaki Direktif' in ana hedefi finansal kuruluşların kara para aklama faaliyetlerini denetlemek ve bu kara paraların terörün finansmanında kullanılmasının önüne geçebilmektir. Direktifin en önemli hükmü, Çerçeve kararda yer verilmemiş olan, "terörün finansmanı, herhangi bir şekilde, doğrudan ve dolaylı olarak tamamen veya kısmen terör eylemlerinde kullanılması niyetiyle veya kullanılacağını bilerek fon sağlamak veya toplamaktır." şeklindeki terörün finansmanının tanımıdır.¹⁴⁶

¹⁴³ Çakmak, Haydar ve Altunok, Taner, (2009), a.g.e., s.219.

¹⁴⁴ Akın, (2009), a.g.e., s.36.

¹⁴⁵ A.g.e.,s.38.

¹⁴⁶ A.g.e.,ss.40-41.

13 Haziran 2002 tarihli ve 2002/475/JHA sayılı ‘Terörizmle Mücadele Konsey Çerçeve Kararı’, terör eylemlerini tanımlama amacının yanında aynı zamanda terör örgütünün de tanımını yapmaya çalışmaktadır. Çerçeve karar kapsamında, terörist grup, “ ikiden fazla kişiden oluşan, belli bir zamanda kurulan ve terörist suçlar işlemek için bir şekilde beraber hareket eden yapılandırılmış bir örgüt” olarak tanımlanmıştır.

Çerçeve karardaki tanım esnek bir tanım olup özellikle ‘yapılandırılmış’ kelimesi belirgin olmayıp ayrı bir tanım sorunu doğurmaktadır. Jean-Claude Paye’ye göre, “ gelişmiş bir yapısı olmayan, bileşiminde devamlılığı olmayan ve üyeleri için belirli rolleri olmayan yapılandırılmış bir örgüt ne anlama gelmektedir?” Ayrıca bu terör örgütü tanımı, gerek Konsey tarafından gerekse polis birimleri tarafından terörist örgüt listelerinin belirlenmesinde anlaşmazlıklara sebep olmaktadır. Bu tanıma göre, bir gösteri sırasında rastgele bir araya gelenler veya bir kesime örneğin mahkumlara yardım için kısa süre için bir araya gelenler de bu tanım içinde değerlendirilebilir.¹⁴⁷

Çerçeve kararın eleştirildiği noktalardan birisi de, niyet suçlarını bile cezalandırmasıdır. Bu yönüyle ABD’nin terörle mücadele yasalarına çok benzerlik göstermektedir. Jean Claude Paye ‘Hukuk Devletin Sonu’ isimli kitabında, çerçeve kararda alınan tavrın ihtiyati olduğunu, kriminal fiiller oluşmadan önce dahi, ‘ortaya çıkabilirdi’ varsayımı ile kovuşturmaya imkan tanıdığını, terör suçunun maddi fiiller listesi şeklinde değil (adam öldürme, adam kaçırma vb.) değil, failin niyeti ile belirlendiğini, bu şekildeki bir öznel öge ile bir nüfusa karşı gözdağı verilebileceğini ve tanımın bir fiiller listesi oluştursa da fiilleri açık ve tek anlamlı olarak tanımlamadığını belirtmiştir.¹⁴⁸ Yine, Jean Claude Paye’ye göre, AB Konseyi, diğer ülkelerin yasalarındaki terör suçlamasını kendi ceza yasalarına tanımlı bir şekilde koymaları hususunda dayatmada bulunduğunu, bununla birlikte terörist olarak adlandırdığı kişi ve örgütlerin listelerini de yayınladığını, zaten bu düzenlemenin aslında BM önergesinin Avrupa versiyonu olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁹

2.5.4 ABD’nin 11 Eylül Sonrası Terörle Mücadele Alanındaki Düzenlemeleri

¹⁴⁷ Claude Paye, (2009), a.g.e.,s.67.

¹⁴⁸ A.g.e., ss.70-71.

¹⁴⁹ A.g.e.,ss.81-82.

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında gerek AB gerekse ABD, terörizmle mücadele alanındaki gerek önleyici tedbirlere gerekse ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemeler hız vermişlerdir. 11 Eylül sonrasında, 21 Eylül 2001 tarihinde AB Bakanlar Konseyi olağanüstü toplantısında, ‘‘Terörizm, dünyaya ve Avrupa’ya yönelik ciddi bir tehdittir ve terörizme karşı savaş AB’nin öncelikli bir hedefi olacaktır.’’ kararını almıştır. 13 Haziran 2002 tarihinde kabul edilen ‘‘Terörizmle Mücadele Çerçeve Kararı’’ sonrasında bilgi paylaşımını öngören EUROJUST (Judicial Cooperation Unit) , dış hudutlarda işbirliği sağlamayı hedefleyen FRONTEX (European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders) ve ‘AB Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü’ kurularak faaliyete geçirilmiştir.¹⁵⁰ AB’nin bu çerçeve kararı, Şubat 2001’ de yürürlüğe girmiş olan İngiltere’nin terör yasasından etkilenmiş bir çerçeve karardır. İngiliz yasasına göre terör, ‘‘hükümeti etkilemeyi ya da nüfusun tümüne ya da bir bölümüne gözdağı vermeyi hedefleyen’’ bir eylem ya da eylem tehdidi ya da bir siyasal, dinsel ya da ideolojik davayı geliştirme amacını taşıyan bir eylem ya da eylem tehdidi’’ bir suçu ‘‘bir kişiye karşı ağır bir şiddet uygulandığında’’ ya da bir kişinin hayatı tehlikeye atıldığında’’ ya da ‘‘ mülke karşı ciddi zarar verildiğinde’’ ya da ‘‘sağlık için ya da nüfusun tümü ya da bir bölümü için ciddi risk taşıdığına’’ ya da ‘‘bir elektronik sisteme ciddi olarak müdahale edildiğinde ya da onu bozduğunda’’ olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda yer alan ‘‘ağır’’, ‘‘ciddi’’ ve ‘‘ gözdağı verme’’ tabirleri geniş yorumlanabilecek ve istismara yol açabilecek tabirlerdir.¹⁵¹ Daha açık bir ifade ile,

Avrupa yasalarında ya da AB Konseyi’nin terörizm ile ilgili çerçeve kararında bir suçun terörist olma özelliği suçu işleyenin maksadına, onun siyasal amacına –örneğin hükümete gözdağı vermesine ya da güç kullanarak etkilemesine- bağlıdır. Yasa, ceza suçlarının eğer ‘‘bir hükümetin politikasını gözdağı vererek ya da hükümet tarafından yürütülen operasyonlara misilleme yaparak ya da cebren hükümetin kararlarını etkileme kastını taşıyor gibi görünüyorlarsa... terör suçları olarak varsayılabilirliğini belirtir.¹⁵²

¹⁵⁰ Çakmak, Haydar ve Altunok, Taner, (2009), a.g.e., s.218.

¹⁵¹ Claude Paye, (2009), a.g.e.,s.75.

¹⁵² A.g.e., s.24.

11 Eylül saldırıları sonrasında AB'nin iç ve dış politikalarında çok bariz değişimler yaşanmış olup, bu kararların çıkarılmasında ABD'nin önemli bir nüfuzunun olduğu muhakkaktır.¹⁵³

Marcelo Kohen 11 Eylül saldırıları ile ilgili şunları nakletmektedir:

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra devletler tarafından neredeyse tam bir fikir birliği sağlanmasıyla, ABD, uluslararası düzeyde hukukun üstünlüğünü tersine çevirme fırsatını edinmiştir. Şartlar en azından Güvenlik Konseyi'nin onayıyla bazı zorlayıcı önlemler alınması da dahil olmak üzere, bir kolektif güvenlik paketinin benimsenmesi için büyük ölçüde uygun olmuştur. ABD hükümeti, terörizme karşı uluslararası işbirliğinin farklı alanlarında çok taraflılığa yönelik dikkate değer bir ilerleme sağlamıştır. Fakat –önemsiz olmayan- bir istisna dışında: kuvvet kullanma. Her gerekli gördüğünde tek taraflı kuvvet kullanabilme özgürlüğünü korumak amacıyla meşru müdafaa öğretisini değiştirmemeyi tercih etmiştir.¹⁵⁴

Bu metinden de kolaylıkla anlaşılabileceği gibi, ABD 11 Eylül'ü ve sonrasındaki süreci kendi ulusal çıkarlarını maksimize etmek ve uluslararası hukuku, kendi menfaatleri doğrultusunda manupule ederek kendi çıkarlarını koruyacak şekilde değiştirmeyi amaçlamıştır. 11 Eylül 2001 öncesinde de dünyada birçok terör olayları olurken sessiz kalan AB, 11 Eylül sonrasında tüm enerjisiyle ABD'nin yanında yer alma ihtiyacı duymuştur.

ABD'nin 11 Eylül 2001 sonrasında terörle mücadele kapsamında aldığı bazı radikal tedbirler göze çarpmakta olup bu tedbirleri veya uygulamaları sebebiyle de birçok ülke ve yazar tarafından eleştirilmiştir. ABD bir taraftan iç güvenliği konusunda yaşadığı bu zafiyetin şokunu yaşarken ve nedenlerini araştırırken bir taraftan da terörizme ve bu saldırıların faillerinin tespitine yönelik istihbarat çalışmalarına hız verdi. Diğer taraftan böyle bir saldırı ABD'nin bilinçaltındaki emellerini de bilinç üstüne çıkarmak için yerinde ve zamanında bir fırsattı. Çünkü, ABD 1980'li yıllardan bu güne kadar meşru müdafaa hakkının, eğer failer, terörist eylemlere destek veriyorlarsa veya bu terörist grupları barındırıyorlarsa, eğitiyorlarsa, askeri harekatı da içerebileceğini savunuyorlardı.¹⁵⁵ Nitekim ABD Afganistan ve Irak işgali ile meşru müdafaa hakkının, şartlar oluşmuşsa askeri

¹⁵³ Akın, (2009), a.g.e., s.36.

¹⁵⁴ Byers, Michael ve Nolte, Georg, (2007), *ABD Hegemonyası ve Uluslararası Hukukun Temelleri*, Ankara:Phoenix Yayınevi, s.10.

¹⁵⁵ A.g.e.,s.10.

harekatı da içerebileceğini dünya kamuoyuna göstermiş oluyordu. Ancak bir istisna ile; Uluslararası hukuku yok sayarak.

11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin terörle mücadele kapsamında aldığı tedbirlerin en önemlilerinden birisi, PATRIOT ACT (Provide Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (Vatanseverlik Yasası) dir. Daha sonradan USA Act (Uniting and Strengthening America Act (Amerika'yı Birleştirme ve Güçlendirme Yasası) olarak yeniden adlandırılmıştır. 'Patriot' yasası polis ve istihbarat görevlilerine terör örgütleri ile bağlantılı oldukları hususunda şüphe edilen yabancıları süresiz tutuklayabilme yetkisi veriyor. Böyle bir yetkinin kullanılmasında şüphenin somut olarak nasıl belirleneceği veya hangi davranış şekillerinin şüphe olarak anlaşılacağı hususlarında objektif kriterler yoktu. Bu durum ise herkesin potansiyel suçlu olabileceği bir durumu ortaya çıkarıyordu.

USA Act metni açık bir şekilde terörist eylemleri tanımlamadığı gibi, terör eylemlerine verilen yardımı da suç haline getirmiştir. 2003 yılı içerisinde anayasaya aykırılığı ilan edilmiştir. Bu kriterlere göre, şiddete teşvik ile barışçıl hareketleri desteklemek arasında bir fark bulunmamaktadır.¹⁵⁶

ABD tarafından 11 Eylül 2001 sonrasında hayata geçirilen önemli uygulamalardan bir diğeri ise, Başkan Bush tarafından uygulamaya konulan, terör eylemlerine katıldıkları şüphesi taşıyan yabancıları yargılayacak özel bir askeri mahkeme kurulmasıdır. Sadece kökenleri baz alınarak binlerce insan tutuklanmış, dünyaya barış ve demokrasi götüreceği tezi ile yola çıkmış olan ABD, kendisinin de onaylamış olduğu “İşkenceye Karşı Sözleşme’yi de ihlal ederek, tutukladığı bu kişileri avukat tutma hakkı dahi tanımadan işkence ile sorgulamıştır. Oluşturulan Ulusal Güvenlik Giriş-Çıkış Kayıt Sistemi (National Security Entry-Exit Registration System) ile Müslüman yabancılar kayıt altına alınarak on üç bin dosya oluşturulmuştur.¹⁵⁷

Patriot Act yasasıyla yetkileri olağanüstü artırılan yürütme, 2001 Aralık ayında İç Güvenlik Bakanlığı (Department of Homeland Security)’nı kurarak istihbarat teşkilatlarının yönetimini tekelleştirerek özellikle bilişim teknolojisi ve siber terörizm üzerine oldukça yoğunlaşmıştır.

¹⁵⁶ Claude Paye, (2009), a.g.e.,s.25.

¹⁵⁷ A.g.e.,ss.26-27.

11 Eylül 2001 saldırılarını takip eden süreçte, yönetimin elinin güçlendirilmesi ile de kamusal alanda, özellikle Ortadoğu veya Uzak Doğu kökenli şahısları hedef alan kamusal özgürlükler alanındaki sınırlamalar ve saldırılar artarak devam etmiştir. Örneğin İsrail işgali altında bulunan Filistin topraklarında şiddete karşı mücadele veren ‘Women in Black’ (Siyahlı Kadınlar) ile ilgili olarak uygulanan baskılar bu duruma bir örnektir.¹⁵⁸ ABD hükümeti tarafından Seisint Inc. Şirketine hazırlattığı ‘Matrix’ adı verilen kişisel bir bilgi programı hazırlatarak, polisten gelen ham bilgileri resmi ve özel tüm sektörlerdeki kişisel bilgiler ile karşılaştırarak, terörist olabileceği şüphesi taşıyan yüz yirmi bin kişilik bir liste oluşturulmuştur.¹⁵⁹

ABD’nin bu ve benzeri bir çok uygulamalarına bakıldığında, demokrasi ve insan hakları söylemlerini ön plana çıkararak, daha açık bir ifade ile kendisine paravan yaparak, mevcut uluslararası hukukun bir parçası olmak yerine, kendi algıladığı bir uluslararası hukuk oluşturmaya ve diğer devletleri de zımnen bu hukuka dahil olmaya zorlayan bir tavır sergilediği görülmektedir. ABD’nin 11 Eylül sonrasında terörle mücadele çalışmaları adı altında yaptığı uygulamalar sentez edildiğinde, demokrasi çığırkanlığı yapan bu ülkenin, ‘Suç ve cezanın şahsiliği’ ilkesine rağmen, insanları milliyetlerine göre kategorize ettiği ve insan hakları ile bağdaşmayacak muamelelere maruz bıraktığı görülmektedir.

Michael Byers ve Georg Nolte’nin yazmış oldukları ‘ABD Hegemonyası ve Uluslararası Hukukun Temelleri’ isimli kitapta, ABD’nin uluslararası hukuka riayeti konusunda şu hususlar ifade edilmektedir.

Tüm direnişe rağmen uluslararası hukuk, ABD’nin eşitsizlik taleplerine, kayda değer bir ölçüde boyun eğmiştir ve böyle eşitsizliği yansıtan belgelere ABD’nin hususi bir sempati göstermesi de hiç şaşırtıcı değildir. Buna ek olarak ABD gayriresmi hukuk yaratma ve icra etme yollarına yoğun olarak başvurmaktadır. Çünkü tam da bu gayriresmiyet, egemen eşitliğin aksi takdirde yüklediği tahditlerin pek çoğunu göz ardı etmesine imkan vermektedir. Yine de ABD kendini hukukun üstüne koymanın, hukukun içeriğini, onunla bağlı olmaksızın kontrol etmenin –şekli olsun gayriresmi olsun- birçok yolunu bulmuştur... ...ABD son on yılda Konseye (BMGK) giderek daha çok kullanmıştır ki bu da Konseyin gerçekten bir uluslararası organdan ziyade ABD dış politikasının bir vasıtası olarak hizmet ettiği yolunda ciddi suçlamalara yol açmıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ A.g.e., s.34.

¹⁵⁹ A.g.e., s.35.

¹⁶⁰ Byers, Michael ve Nolte, Georg, (2007), a.g.e., ss.175-176.

Soğuk Savaş sonrasındaki “yeni dünya düzeni”nin kilit aktörü, gerekli askeri kapasitesi ve siyasal otoritesi ile ABD’dir. Bu yeni dünya düzeninin “polis gücü” rolünü oynamaktadır. ABD, yeni dünya düzeninde, uluslararası barış ve siyasal-ekonomik gelişmeyi sağlamayı vaatetmiş ise de, Noam Chomsky (1994) gibi, ABD’nin barış ve siyasal-ekonomik gelişmeyi sağlamaya çalışan bir ülke olmadığı fikrini savunanlar da vardı.

Örneğin, 1990-91 tarihli Irak karşıtı koalisyon belki de sadece ABD ve daha genelinde batının petrol kaynaklarıyla ilgili kaygılarıyla, Suriye ve Suudi Arabistan gibi Müslüman güçlerin “daha büyük bir Irak” hakkındaki endişelerinin çakışması gerçeğini yansıtmaktadır.

Japonya ve Almanya’nın ekonomik yükselişleri karşısında görece bir şekilde alçalma olarak değerlendirilebilecek durumu nedeniyle, ABD’nin küresel rolünü devam ettirebilmesi amacıyla, “emperyal-aşırı genişleme” eğilimine kapılarak ekonomik kaynaklara sahip olma arayışına girdiği söylenebilir.¹⁶¹

İspanya Başbakanı Rodriguez Zapatero’nun 21 Eylül 2004 tarihinde BM’nin 59. Genel Kurulu’nda yaptığı tarihi konuşma, terörle küresel mücadelede izlenecek stratejilere işaret ediyordu. Başbakan Zapetero, Irak’tan askerlerini çekmelerinin eleştirildiği gibi, terörden korktukları için değil, bilakis terörizm konusunda halk tarafından kabul edilmeyen bir terör politikasından vazgeçmeyi uygun gördükleri için olduğunu, otuz yıllık terörle mücadele sürecinde, teröristlerin zafer kazanma risklerini aza indirmek uğruna, demokratik birçok kazanımı ve sivil özgürlükleri kısıtladıklarını ve bu durumda terörü daha çok tırmandırıldığını, terörü zayıf ve kendilerini güçlü kılacak unsurların demokrasi ve siyasi araç ve gereçler olduğunu, teröre her zaman karşı çıkacaklarını ancak bunun her zaman ulusal ve uluslararası kanunilik, insan haklarına saygı ve BM’e bağlılıkları çerçevesinde olacağını, Ortadoğu sorununun devam ettiği sürece dünyada güvenlik ve barışın olmayacağını, bu sorunun istikrarsızlığın başlıca sorunu olduğunu, teröre karşı İsrail’i desteklediklerini ancak İsrail ile de barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek demokratik bir Filistin Devleti’nin de kurulmasını desteklediklerini, İsrail’in uluslararası hukuka riayet ettiği sürece uluslararası topluma güvenebileceğini, küresel terörle mücadeleden sonuç alınabilmesinin ancak, devletlerin hukukun

¹⁶¹ Heywood, (2007), a.g.e.,ss.195-196.

üstünlüğü, demokratik kazanımlara, insan temel hak ve özgürlüklerine saygılı olunması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁶²

Başbakan Zapetero'nun bu tarihi konuşmasının tamamı irdelendiğinde İspanya'nın terörle mücadele alanındaki yaklaşımı ile dünyaya demokrasi dağıtmakla kendisini görevli sayan ABD'nin terörle mücadele yaklaşımı aşağıdaki tabloda verildiği şekliyle değerlendirilebilir:

İSPANYOL YAKLAŞIMI	ABD YÖNETİMİNİN YAKLAŞIMI
İnsan haklarına saygı	İnsan hakları ihlalleri
Uluslararası meşruiyet kaygısı	Tek süper güç olduğunu gösterme kaygısı
Uluslararası hukukun üstünlüğünün kabulü ve UAD yargı yetkisinin kabulü	UAD yargı yetkisinin kabul edilmemesi
Ülkelerin egemenlik haklarına saygı, güçlendirilmiş işbirliği ve destek	Egemenlik hakkının mazeret olarak kabul edilmemesi ve uzlaşmazlık
BM'nin önderliği	NATO'nun önderliği
Barışı koruma operasyonları ve güçlendirilmiş polis teşkilatları	Önleyici askeri operasyonlar
Terörün en önemli sebebi olarak umutsuzluk	Terörün en önemli sebebi olarak ötekilerinin kin ve nefreti
İsrail'e uluslararası hukuku göz önünde bulundurduğu sürece destek	İsrail'e kayıtsız şartsız destek
Sağduyu ve analiz	Kibir ve tepkisellik
Terörizmle Mücadele	Terörle savaş
Medeniyetler İttifakı	Medeniyetler Çatışması

Tablo 2: İspanya ve ABD yönetimlerin yaklaşımlarının temel farklılıkları.

İspanya Başbakanı Zapetero'nun 21 Eylül 2004'te BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşma doğrultusundaki terörle mücadele yaklaşımının, uluslararası alanda

¹⁶² Yılmaz, Ömer, (2006), "İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir Mi?", İhsan Bal (Der.), *Terörizm*, Ankara: Usak Yayınları, ss.136-138.

kabul gördüğü, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın 11 Mart 2005 tarihinde Madrid Zirvesi'ndeki konuşması ile teyit ediliyor.

Bu bağlamda, bu zirve çerçevesinde;

1. BM Tehdit, Meydan Okuma ve Değişim Yüksek Panel'inin Aralık 2004'te önerdiği terör tanımının benimsenmesi,
2. Terörle ilgili tüm sözleşmelerin henüz bunları imzalamamış ülkeler tarafından imzalanması ve uygulanması,
3. Uluslararası Terörizm Hakkında Kapsamlı Sözleşmenin seri bir şekilde sonlandırılması,
4. Hem uluslararası hem de ulusal seviyedeki terör mağdurları için, mağdurların gerçeği bilme, adalete ulaşma, yeterli tazminat ve mağduriyetlerini giderme haklarını savunacak yüksek komiserlikler ihdas edilmesi ihtimallerinin araştırılması¹⁶³ gereklilikleri üzerinde kuvvetle durulmuştur.

AB, AK ve BM dışında da bazı uluslararası örgütlenmeler terörle mücadele konusunda 11 Eylül 2001 süreci öncesinde ve sonrasında gerekli düzenlemeleri yapmışlardır. Uluslararası alanda faaliyet gösteren bu örgütlenmelerden önemli iki tanesi de NATO ve AGİT'tir.

NATO'nun 1991 tarihli Yeni Stratejik Konsepti'nin hazırlanması süreci sonrasındaki yapılan toplantıların tamamına yakınında terör konusunda kararlar alınmıştır. 11 Eylül 2001 eylemlerinden sonra da NATO, tarihinde ilk defa terörizmle mücadeleye verdiği önemi göstermek amacıyla, Kuzey Atlantik Antlaşmasının 5. maddesinin işletilmesi suretiyle ABD'ye gerekli yardımların yapılması kararını almıştır. 5. maddeye göre anlaşmaya taraf olan ülkelere birine veya birden fazlasına yöneltilecek bir saldırının tüm taraflara yapılmış sayılacağı ve sözleşmenin 51. Maddesi gereğince, bireysel veya toplu olarak gerekirse silahlı kuvvet kullanımı da dahil gerekli müdahalede bulunularak mağdur tarafa yardım edileceği hükme bağlanılmıştır. Orgeneral (E), Aytaç Yalman, 2005 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan bir yazı dizisinde NATO'nun 11 Eylül saldırılarından sonraki konumunu;

NATO bir savunma kalkanı olmaktan çıkarak, adeta bir güvenlik yöneticisine dönüşmüştür. Bu doğrultuda da sorumluluk sahası dışında (out of area) Bosna-Hersek'te SFOR, Afganistan'da SAF, Kosova'da KFOR hareketlerini icra etmiştir.

¹⁶³ A.g.e.,s.145.

şeklinde değerlendirmektedir.¹⁶⁴

Dünya düzeninin iki kutuplu olarak inşa edildiği Soğuk Savaş Dönemi'nde, her iki bloka ait devletlerarasındaki sorunları çözmeye çalışmak, ara buluculuk yapmak kısacası diyalog kurmak amacıyla oluşturulan bir örgüttür. Daha önceden Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı (AGİK) olarak faaliyet göstermekte iken 1990 yılında kabul edilen Paris Şartıyla yine aynı misyonu üstlenerek AGİT adıyla faaliyetlerine devam etmeye başlamıştır.

Terörizmle mücadele konusunda günümüze kadar birçok önemli faaliyetler gösteren AGİT; 1975 Helsinki Nihai Senedi, 1983 Madrid Belgesi, 1989 Viyana İzleme Belgesi, 1990 Paris Senedi (Charter), 1992 Helsinki Belgesi, 1994 Budapeşte Belgesi, 1996 Lizbon Belgesi, 19.11.1999 Tarihinde Kabul Edilen Avrupa Güvenlik Şartı gibi çok sayıda belgeyi kabul ederek yayınlamıştır. Bu belgelerin mahiyetleri incelendiğinde, genelde tavsiye niteliğinde olan kararlardan oluştuğu, terörizmin kabul edilemez bir olgu olduğu ve bu tür yasadışı faaliyetlerin sıklıkla kınandığı görülmektedir.

2.6. TERÖRİZMİN DIŞ POLİTİKA ARACI OLARAK KULLANILMASI

Onlarca meslek grubu (akademisyen, yazar, güvenlik birimleri, BMGK, AB vb.) ve uluslararası organlar (BMGK, AB) tarafından yüzlerce tanım yapılmış olmasına rağmen, günümüzde ne Türkiye'de ne de dünyanın herhangi bir ülkesinde terör teriminin tanımı ve kapsamı konusunda görüş birliği sağlanamamıştır ve Laquer'in de dediği gibi uzun bir sürede sağlanamayacaktır. Bunun da en önemli nedeni, her ülkenin kendi milli çıkarları ve teröre maruz kalma riskine ve buna bağlı olarak ta güvenlik algılamasına göre farklı yaklaşımlar sergilemeleridir.

Ülkeler terörle mücadele ederken sorunun niteliğini, örgütlerin ideolojisini, hedeflerini, eylemselliğini, örgütün eleman kazanma sürecine etki eden etmenleri sorununun uluslararası boyutu ve diğer etkenleri göz önünde bulundurmak durumundadırlar.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Özçatalbaş, Murat, (2006), a.g.k, s.68.

¹⁶⁵ Bal, İhsan ve Özeren, Süleyman, (2009), *Uzakdoğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Ankara:USAK Yayınları, ss.1-2.

Devletler ve kimi uluslararası kuruluşlar tarafından terörizmin önlenmesi konusunda büyük çabalar sarf edilmiştir. Bununla birlikte terörizmin, üzerinde anlaşma sağlanmış, uluslararası arenada kabul görmüş ortak bir tanımı yapılamamıştır. Uzmanlar bu durumu siyasi kaygılar ve politik sebeplere bağlamaktadır.

Gelişen teknoloji, siyasal sınırların yerini ekonomik sınırlara bırakması, özellikle Soğuk Savaş sonrasında oluşan yeni dünya düzeni ve bu düzen doğrultusunda oluşan devletlerin güvenlik algılamaları ve devletlerarasındaki ilişkiler terörizmin de boyut ve nitelik değiştirmesine ve küreselleşmesine sebep olmuştur. Devletlerarasındaki sıcak savaşların sona ermesi, devletlerin bu savaşlarda güç kaybetmeleri, yorgun olmaları, tekrar bir sıcak savaşı göze alamamaları ve bu savaşların uluslararası arenada onaylanmaması devletlerin milli çıkarları doğrultusunda hedeflerine ulaşmak için, terör örgütlerine destek vermelerine neden oldu. Bununla birlikte, devletler ve hükümetlerin siyasi mücadelelerinde terörizmi bir koz olarak kullandıkları bilinen bir gerçektir.

Terörizmin ulusal sınırları aşarak uluslararası bir boyut kazanması ve 11 Eylül 2001 saldırıları ile de küreselleşmesinde birçok faktör etkili olmuştur. Bunlar arasında en önemlileri olarak, teknoloji, iletişim alanındaki gelişmeler, basının özellikle Türkiye açısından özelleşmesi yani devlet tekelinden çıkması sonucu serbest bir propaganda alanı bulmaları, ulaşım araçlarının son yıllardaki hızlı gelişimi, birçok ülke arasındaki siyasi sınırların kalkması, bazı ülkelerin ideolojilerini ve devrimlerini yaymada terörizmi yöntem olarak seçmeleri, terör örgütleri ve organize suç örgütleri arasındaki organik bağların ve işbirliğinin artması nedenleri sayılabilir. Ancak bugün bakıldığında artık küresel boyutta bir tehdit olan terörün, etnik ve ideolojik kökenlerin veya eğilimlerin ön plana çıkarılması, teknolojinin en üst derecede kullanılması, teröristlerin kazandıkları tecrübeleri birbirleri ile paylaşmaları ve intihar eylemleri ile dünya barışını tehdit eder bir duruma geldiği görülmektedir.¹⁶⁶

Her ne kadar Avrupa ve ABD terörizm kavramına karşı birleşmiş olsalar da, terörü bir dış politika aracı olarak kullanma alışkanlıklarından vazgeçeceklerini

¹⁶⁶ Bozkurt, (2008), a.g.e., ss.524-526.

söylemek veya kendilerine yapılan terör saldırılarını ve Türkiye'ye karşı yapılanları aynı duyarlılıkta algılayacaklarını beklemek boş bir beklenti olacaktır. Şöyle ki;

Türkiye'nin PKK terör örgütü ile savaştığı, maddi ve manevi birçok kayıp verdiği dönemlerde, birçok batılı müttefikimiz, bu örgütün mensuplarını ülkelerinde kurtuluş savaşçıları olarak değerlendirmişler ve Türkiye'nin terörle mücadele faaliyetlerini baltalamaya çalışmışlardır. Ancak aynı müttefiklerimiz, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında teröre lanetler yağdırarak uluslararası hukuku hiçe sayarak kendince terörle mücadele politikaları geliştiren ve bunu uygulamaya koyan ABD'nin yanında yer almışlardır. Burada bir soruya yanıt aramak gerekiyor. Niçin terör konusunda ABD'ye dünyadan geniş bir destek gelirken Türkiye'ye benzer bir destek verilmemektedir? Burada ülkelerin ekonomik ve askeri güçlerinin, teknolojik durumlarının, demokratiklik düzeylerinin, cazibe ve caydırıcılıklarının iç ve dış politikalarını belirlediğini ve diğer ülkelerin de terör konusu dahil bir çok konuda ilgili devlete bu çerçevede yaklaşımda bulunduklarını görmekteyiz.

PKK terör örgütü başta Avrupa olmak üzere birçok devletten moral ve malzeme desteği görmüştür. Örneğin terör örgütü birçok ülkede temsilcilikler açarak faaliyetlerini yürütmüştür. 1995 yılına kadar PKK terör örgütünün başarılı olacağını düşünerek bu örgütü destekleyen birçok Batı ülkesi olmuştur. Avrupa ülkelerini PKK'nın bir bölücü terör örgütü olduğu konusunda ikna etmek o kadar zaman almıştır ki, AB ancak 2 Mayıs 2002'de PKK terör örgütünü terörist örgütler listesine almıştır. Avrupa Birliği Konseyi'nin 13 Mayıs 2009 tarihli bildirisinde, PKK'nın Avrupa'yı lojistik bir üst olarak kullandığı, beyaz kadın ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı vb. yasadışı fiiller işlediği, KON-KURD (Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu) şemsiyesi altında örgütsel faaliyetleri finanse edebilmek amacıyla para toplandığı ve propaganda yapıldığı belirtilmiştir. Bu gelişmeler üzerine Avrupa ülkelerinin bir çoğunun PKK terör örgütüne yönelik olarak tedbirlerini artırdığı görülmüştür.¹⁶⁷

Yunanistan "Megola İdea"sı ve Türkiye ile diğer tarihsel sıkıntılarının bir sonucu olarak, PKK terör örgütüne destek vermiştir. Türkiye, PKK terör örgütünün siyasi kolu olan ERNK (Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi-Eniya Rızgariya Netewa Kurdistan) için Atina'da bir şube açıldığı, PKK terör örgütü mensuplarının

¹⁶⁷ Başbuğ, (2011), a.g.e.,ss.115-116.

Yunanistan'daki kamplarda eğitim gördükleri şeklindeki destekleri her platformda dile getirmiş ise de Yunanistan bu durumu sürekli inkar etme yolunu tercih etmiştir. Ancak 1999 yılında PKK terör örgütü sözde lideri Abdullah Öcalan'ın Kenya'nın başkenti Nairobi'de Yunan Büyükelçiliği'nde kaldığının ve Kıbrıs Rum Kesimine ait bir pasaport taşıdığının açığa çıkmasından sonra Yunanistan Türkiye tarafından teröre destek vermekle suçlanmıştır. Bu süreç sonrasında Yunanistan'da üç bakan görevlerinden alınmış ise de, bu girişimler Yunanistan'ın kendini izah etmesine yetmedi.¹⁶⁸

Terörün, Türkiye'nin komşuları tarafından dış politikada bir araç veya koz olarak kullanıldığı ve bundan sonraki süreçte de kullanılabileceği diğer önemli bir konu ise 'su meselesi'dir. Ortadoğu ülkeleri açısından su, petrol kadar değerli olup sıcak savaşların yaşanmasına dahi sebep olabilecek önemli bir unsurdur. Türkiye'yi 1984'lü yıllardan bu yana meşgul eden, yaklaşık 30 bin insanımızın hayatını kaybetmesine, ülke ekonomisine 100 milyar dolarlık yük getirmesine sebep olan PKK terörünün, bölge ülkeleri tarafından desteklenmesinin en önemli nedenlerinden birisi de "su sorunu"dur. GAP (Güney Doğu Anadolu Projesi) ile Türkiye'nin Fırat ve Dicle nehirlerinin %29 oranındaki bölümünü tutacak olması, bu proje kapsamında 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve 1,7 milyon hektarlık sulama sistemlerinin yapımı konuları Suriye ve Irak'ı kaygılandırmaktadır. Fırat ve Dicle ile birlikte birçok su havzası, yakın gelecekte sıcak çatışmaların yaşanacağı bir problem olarak görünmektedir. Öyle ki, bu çatışmalar yerel ortamda başlayarak bölgesel hatta küresel boyuta kadar yayılabilir. İşte bu noktada, terör yeniden Türkiye'yi bu politikalarından vazgeçirmek için bir koz olarak kullanılabilir.¹⁶⁹

Fırat sularının yaklaşık %70'inin kendisine bırakılmasını ve bunun garanti altına alınmasını isteyen Suriye ile 1987 yılında imzalanan protokolde soruna kalıcı bir çözüm getirememiş, hatta Suriye bu sorunu hep gündeminde tutarak uluslararası kamuoyunu ve özellikle de Arap Dünyasını yanına çekmeye, haklılığını kanıtlamaya çalışmıştır. Bununla birlikte Suriye, Asi Nehri'nin kullanımı ve geleceği ile ilgili olarak hiçbir anlaşmaya yanaşmamış, üstelik Hatay İli'ni kendi haritasında gösterme inadını da sürdürmüştür. Bunun yanında Suriye, GAP'ı engellemek, Fırat sularından

¹⁶⁸ Coşkun Demirtaş, Birgül, (2006), "Değişen Dünya Dengelerinde Türk-Yunan İlişkileri", Idris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara:Agam, s.287.

¹⁶⁹ Karakılçık, Yusuf, (2008), "Bölgesel Su Anlaşmazlıklarının Küresel Çatışmaya Dönüşme Riski:Fırat ve Dicle Örneği", *Uluslar arası Hukuk ve Politika Dergisi*, C.4, S.16, s.22.

daha fazla yararlanabilmek amacıyla, 1987 Protokolüne rağmen PKK terör örgütüne barınma ve üs imkanları tanımış, terör örgütünün faaliyetlerini desteklemiş, Türkiye'nin GAP kozuna 'karşı bir koz' olarak kullanmıştır. Hatta Suriye, GAP'a karşı sabotaj yaptırmaya dahi kalkışmıştır.¹⁷⁰

Suriye uluslararası arenada su konusunu o kadar dillendirmiştir ki, Suriye ve Irak'ın GAP'a yönelik muhalefetleri sebebiyle iki projemize katkıda bulunan Dünya Bankası ve diğer uluslararası kuruluşlar doğrudan kredi taleplerimize kayıtsız kalmışlardır.¹⁷¹ 1990'lı yıllarda bölgedeki dengelerin oluşması sürecinde özellikle Körfez Savaşı sonrasında, PKK'nın Kuzey Irak'ta güçlenmesi, bölgede elini güçlendirmek isteyen Suriye için önemli bir koz olmuş ve terör örgütünün faaliyetlerini desteklemiştir.¹⁷²

ABD, 11 Eylül saldırıları sonrasında, Afganistan'a ve Irak'a demokrasi ve yeni bir düzen götüreceği ve küresel terörün kaynağı olarak görülen bu ülkelerden terörü söküp atacağı vaadiyle ve misyonuyla yola çıkmıştı. ABD'nin bu iki ülke ile ilgili tasarruflarında birçok politik ve milli hesapları olması yanında özellikle Irak'a müdahale niyetini anlamada üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir husus vardır. Bu önemli hususta tabiki Ortadoğu'nun sahip olduğu petrol ve doğal gaz rezervleridir. Her ne kadar Hazar Denizi'nde ve Orta Asya'da yeni petrol rezervleri bulunsa da Ortadoğu bölgesi halen dünyadaki en zengin petrol ve doğalgaz rezervlerine sahiptir. Aşağıdaki tabloların incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, dünya petrol rezervlerinin üçte ikisini (%65.3) doğalgaz rezervlerinin ise üçte birinden biraz fazlasını (%36.1) elinde bulunduran Ortadoğu dış güçlerin bölge hakkında politika geliştirmeleri açısından cazibe merkezi haline gelmektedir. ABD'nin kendisi olduğu kadar bu kaynaklardan menfaat sağlamak isteyen lobiler de ABD yönetiminin bu bölgede aktif rol almasını ve Irak'a müdahalesini teşvik etmişlerdir.¹⁷³

ABD'nin terörle mücadeleyi veya bazı ülkelerdeki demokrasi karşıtı rejimleri bahane göstererek, buralara demokrasiyi götüreceği şeklinde ifade ettiği misyonunun arka planında, petrol veya doğalgaz rezervlerinden gerekli payı almak suretiyle milli

¹⁷⁰ A.g.m., ss.39-40.

¹⁷¹ Toklu, Vefa, (2006), "Türk Dış Politikasında Su Sorunu", Idris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara:Agam, s.825.

¹⁷² A.g.e., s.829.

¹⁷³ Bal, İdris, (2008a), *ABD Politikaları ve Türkiye*, Ankara:Lalezar Kitapevi, ss.57-59.

çıkarlarını korumak veya genişletmek niyetini gizlemektedir. Daha açık bir ifade ile demokrasi tacirliği ve terörle küresel anlamda mücadele konunun vitrinini oluşturmaktadır.

BÖLGELER	%
Ortadoğu	65.3
Güney ve Orta Amerika	9.1
Afrika	7.3
Eski Sovyetler Birliği Bölgesi	6.2
Kuzey Amerika	6.1
Asya Pasifik	4.2
Avrupa	1.8

Tablo-3: Dünyada Petrol Rezervlerinin Dağılımı

BÖLGELER	%
Eski Sovyetler Birliği Bölgesi	36.2
Ortadoğu	36.1
Asya Pasifik	7.9
Afrika	7.2
Kuzey Amerika	4.9
Güney ve Orta Amerika	4.6
Avrupa	3.1

Tablo-4: Dünyada Doğalgaz Rezervlerinin Dağılımı

ABD 11 Eylül 2001 sonrasında gerek Afganistan’a gerekse Irak’a, “terörün kaynaklarını kurutmak” amacıyla girdiğini söylemektedir. Bu durumun -her ne kadar, bir yönüyle Doğu Bloku çöktükten sonra “yeni bir düşman” arayışı ile izah edilmeye çalışılsa da, - gerçekte “enerji kaynaklarının kontrolü” ve Amerika’nın her ne pahasına olursa olsun, “süper güç” olarak varlığını sürdürme arayışının göstergeleri olduğu açıkça görülebilmektedir.¹⁷⁴

¹⁷⁴ Onat, Hasan, (2004), “Küresel Şiddet ve Teröre Köklü Çözüm: İnsan Olmanın Kök Değerleri Üzerine Yeniden Düşünmek ve Yüksek Güven Kültürü Yaratmak”, *Polis Dergisi*, S.40, (Nisan-Mayıs-Haziran), s.9.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE TERÖRİZM VE ULUSLARARASI HUKUK

İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar, insanın en temel ihtiyacı, kendisini dıştan gelebilecek tehlikelere karşı korumaya çalışması olup buna yönelik güdülerinin sonucunda ise ‘güvenlik’ kavramı ortaya çıkmıştır. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde de ‘güvenlik’ fizyolojik ihtiyaçlardan sonra gelen ihtiyaç türüdür. Yaşamını güvenlik içerisinde sürdürebilmek ve kendini güvende hissetmek için insan çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Kendini güvende hissetmek için toplu halde yaşama insanın belki de içgüdüsel olarak yaptığı en temel hareketlerden birisidir. Kabile hayatından sistematik devletlere uzanan tarihsel süreçte, insanoğlu kaynakları paylaşmak, kendisine yeni pazarlar bulmak ve mevcut yaşam alanını korumak için sürekli savaşımıştır. Teknolojinin ve medeniyetlerin ilerlemesi, savaşları ve akabinde yapılan barışları, bu alandaki kavramları daha karışık bir hale getirmiştir

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları’nı takip eden dönemlerde devletler güvenliklerini sağlamak için değişen dünya dengelerini de dikkate alarak güvenlik stratejileri ve tedbirler geliştirmişler, bu yeni dönemde yeni güvenlik algılamaları da oluşmuştur. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD’nin önderliğinde ortaya çıkan tek kutuplu dünya düzeni ve beraberindeki süreç ile birlikte, her alanda olduğu gibi güvenlik alanında da küreselleşmenin etkileri görülmüş ve bu doğrultuda yeni güvenlik algılamaları gelişmiştir. Yeni güvenlik tedbirlerinin geliştirilmesinde, SSCB’nin dağılması ve ardından oluşan tek kutuplu ‘Yeni Dünya Düzeni’, yaşanan Körfez Savaşı ve 11 Eylül saldırıları ve sonrasındaki süreç çok etkili olmuştur.

Bu bölümde, Soğuk Savaş sonrası dönemde dış politika aracı olarak terörizmin kullanılması, terörizmin uluslararası ilişkilerin bir aktörü olmaktan çıkarak küresel bir aktör olma süreci, 11 Eylül saldırıları sonrasında Avrupa ülkelerinin ve ABD’nin güvenlik algılarındaki değişiklikler, ABD’nin 11 Eylül saldırıları sonrasında, bu saldırıları bahane göstererek geliştirdiği planlar, stratejiler ve bunları uygularken uluslararası hukuku yok sayması veya kendince yeni bir hukuk oluşturma çabaları, terörizmin dış politika aracı olarak kullanılması ile ilgili olarak ABD’nin bazı ülkelere demokrasi ve insan hakları ihracı politikasını bahane ederek Afganistan’a müdahalesi, terörizmin uluslararası bir tanımının yapılmasında ve

teröre karşı ortak uluslararası bir strateji geliştirilmesinde takip edilmesi gereken yöntemler, Türkiye'nin dış politikası ve terörizmin Türkiye'ye karşı dış politika aracı olarak kullanılması, Türkiye'nin 2000'li yıllara kadar uyguladığı dış politika ile 2000'li yıllarda uyguladığı 'sıfır sorun' politikasının uluslararası arenada bölgesel ve küresel anlamda güvenlik algılarının değişiminde oynadığı roller, Türkiye'nin jeo-politik ve jeo-stratejik konumunun, bölgede bir 'merkez' olmasının, yeni dünya düzeninde özellikle Orta Doğu ve Orta Asya'daki tarihi ve coğrafi derinliği ile, terörün Türkiye'ye karşı dış politika aracı olarak kullanılmasında, uygulayacağı dış politika ile güvenlik algılarını nasıl lehine çevirebileceği incelenmektedir.

3.1. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMİN DIŞ POLİTİKA ARAÇLARINDAN BİRİ OLARAK TERÖRİZM

Önceki bölümlerde terörizmin uluslararası alanda ortak bir uzlaşıya varılan bir tanımının yapılamadığından söz edilmişti. Bu durum, akademik ya da bilimsel çevreler için olduğu kadar uluslararası kuruluşlar açısından da bu şekildedir. Terörizmin uluslararası hatta küresel boyut kazanmasında, devletlerin terörizmi uluslararası ilişkilerde bir dış politika aracı olarak kullanmalarının etkisi büyüktür.

Türkiye 1980'li yıllardan bu yana PKK terör örgütünün ülkesinde yaptığı terör faaliyetlerini ve yine bu terör örgütünün uluslararası alanda Türkiye'yi karalamaya yönelik girişimlerini engellemeye, bunlara karşı askeri, siyasal ve hukuki her türlü tedbiri almaya çalışmaktadır. Türkiye bir taraftan bu tedbirleri alırken diğer taraftan da PKK terör örgütünü bazı meselelerden dolayı koz olarak kullanan komşuları Suriye, İran, Rusya ve Yunanistan'a karşı da politikalar geliştirmekle meşgul olmuştur. Yunanistan için Kıbrıs ve Kıta Sahanlığı gibi konular için bir koz olan PKK terör örgütü, Suriye için ise sınır-aşan sular konusunda Türkiye'den daha fazla kazanç sağlama aracı olarak kullanılmıştır. Sınırlarımız dışında ise, İsrail'in Hamas'ı veya bölgesel başka bir sorunu bahane ederek Filistin topraklarına saldırıları ve yine bu nedenle diğer komşu ülkelerle savaşın eşiğine gelebilmesi bu duruma verilebilecek birkaç örnekten biridir.

Uluslararası ilişkilerin en önemli teorilerinden birisi olan 'Realizm'e özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde yöneltilen önemli eleştirilerden biri devletlerin artık tek aktör olmadıklarıdır. Realizm, küresel olaylara doğrudan ve net bir bakış açısı

sağlaması ve devletleri esas alması yönüyle günümüz dünyasında önemli bir düşünce okulu olarak görülmesine rağmen kapsamı oldukça dardır.

21. yüzyılın dünya politikasını büyük güçlerin mücadelesinin bir hikâyesi olarak görmek mümkün değildir. Güç siyaseti, silahlanma ve strateji hala önemli konular olmaya devam ediyorsa da artık terörizm, politik ekonomi, insan hakları ve çevre konuları da giderek artan bir ilgi görmektedir. Genişleyen gündem doğal olarak dünya politikasını açıklama iddiasında bulunan bir teorik yaklaşımın da genişlemesini gerektirmektedir.¹⁷⁵

Artık uluslararası ilişkileri devletlerin arasında cereyan eden bir olgu olarak görmek veya devletleri uluslararası ilişkilerin tek aktörü olarak görmek mümkün değildir. Bu bağlamda, uluslararası arenada, sistemin kurallarını bir biçimde etkileyen ve devletlerin dikkate almak zorunda oldukları yasal ya da yasal olarak kabul edilmeyen aktörler vardır ki bunlardan biri de terör örgütleridir.

Uluslararası terörü, uluslararası alanda kabul görmüş normları tanımayan, ikili ilişkileri tesis etmede diplomatik ve brokratik kanalların devre dışı kaldığı, mücadele sisteminde ise gayri nizami harp ve vur-kaç taktiğini benimseyen, ulusal boyutta olabileceği gibi sınırları dışına taşıyabilen veya sınırları dışındaki oluşumlarla irtibatlı olarak faaliyetlerini ve eylemlerini yapan, içinde bulunduğu veya dışarıdaki bir ülkenin anayasal düzenine, milli önemi haiz hedeflerine saldıran veya bunu planlayan ve eylemlerinde şiddet kullanmayı şiar edinmiş veya şiddet uygulamaktan kaçınmayan faaliyetler bütünü olarak ta tanımlayabiliriz. Tabi ki bu tanım göreceli olup mutlak bir terör tanımı değildir.

İki Kutuplu Dünya Sistemi'nin sona ermesi ile birlikte uluslararası ilişkilerde ve ülkelerin dış politikalarında büyük bir dönüşüm yaşanmaktadır. SSCB'nin dağılması ile sona eren İki Kutuplu Dünya Sistemi ve Soğuk Savaş Dönemi, tek kutuplu yeni dönem ile birlikte, devletlerin mevcut tehdit algılamaları ve güvenlik anlayışlarını da büyük bir değişime uğratmıştır.

Soğuk Savaş'ın ardından son on yıl, liberal demokrasilerin zaferi yerine, etnik barbarlıkların, bütün dünyayı saran "iç savaş manzaraları"nın, etnik ayrımcılıkların ön plana çıktığı, dinsel fanatizmin en az etnik barbarlık ve soykırım kadar, kendisini kelimenin her iki anlamıyla, şiddetle hissettirdiği bir dönem olmuştur. Uluslararası para, mal ve bilgi dolaşımındaki hızlı dönüşümlere karşın, topluluklar/toplumlararası

¹⁷⁵ Çakmak, Cenalp, (2006), "Realist Teori: Uluslararası İlişkilere Etkisi ve Kritiği", http://www.akader.info/KHUKA/2006_mart/4.pdf s.49, Erişim Tarihi: 6.2.2010)

önyargı ve husumetin giderek keskinleşmesi, açıklanmayı bekleyen ivedi ve o ölçüde önemli bir konu olmaya devam etmektedir.

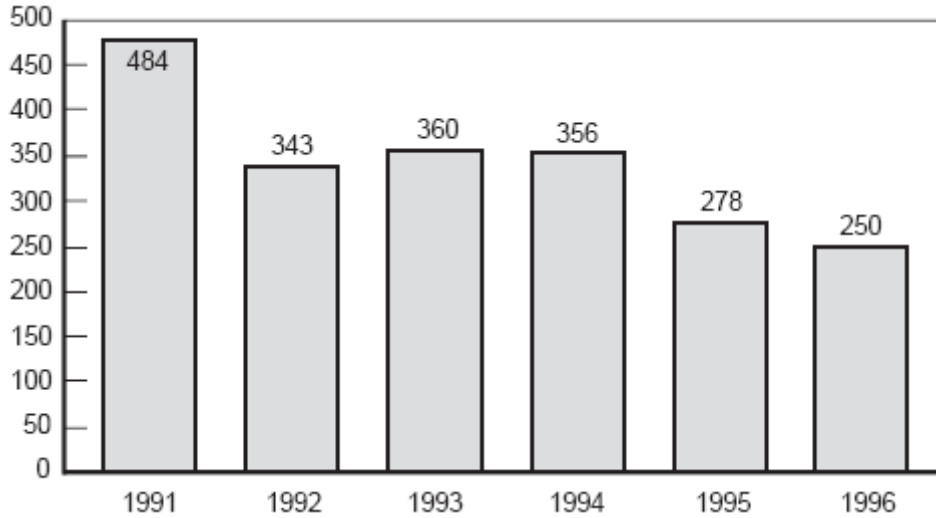
Küreselleşmenin, sınırların belirlenmesinde ekonominin sınırlarının geçerli olmaya başladığı yani siyasi sınırların önemini kaybettiği fakat ekonomik sınırların önemini artırdığı, iletişim teknolojilerinin çok ileri seviyelere ulaştığı bir dünyada, bu sayılan gelişmelerin, kültürlerin birbirlerini tanımaları, farklılıklarını anlamaları gibi bir süreci başlatmış olması yanında, uluslararasıdaki gelir dağılımı, ekonomik refah düzeyi, eğitim düzeyi ve fırsat eşitliklerindeki dengesizlikler bakımından diğerinden üstün ve ayrı olduğuna dair bir farklılık duygusu da yaratmıştır. Belirtilen bu dengesizlikler neticesinde ortaya çıkan yeni durumda, bu fırsatlardan yararlanmak isteyen üçüncü dünya ülkelerinin fakir ve mutsuz insanların göç dalgaları halinde Batı'ya yönelmeleri gözlemlenmektedir.¹⁷⁶

Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle, dünya milletlerinin birbirlerine yaklaşmaları, devletlerin yeni dünya düzenindeki güvenlik anlayışları ve algılamaları genel harp tehdidini büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Ancak sıcak harplerin istisnai olarak yaşandığı günümüzde, devletler açısından Soğuk Savaş taktiklerinin halen geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu dönemde ortaya çıkan güvenlik riskleri, etnik çatışmalar, insan hakları ihlalleri, siyasi istikrarsızlıklar, ekonomik zafiyetler, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların yaygınlaşması şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Devletler Soğuk Savaş Döneminde olduğu gibi bu farklılıkları birbirlerine karşı kullanabilmektedirler. Yıllardan bu yana Türkiye'de etnik terörün başta ABD olmak üzere diğer devletlerce ulusal çıkarlarının bir gereği olarak kullanılması bu duruma örnek gösterilebilir. Türkiye'de 1980 öncesinde ideolojik ayrılıklar üzerine kurulan Soğuk Savaş taktikleri, 1980 sonrası ise etnik ve mezhep ayrılıkları üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda, terörizm şiddet boyutuyla insanlık tarihi kadar eski bir kavram olsa da, uygulamaları ve küresel boyutu ile farklılaşmış güncel bir kavramdır.

Önceki bölümde de değindiğimiz gibi, Soğuk Savaş'ın tarafları sıcak savaşları göze alamadıkları ve ulusal çıkarlarını korumada kolay bir yol olarak gördükleri için diğer ülkelerdeki yerel nitelikteki savaş ya da terör eylemlerini bir biçimde destekliyorlardı veya faaliyetlerini finanse ediyorlardı. Blok liderleri ABD

¹⁷⁶ Çelebi, Aykut, (2002), *Avrupa :Halkların Siyasi Birliği*, Ankara: Metis Yayınları, s.15.

ve SSCB'nin kendilerine bağı blok ülkeleri üzerinde güçlü bir kontrol ve otorite mekanizmaları bulunuyordu. Bu iki lider ülke bu blok ülkeleri üzerindeki politikaları rahatlıkla uygulayabiliyorlardı. Blok ülkeleri, menfaatleri olan ülkelere karşı terörü dış politika aracı olarak kullanma konusunda çok dengeli bir politika izlemekle beraber, Soğuk Savaş sonrasında destekledikleri bu terör örgütleri kısmen veya tamamen kendi güvenliklerini ve vatandaşlarını da tehdit etmeye başladılar. Ancak insanlık için daha vahim olan durum ise Soğuk Savaş sonrası dönemde kitle imha araçları ve nükleer silahların eski Sovyet Bloku ülkelerinden gerek çalınmak gerekse mali sıkıntılardan dolayı satılmak suretiyle çıkarılması ve kontrolünün bu devletlerin elinden çıkması idi. Nükleer silahlar bu devletlerin elinde iken uluslararası gözetilen denge politikaları ve devletlerin uluslararası sorumlulukları sayesinde en azından daha kontrollü bir şekilde muhafaza ediliyordu. Ancak bu yeni dönemde ise bu silahların kontrolü devre dışı kalmış ve nerede nasıl kullanılacağı konuları bir endişe konusu olmuştur.

Şekil 2: 1991-1996 Arasında Dünyadaki Terör Eylemlerinin Yıllara Göre Dağılımı.

Dünyadaki terör eylemlerinin toplam sayısı 1990'larda düşmekle birlikte, ölüm ya da yaralanma ile sonuçlanan terör eylemlerinin oranında artış meydana gelmiştir. 1991 yılında ölümle sonuçlanan terörist saldırıların oranı % 14 iken, bu oran 1992'de % 17,5, 1993'te % 24, 1994'te % 27 ve 1995'te % 29 olmuştur.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Hoffman, (1999),a.g.e.,ss.11-12.

Soğuk Savaş sonrasında, olum ya da yaralanma ile sonuçlanan uluslararası terör saldırılarının sayısı ise % 17 oranında artmıştır.

1990'lı yıllarda terörizme ilişkin en önemli korkulardan birisi kitle imha silahlarının teröristler tarafından kullanılma endişesi olmuştur. Soğuk Savaş Dönemi'nde kitle imha silahları devletlerin kontrolünde olduğundan, her ne kadar bu silahları ellerinde bulunduran devletler için bu bir siyasi ve askeri güç sayılsa da, devletlerin belli sorumlulukları olduğundan, onlar için kitle imha silahlarını kullanmak bir terör örgütünün kullanma ihtimalinden daha zordu. Kitle imha silahları, Soğuk Savaş süresince devletlerin elinde caydırıcı bir güç olarak bulunduğu için dolayı bu caydırıcılığın oluşturduğu dengenin sağlanması yönünden dünyayı felakete sürükleyecek bir çatışma yaşanmamıştır.¹⁷⁸ Terör örgütlerinin, eski Sovyet Cumhuriyetlerinden veya terörizmi destekleyen ülkelerden sağlayacakları kitle imha silahlarının kullanılması korkusu 11 Eylül 2001'e kadar da hissedilen, fakat hakkında daha az endişe duyulan bir konuydu. Ancak, son olaylarda binlerce kişinin hedef alınması, kitlesel saldırıların kullanılabileceğine dair olan korkunun artmasına neden oldu.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte kitle imha silahlarının kontrol dışı kullanılma riski gerçekten artmıştır. Teröristler ve bunların destekçisi devletlerin elinde nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar şu an yoksa da kısa bir süre içinde olacaktır. Günümüzde ırkçı, ayrılıkçı grupların, dinci radikal grupların ve bir takım dinsel tarikatların kitle imha silahlarını elde etme, bunları kullanma ihtimalleri ve çabaları dünya için büyük bir tehdit oluşturmaktadır.¹⁷⁹

3.2. DIŞ POLİTİKADA ULUSLARARASI TERÖRİZM VE 11 EYLÜL 2001 SALDIRILARI

Uluslararası terörizm, özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde önem kazanan bir kavram olmakla birlikte, 11 Eylül 2001 ABD saldırıları sonrasında terörün uluslararası kamuoyunda küresel bir kavram olarak anılmaya başlamasıyla önemini daha da artırmıştır. Daha önceden bölgesel veya ulusal bazda alınan tedbirler artık yeterli

¹⁷⁸ Udum, Şebnem, (2008), "Uluslararası İlişkilerde Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu", İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Yayınları, s.547.

¹⁷⁹ Bal, İdris, (2008b), "Terörizm, Liberal Devlet ve Uluslararası İşbirliği", İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Kitapevi, ss.549-571

gelmediğinden ve terör artık ulus-aşan bir nitelik kazandığı için, mücadelede uluslararası işbirliği sıklıkla konuşulmaya başlanılmıştır.

“Soğuk Savaş Dönemi boyunca sahne alan terörizmin baskın motivasyonu, uluslararası siyasette meydana gelen iki kutuplu yapılanma paralelindeki ideolojik kutuplaşmalara dayanmaktaydı.”¹⁸⁰ Ancak 1990'lı yılların başında Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, ideolojik motivasyona sahip birçok terörist yapılanma, bir bakıma varlık nedenlerini oluşturan ve faaliyetlerinin önemini arttıran, iki kutuplu uluslararası siyasi gerilim ortamından mahrum kalmışlardır. Ancak küreselleşme süreci terörizm kavramına yeni bir içerik ve motivasyon getirmiştir. Bu süreçte ise özellikle 11 Eylül bir milattır.

ABD'ye 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terörist saldırılar, başta ABD olmak üzere Avrupa'nın ve diğer tüm dünya devletlerinin güvenlik anlayışını derinden sarsmış, ülkelerin güvenlik algılamalarının değişmesine yol açmıştır. 11 Eylül 2001 tarihi, uluslararası güvenliğin algılanma şekli ile ilgili değişik bakış açıları oluşturmuştur. Bu yeni dönemde, devletlerin oluşturdıkları ittifaklar ve topluluklar içerisinde fikir ayrılıklarının meydana geldiği gözlemlenmiştir. Başta ABD ve Avrupa olmak üzere birçok devlet terör ve terörizmle mücadele kavramlarına ve mücadele şekillerine karşı bir araya gelmişlerse de, fikir bazında bir konsensüs sağlandığı söylenemez. Bu fikir ayrılıkları, AB'nin kendi içinde de yoğun bir şekilde yaşanmıştır. AB ülkeleri Atlantik duruşunu benimsemiş olmalarına rağmen, bu benimseme AB üyesi ülkelerle daha sivil boyuttaki AB yanlısı fikirleri AGSP (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası) çatısı altında birleştirmek isteyen ülkelerin çatışmalarına engel olamamıştır. Irak Politikası konusunda ABD'yi eleştiren, AB ülkeleri Almanya, Fransa, Belçika ve Lüksemburg'a karşı, İngiltere, İspanya, İtalya ve Irak Savaşı sonrasında AB'ye üye olan MDA (Merkezi Doğu Ülkeleri) ülkelerinden –ki, hepsi eski demir perde ülkeleridir- Polonya, Macaristan, Slovenya, Slovakya, Estonya, Litvanya, Letonya ve Çek Cumhuriyeti gibi devletler de Atlantik duruşunu tercih etmişlerdir.¹⁸¹

¹⁸⁰ Laqueur, (1996), a.g.k.,s.168.

¹⁸¹ Olkaç, Pınar, (2008), *Avrupa Güvenliğinde Türkiye'nin Değişen Konumu:AGSP ve Türkiye*, Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.105

Ülkeler arasındaki gelir dağılımındaki dengesizlik, çevresel sorunlar, nükleer tehditler, bireyin güvenliği ve terör, güvenliği sadece devlet/ülke yaklaşımı olarak ele alan görüşlerin etkisini azaltmıştır. Bu nedenle de Soğuk Savaş sonrası, tehdit olarak görülen kavramlar farklılaşmıştır.¹⁸²

Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan yeni dünya düzeninde güvenliğin farklı boyutları ilk kez bu kadar ön plana çıkmıştır. Tehdit kavramı devletler için değişken bir hal alırken tehdit algılaması ve kavramı, devletlerin mevcut güvenliklerini etkileyen en önemli gelişmelerin başında yer almaya başlamıştır. Soğuk Savaş Dönemi'ndeki karşı bloğun saldırısından korunmayı hedefleyen ve nükleer silahların bir denge unsuru olarak kullanıldığı tehdit algılaması ve güvenlik anlayışı yerini, daha belirsiz ve güvenliksiz bir ortama bırakmıştır. Bunun sonucu olarak ta, normal terörizm algılamalarının yerine küresel terör ve asimetrik tehditler gibi belirsiz tehdit algılamaları hakim olmaya başlamıştır.

Uluslararası ilişkilerde dış politikanın temel aktörleri devletler olarak kabul edilmektedir. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında, uluslararası ilişkilerde en temel aktörlerin kimler olduğu ve bunların tanımlanmaları konuları, gerek devletler gerekse sivil kanat tarafından ciddi olarak sorgulanmaya başlanmıştır. Uluslararası sistemde aktör olabilmenin şartı uluslararası ilişkileri belirleyici bir güce sahip olabilmektir. Uluslararası ilişkilerde sadece tamamlayıcı bir unsur olmasak aktör olmak için yeterli olmayan bir durumdur. Bu gücü elinde bulundurduğu şekilde uluslararası alanda bir izlenim oluşturan El-Kaide gibi küresel terör örgütleri de artık sistem içerisinde belirleyici aktörler kabul edilmektedir. Bu kapsamda, devletlerin sınır algılamaları da değişime uğramakta, coğrafi sınırların ötesine geçmektedir. Bu algılama değişikliği beraberinde ulus devlet modelinin de güvenliğinin sorgulanması sonucunu doğuruyor.¹⁸³

Soğuk Savaş Dönemi'nde dünyayı tehdit eden en temel tehlike olarak komünizm gösterilirken, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında dünyayı tehdit eden en temel tehlikenin 'İslam Dini merkezli' terör tehdidi olduğu lanse edilmeye

¹⁸² Sesli, Mutlu, (2007), "21. Yüzyılda Yeni Güvenlik Tehditleri ve AGSP'nin Geleceği", (<http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=21.%20Y%DCZYILDA%20YEN%DD%20G%DCVENL%DDK%20TEHD%DDTLER%DD%20VE%20AGSP%92N%DDN%20GELECE%D0%DD&kimlik=1192007985&url=makaleler/msesli-1.htm>), s.1, Erişim Tarihi:10.10.2007).

¹⁸³ Bal, (2008), a.g.e.,ss.561-563.

çalışılmıştır. Bu saldırıların hemen akabinde ABD'nin hemen Afganistan'ı yani El Kaide'yi hedef alması, bu olayın hemen akabinde ve devamında literatüre 'Radikal İslam', 'Fundamentalist İslam' ya da 'İslami terör' olarak geçen kavramların çok sık telaffuz edilmesi bu düşüncüyü doğrulamaktadır. 1990'lardan sonra hızla yayılmaya başlayan İslami fobi, ABD Başkanı George Bush'un 11 Eylül'deki saldırıların ardından kullandığı 'Haçlı Seferi' ifadesi, ile perçinlenmiştir. ABD Başkanı'nın kullandığı bu ifade sadece basit bir dil sürçmesi değil, bilakis merkezine İslam'ın oturtulduğu bir terör algılamasının ve uygulanacak politikanın bir yansımasıdır. 11 Eylül saldırıları sonrasında dünya kamuoyunda terörün küreselleştiği düşüncesi yaygınlaşırken, ABD Yönetimi ise dünyayı biz/dostlar ve onlar/düşmanlar şeklinde ikiye ayırmıştır.¹⁸⁴

Soğuk Savaş sonrası, tek kutuplu bir dünya düzeninin hakim olduğu ve Pax-Amerikana ya da Amerikan hegemonyası olarak adlandırılan bir dönemde, 11 Eylül 2001 tarihinde yapılan saldırılarla, tarihî süreç içinde 1970'li yılların sonundan itibaren kendini göstermeye başlayan bir kırılma noktası yaşanmıştır. Bu dönemde terör devletsizleşmiş ama uluslararası ilişkilerin ve dış politikanın belirleyicisi olmuştur.¹⁸⁵

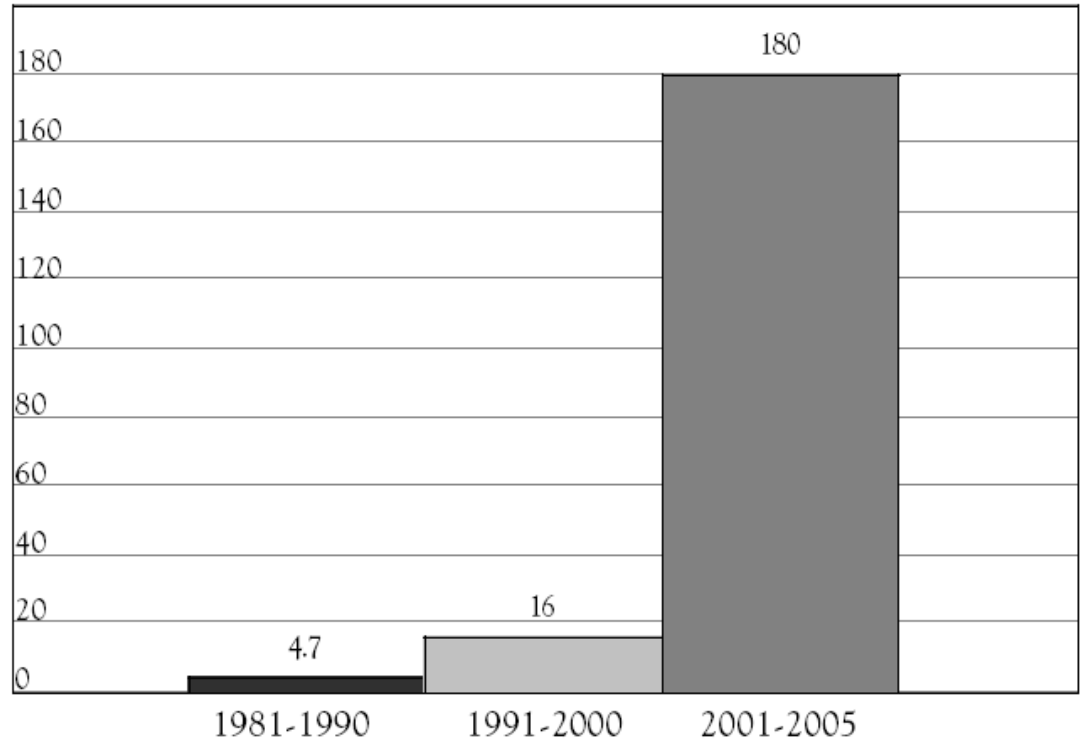
Soğuk Savaş sonrası dönemde, terör örgütlerinin eylemlerini giderek artırdıkları gözlemlenmekle beraber, bu eylemlerin daha çok artan bir oranda intihar saldırıları şeklinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. İntihar tipi terör eylemlerinin sayısının hızla arttığı bu dönemde intihar saldırılarına maruz kalan ülkelerin başında Lübnan, İsrail, Sri Lanka, Hindistan, Pakistan, Afganistan, Yemen, Türkiye, Rusya, Irak ve ABD gelmektedir. Aşağıdaki tabloda da şematize edildiği gibi, 2000–2004 yılları arasında 22 ülkede 472 intihar saldırısı 7000'den fazla kişinin ölümüne ve on binlerce kişinin de yaralanmasına yol açmıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları intihar eylemlerinin terörist gruplar tarafından daha çok tercih edilir bir yöntem olarak kullanılması bakımından bir milat özelliği taşımakta olup 1968'den beri görülen intihar saldırılarının % 80'i 11 Eylül 2001'den sonra gerçekleştirilmiştir.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Bal, İhsan, "Küresel Terörle Mücadelede ABD Modeli Mi, ABD Çıkmazı Mı?"

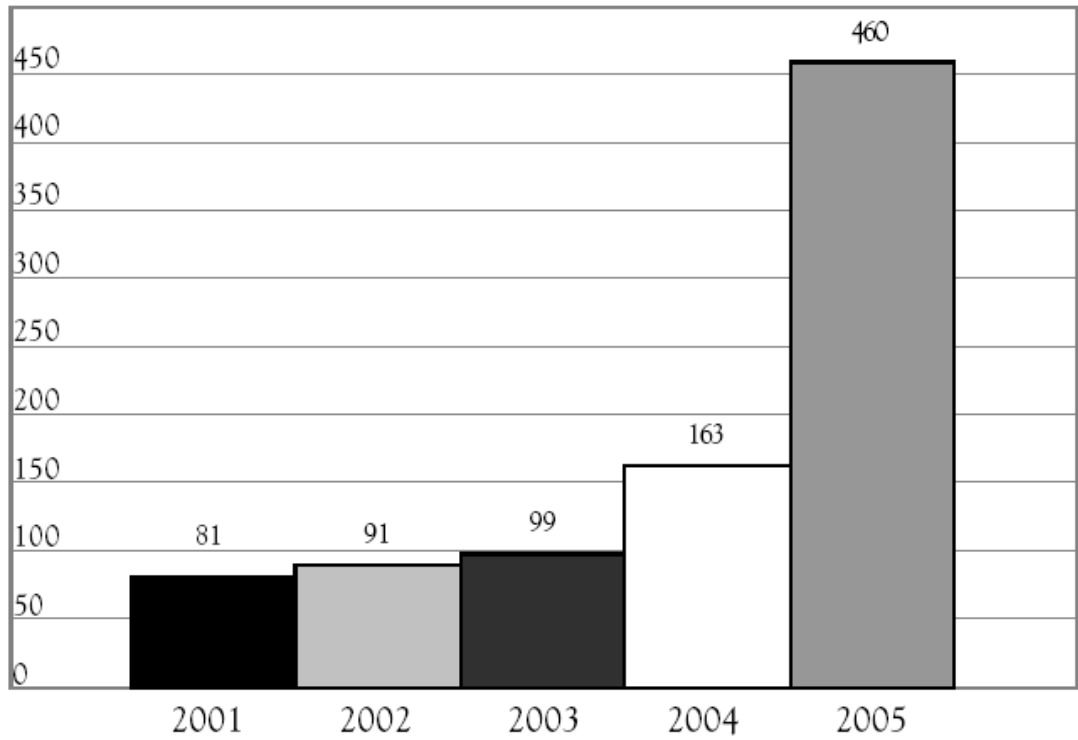
(<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=107>, Erişim Tarihi :28.10.2008)

¹⁸⁵ Dinçyürek, Ahmet, (2005), "Küresel Terör: Kurgulanmış Bir Egemenlik Aracı Mı?", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Y:3, S.5, ss.1.

¹⁸⁶ Atran, Scott, (2006), "The Moral Logic and Growth of Suicide Terrorism", (http://www.twq.com/06spring/docs/06spring_atran.pdf ss. 127-128, Erişim Tarihi: 15.07.2011)

Şekil 3: Dünyadaki İntihar Saldırılarının Yıllara Göre Dağılımı.

Şekil 4: 2001-2005 Yılları Arasında Dünyadaki İntihar Saldırıları

Bush Doktrini, 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında, devletlerin oluşan yeni güvenlik algılamalarının ve ABD gibi süper bir gücün böyle saldırılara maruz kalması şaşkınlığının yaşandığı bir atmosferde şekillenen, küresel bir nitelik kazanan ve hemen hemen her ülkenin birinci gündem maddesini oluşturan terör tehdidine nasıl müdahale edeceğinin ve bu kriz atmosferini nasıl yöneteceğinin önemli düşünsel öğretilerindendir. ‘Bush Doktrini’nin önemli unsurlarından olan ‘stratejik ön alıcılık’ bütünsel bir şekilde ilk defa 2002 yılının Haziran ayındaki West Point konuşmasında ileri sürülmüştür. “Stratejik ön alıcılık; terörizmi destekleyen, kimyasal, nükleer, biyolojik silahları barındıran veya barındırdığı düşünülen herhangi bir devlete karşı onlardan tehdit henüz gelmeden önlemek amacıyla ABD’nin müdahale hakkı olduğu iddiasına dayanmaktadır.”¹⁸⁷ Bu iddia ilk olarak Irak’ta Saddam rejiminin kitle imha silahlarına sahip olduğu gerekçesiyle çıkan savaş döneminde ileri sürülmüştür.

ABD, 20 Eylül 2002 tarihli ‘ABD’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi’ başlıklı belgede bu fikir resmileştirilmiş, yeni durumun yönetilmesindeki ana politika, Soğuk Savaş’ın caydırıcılık ve tehdit politikası yerine sezgisel meşru müdafaa hakkının yani önleyici savaş ilkesinin belirlenmesiyle oluşturulmuştur.¹⁸⁸

BM Şartı’na göre bir ülke ancak kendisine saldırı olduğunda karşı bir saldırı yapabilmektedir veya BMGK kararı doğrultusunda bunu gerçekleştirebilmektedir. ABD’nin 1990’lı yıllarda ısrarla savunduğu, ‘Stratejik Ön Alıcılık İlkesi’, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında kendi milli çıkarlarını ön planda tutarak, kendisi ve biz/dostlar dediklerini dışında kalanları diplomatik, askeri ve ekonomik yönlerden sıkıştırmak için ileri sürdüğü uluslararası hukuk tartışmalarını başlatmıştır. ABD’nin uluslararası hukuku yok sayarcasına ve kendi algılamak istediği hukukuna göre belirlediği hareket tarzları ve stratejileri tüm dünya ülkelerini rahatsız etmiş, bir çok dünya devleti bu durumu bir tehdit algılaması olarak anlamıştır. Nitekim, Irak’ı elinde çok net deliller yok iken işgali gerçekleştirmesi ve daha sonrasında da önceki iddialarını doğrulayacak bir delil elde edememesine rağmen hatasını kabul etmemesi

¹⁸⁷ Bilican, Nihat, (2005), “Pentagon’un Yeni Yol Haritası Ve Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Politikalarına Etkileri”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.1, S.1, s.65.

¹⁸⁸ Taşdemir, Fatma, (2006), “11 Eylül Sonrası Dönemde Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı”, (<http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/5Ts9KXvLNgnUIPgOkaBTV3cEhltAsb.pdf> s.86, Erişim Tarihi: 8.9.2010)

ve dünya kamuoyunu tatmin etmeyecek cümlelerle bir işgali geçiştirmesi bu duruma en çarpıcı örneği oluşturmaktadır.¹⁸⁹

Ümit Özdağ, ‘Terörizm, Küresel Güvenlik ve Türkiye’ isimli kitabında, yeni uluslararası terörizmle mücadele konseptini, dolayısıyla da ABD’nin güvenlik stratejilerine şu noktalarda eleştiriler getirmektedir:

1. ABD’nin yeni dış ve güvenlik politikaları geçmişteki ideolojik eksenli politika dönemlerinde rastlanmayan ideolojik, politik, askeri, kültürel ve toplumsal sorunlarla karşılaşmasını gerektirmektedir: Geçmişteki dönemlerde ideolojik politikaların; reel sınırları belli, komuta kontrol karargahları görülebilir, milli güçleri hesaplanabilir. Büyük Britanya, ve I. Reich ve SSCB gibi objeleri olmasına karşılık, “Anti-terörist güvenlik ideolojisi” olarak tanımlanabilecek yeni ABD dış politika ideolojisinin; sınırları belli, komuta kontrol karargahları görülebilen bir objesi yoktur, hatta obje yerine konulan terörün milli gücünün ya da mali büyüklüğünün doğru hesaplanması bile zordur. Böylece bu politikada “hedefin fiziksel belirsizliği” sorunu ortaya çıkmaktadır.

2. İkinci sorun, “hedefin kavramsal çerçevesinin belirsizliği” dir. Yani önceki politika dönemlerinde hedefobje olan SSCB veya Reich' ların ne olduğu konusunda tereddüt yoktu. Bu nedenle de hedef obje yanlısı, tarafsız veya karşıt bloklar kolaylıkla oluşuyor ve tespit edilebiliyordu. Oysa terörizm için aynı şey söylenemez: Herkesin terörizm ve terörist tanımı farklı olduğundan, teröre karşı ittifakları kurmak zor yasatmak daha da zordur.

3. Bir diğer sorunu ABD’nin güvenlik ideolojisinin bir 'anti söylemi üzerine kurulması oluşturmaktadır. Çünkü; anti odaklı ideolojik yaklaşımlar, yeni bir şey önermek yerine sadece bir karşı çıkıştır ve toplumsal projeler anlamında bir çıkmaz sokak ve verimsizliktir. Ayrıca anti odaklı bir yapı, çifte standartlara dayanan politikalar uygulama olasılığını da yükseltmektedir.

Sonuç itibarıyla ABD’nin yeni anti-terörizm ve güvenlik ideolojisi eksenli dış politikasının, belirsiz bir düşmana karşı yapılımlı “gölge boksuna” benzediği söylenebilir.¹⁹⁰

Bush Doktrini’nin “stratejik ön alıcılık” dışında diğer temel unsurlarından biri Amerikan evrenselciliği anlayışıdır. Bush daha da ileriye giderek imparatorluk ile ütopyayı birleştirmiştir. Bush, West Point’te kendisini dinleyenlere şöyle seslenmiştir:

20. yüzyıl insanlık onuruna ilişkin tartışılmaz taleplere, hukukun üstünlüğüne, devletlerin gücünün sınırlanmasına, kadınlara, özel mülkiyete, adalet eşitliğine

¹⁸⁹ Akdemir, Erhan, (2009), “Amerika’nın Ortadoğu Politikasının Şekillenmesinde Düşünce Kuruluşlarının Rolü”, USAK Stratejik Gündem, (<http://www.usakgundem.com/makale/23/amerika-39-n%C4%B1n-ortado%C4%9Fu-politikas%C4%B1n%C4%B1n-%C5%9Fekillenmesinde-d%C3%BCnC5%9F%C3%BCnce-kurulu%C5%9Flar%C4%B1n%C4%B1n-rol%C3%BC.html>) Erişim Tarihi: 12.5.2009)

¹⁹⁰ Özçatalbaş, Murat, (2006), a.g.k. ss.84-85.

hürmet etme ve dini hoşgörüyü dayanan tek bir insani ilerleme modeliyle sona erdi.¹⁹¹

Terörizmin geçmişi, kavram şiddete başvurma yönüyle ele alındığında insanlık tarihi kadar gerilere gitmekle birlikte, modern terörizm 19. yüzyılda ulus devletler hareketi ile daha sonrasında ise sanayi devrimi, işçi hareketleri vb. olaylarla siyaset sahnesine çıkmıştır 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası ise uluslararası boyutu ile gündeme gelen terörizm küresel bir boyut kazanmıştır. 11 Eylül süreci sonrasında, terörizmin ve terörün kapsamı, yöntemi ve ideolojisi kadar bu iki kavramla mücadele stratejileri de ön plana çıkmış, ortak bir terörizm tanımı yapılamasa da, tüm ulusları bu iki kavram üzerinde düşünmeye ve tedbirler almaya sevk eden bir süreç başlamıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında 21. yüzyılın küresel terör çağı olduğu konusunda dünya kamuoyunda yaygın bir inanış ortaya çıkmış olup terör artık yalnız başına ve ulusal boyutları ile değil uluslararası boyutları ile ifade edilmeye başlanılmıştır.¹⁹²

3.3. TERÖRİZMİN TANIM SORUNUNUN DIŞ POLİTİKAYA ETKİLERİ

Küresel terörle birlikte devletlerin egemenlik alanı sorunu da farklı boyutlarda ele alınmaya başlanılmış olup uluslararası hukukta yeni arayışlara gidilmiştir. Çevre, insan hakları, insan ticareti, bir devletin diğer devlete olan müdahalesi (ABD'nin Irak işgali gibi), bir ya da birkaç devleti etkileyen bir sorun olarak değil küresel bir sorun olarak ele alınmaya başlanılmış, sorunlar küresel olunca çözümleri de küresel nitelikte yani uluslararası işbirliğini gerektirir hale gelmiştir. Küreselleşme ile yaşanan hızlı dönüşüm ve değişimler devletlerarası dış politikayı farklılaştırmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemle birlikte dünyada bir küresel kamuoyunun oluştuğundan söz edilebilir. Çünkü, herhangi bir ülkede veya bölgede yaşanan bir gelişme, bir olay, bir eylem yapma şekli internet gibi hızlı iletişim teknolojileri sayesinde anında dünya kamuoyuna duyurulmaktadır. Özellikle terör örgütleri eylemlerini yapmada, strateji geliştirmede ve eylemlerini küresel düzeye taşıma da

¹⁹¹ President Bush Delivers Graduation Speech at West Point, 01 Haziran 2002, (<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>, Erişim Tarihi: 7.1.2010)

¹⁹² Tunçsiper, Kadriye Nilgün, (2006), “*Uluslararası Sistem Açısından Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, s.123.

internet ve iletişim teknolojilerini çok ileri seviyede kullanmışlardır ve kullanmaktadırlar.

Günümüz dünyasında uluslararası terörizm, klâsik ulus devlet politikaları ile mücadele edilebilecek bir tehdit olmaktan çıkarak, gerek kullandığı argümanlar gerekse hedefleri açısından geçmişe nazaran çok daha tehlikeli ve küresel bir hâl almıştır. Geçmiş dönemlerdeki terörist faaliyetler gerek hukuksal gerekse eylemsel açıdan kolayca tanımlanabilirken küresel boyut kazanmasından sonra ise tanımlanması uluslararası işbirliğini gerektirir hale gelmiştir. Küresel boyut kazanmadan önce terörizm, belli bir komuta-kontrol mekanizmasına sahip bir örgüt bünyesinde bir araya gelerek birtakım siyasî, sosyal ya da ekonomik amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren bir olgu olarak tanımlanabilmekteydi.¹⁹³ Terör örgütlerinin eylemlerine son verilmesi veya aza indirgenebilmesi kendilerini besleyen dış desteklerin kesilmesi ile mümkündür. Terörle, sadece iç hukukta bazı düzenlemeler yaparak mücadele etmek mümkün değildir. Çünkü, terörün uluslararası boyutu bulunmaktadır. Dolayısıyla da çözümün de uluslararası boyutta olması gerekir. Ancak, gerek uluslararası topluluğun gerekse uluslararası organların işbirliği konusunda beklenen hedefe ulaştığını söylemek mümkün değildir. Çünkü kimi ülkelerce terör olarak görülen bir olgu, birinci bölümde de açıklandığı üzere, başka ülkeler tarafından şiddet, isyan veya gerilla savaşı, bir etnik grubun kurtuluş mücadelesi, düşük yoğunlukta savaş olarak algılanmakta ya da siyasi suç olarak değerlendirilmektedir. Yine bu eylemleri yapanların bazıları terörist, bazıları ise özgürlük savaşçısı oluyor.¹⁹⁴

Uluslararası hukuk alanında ve uluslararası organların hazırladıkları sözleşmelerde, terörün tam bir tanımı yapılmamakla beraber, eylemlerin temel motifleri, devletin temel düzeni ya da prensiplerini değiştirmek ya da toplumu korkutmak olduğunda, ‘terörizm’ olarak nitelendirilmekte ve çoğu zaman bu suçlar açıkça listelenmektedir. Ülkelerin ceza yasaları veya terörizmle ilgili yasaları, genel olarak terör eylemleri sayılabilecek fiilleri saymaktadır.

¹⁹³ Kaya, Sezgin, (2005) “Küresel Terörizmle Mücadelede Alternatif Rejim Modelleri”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Y:3, S.5 (Temmuz), s.15.

¹⁹⁴ Köprülü, Timuçin, (2000), “Siyasi Suçun Tanımı”, (http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/timucin_koprulu_siyasisuc.htm, Erişim Tarihi:24.11.2010)

Terörle mücadele alanında uluslararası bir işbirliğinin sağlanamamasında, uluslararası belgelerde sürekli kınanmasına ve işbirliği niyetlerinin tekrarlanmasına rağmen ortaya bir terör tanımının konulamamasında, söylenenlerin ve yazılanların eylem aşamasına geçirilememesinde etkili olan birçok sebep bulunmaktadır. Bu nedenleri;

1. Ülkelerin farklı terör ve terörizm tanımlamaları,
2. Ülkelerin güvenliği ulusal sorun olarak görüp güvenlik tecrübe ve birikimlerinde kıskanç davranması,
3. Ülkelerin terör örgütlerini dış politika malzemesi olarak kullanmaları,
4. Ülkelerin mücadele stratejilerini revize etmekteki isteksizlikleri,
5. Ortak operasyonel polis birimlerinin oluşumuna sıcak bakmamaları olarak’’

sıralayabiliriz.¹⁹⁵

3.4. AFGANİSTAN MÜDAHALESİ VE TERÖRİZM

11 Eylül 2001 sonrasında ABD’nin gerçekleştirdiği operasyonlar ve yine 11 Eylül 2001 sonrasında terörü destekleyenler yaftası ile listeye alınan ülkelere yer yer uluslararası hukuka uygun olmayan zorlamalara girişilmesi, terörizmin uluslararası politik çıkarların önemli bir aracı haline geldiğinin en önemli kanıtlarından birisidir.

1997 yılından itibaren ABD Yönetiminin dış politikada bazı kapsamlı arayışlara girdiği, önleyici müdahalelerden bahsetmeye ve bazı ülkeleri, uluslararası örgütleri iknaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Bu arayışlardan ve ikna turlarının unsurlarından bazıları şunlardır. Askeri doktrininde değişiklikler yapması, NATO’nun alan ve görev tanımını genişletmeye çalışması, Irak’a karşı sertleşmeye ve ‘füze kalkanı projesi’ nin temelini oluşturacak şekilde İran, Irak ve K. Kore’den kaynaklanan kıtalararası füze tehdidini dile getirmeye başlaması ve Kosova müdahalesiyle görüldüğü gibi Rusya ve Çin öncelikli stratejisini değiştirmeye başlamasıdır.

11 Eylül 2001 saldırıları, pek çok kimsenin bu durumu “artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak” sözü ile değerlendirmesine neden olmasının dışında; terör, insan

¹⁹⁵ Bal, (2006), a.g.e., s.2.

hakları ve güvenlik vb. kavramlar üzerinde de etkili olmuş, bu kavramların anlamlarını eskiden anlaşıldığı gibi değerlendirilmeyecek bir hale getirmiştir.

11 Eylül sonrası bazı devletlerin benimsedikleri “Hobbescu” olarak nitelendirilebilecek güvenlik anlayışı adeta soğuk savaş öncesi elli yıldır güvenliğin temeline oturtulan bir değer olarak insan haklarını kaidesinden oynatmaya çalışmaktadır. Bu çerçevede güvenlik önlemlerinin özünde var olması gereken insan haklarına saygı ikinci plana itilmektedir. İnsan hakları adeta güvenliğe kurban edilmektedir.¹⁹⁶

11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü binası ile Pentagon’a düzenlenen terörist saldırılar, ABD’nin milli çıkarları doğrultusunda oluşturduğu bazı uluslararası politikaları yürürlüğe sokması için bulunmaz bir fırsat oluşturmuştur. Hangi terör örgütü tarafından gerçekleştirildiği ilk safhada belirlenemeyen ve Ladin tarafından da ilk aşamada üstlenilmeyen, daha sonraki süreçte de sabit deliller elde edilemeyen saldırılar, El-Kaide örgütüne ve lideri Ladin’e mal edilmiş, hemen ardından da ABD tarafından örgütün merkezi olarak belirlenen Afganistan’a uluslararası hukuku yok sayarak askeri hareket gerçekleştirilmiştir. ABD’nin hareketi meşrulaştırmaya çalıştığı gerekçelerden birisi de Taliban Rejimi Lideri Molla Ömer’in, Bin Ladin’i iade etmeyi reddettiği iddiasıdır.

ABD, Afganistan’da yürüttüğü harekâtı, Taliban Rejiminin, maruz kaldığı terörist eylemlerin faillerine yataklık ettiği gerekçesiyle meşrulaştırmaya çalışsa da, söz konusu saldırıları gerçekleştiren örgütün 60’ı aşkın ülkede faaliyetlerinin bulunduğu bilinmesi noktasında, diğer faaliyet alanlarına yönelik müdahalede bulunmamasının kendi uygulamaları ve meşrulaştırma söylemleriyle çeliştiği söylenebilir. Nitekim BMGK’nin almış olduğu 1368 ve 1373 Sayılı Kararlar 36 da, ABD’nin Afganistan’a karşı yürüttüğü askeri harekâtın meşruluğunu onaylamıştır.¹⁹⁷

Dolayısıyla meşruiyetini terörist saldırıdan alan bir askeri harekâtın hedefinin belirlenmesinde, uluslararası siyasi tercihler belirleyici olabilmektedir. Bir başka ifade ile herhangi bir devletin terörist saldırılar karşısında kendisini savunması en

¹⁹⁶ Kanat, Selim, (2005), “*Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik: 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Isparta, s.2.

¹⁹⁷ Cassese, Antonio, (2001), “Terrorism is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories of International Law”, *European Journal of International Law*, V:12; No: 5, s. 997

doğal hakkı olmakla birlikte, bu saldırıların uluslararası siyaseti yönlendirip etkilemekte, meşruiyet zemini olarak kullanılması riski de varlığını korumaktadır.

3.5. İNSAN HAKLARI SÖYLEMİ VE TERÖRİZM

İnsan hakları kavramı ve konusu günümüzde dünya kamuoyunun gündemini en çok meşgul eden ve sınırları ülkelerin bazen kültürel, dinsel ve örfi yaşayışlarına göre de genişleyip daralabilen konuların başında gelmektedir.

İnsan hakları kavramı tarihsel gelişim süreci içinde birçok açıdan ele alınmıştır. Bir anlamda içerik ve nitelik açısından belli bir gelişim gösterirken, aynı zamanda çeşitli kullanım şekillerinde de bir evrim yaşamıştır. Özellikle Batı demokrasilerinde evrensel değerleri yansıttığı iddiası ile bir tür dış politika aracı olarak da kullanılmıştır.¹⁹⁸

Ancak insan haklarının dış politika ya da uluslararası hukukta farklı uygulamaları söz konusudur. Özellikle Irak savaşı ve Afganistan müdahalesinde bulunan ABD'nin bu ülkelere demokrasi ve insan haklarını getireceği iddiası son yıllarda bu alanda önemli tartışmalar yaşanmaktadır.

Devletlerin siyasi çıkarlara dayanarak geniş kapsamlı ulusal terörizm tanımları kabul etmesi ve bu durumun ise terörizmin, uluslararası hukuk disiplini çerçevesinde suç olarak ele alınmasını zorunlu kılması, terörizmin bir strateji mi yoksa bir suç mu olduğuna ilişkin tartışmayı anlamsızlaştırmaktadır.¹⁹⁹

Bu bağlamda devletler terörizm tehdidi ile karşı karşıya kaldıklarında insan haklarını korumak adına öncelikle terörist şiddeti içeren fiilleri suç haline getirip cezalandırmalıdır. Fakat devletin görevi bu noktada bitmez. Devletler bu şekilde terörizme karşı önlemler alırken suç haline getirdiği fiillerle masum insanların suça konu olan haklarının ihlali titizlikle önlemelidir.²⁰⁰

Diğer bir ifade ile, devletler teröre karşı tedbirler alırlarken, terörizmin demokratik alanı işlemez hale getirme amaçlarına hizmet edecek tarzda, terörizmin ihlal ettiği hakları, terörizmi önlemek adına ortadan kaldırmamalıdır. BM Güvenlik Konseyi'nin yaptırım listesine giren kişiler arasında, ABD'nin hukuk dışı

¹⁹⁸ Kara, Bülent, “Yeni Paylaşım Dili Olarak İnsan Hakları Söylemi ve Gelişimi”, (<http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/demokrasi/demokrasi22.pdf> , s.2, Erişim Tarihi: 2.2.2011)

¹⁹⁹ P.Schmid, Alex, (2004), “Frameworks for Conceptualising Terrorism, Terrorism and Political Violence”, (<http://www.jamesforest.com/wp-content/uploads/2010/05/Schmid-frameworks-for-concept-terror.pdf>, ss.197-214, Erişim Tarihi: 8.3.2011)

²⁰⁰ Kanat, (2005), a.g.k., s.102.

ve gerçek manada mesnedi olmadan başlattığı bir savaşın ‘hukuk dışı savaşçısı’ olarak yakalanarak Guantanamo’da tutulan insanlar bulunduğu ve bu uygulamaya uluslararası alanda hukuk ve adalet adına bir tepki gösterilmiyorsa terörizmin uluslararası hukukta tanımlanması sorunu, yalnızca soyut bir tartışma konusudur diyemeyiz.

BM Genel Kurulu tarafından hazırlanan ve halen görüşülmekte olan, kapsamlı taslak sözleşme üzerinde devletlerin uzlaşamamaları iki temel meseleden kaynaklanmaktadır. Bu meselelerin aşılammaması halinde de ortak bir tanımın yapılması pek mümkün görülmemektedir. Bu meselelerden ilki, self-determinasyon hakkına sahip olan ulusal kurtuluş hareketlerinin, tanım kapsamı dışında bırakılıp bırakılmaması, ikincisi ise bir devletin askeri kuvvetlerinin, resmi görevlerini ifa ederken gerçekleştirdikleri eylemlerin veya ‘devlet terörizminin’ sözleşme kapsamına dahil edilip edilmemesidir. Bu iki sorun, ülkelerin konuya siyasi ve milli politikalar açısından yaklaşımları bağlamında da konunun çözümünü güçleştiren sorunlardır. 13 BM sözleşmesi irdelendiğinde, hepsindeki ortak noktanın, faili siyasi suçlu saymama ve siyasi sığınma hakkı vermeme, suç işleyenlerin ilgili devlet tarafından yargılanması veya ilgili devlete suçlunun iadesini ve en önemlisi siyasi saik ile fiillerin işlenmesi hususları olduğudur.

Eğer bugün tüm taraf devletlerin üzerinde mutabık kaldıkları bir terör tanımı olmuş olsa ve ABD’de bu sözleşmeyi onaylamış olsa idi, Afganistan ve Irak’a girmesi bu kadar kolay olmazdı. Her ülke yaptığı tanımlar ile kendi bakış açısını sergiler ve o konudaki menfaatlerini ön plana çıkarır. Yapılan her tanım ileride o tanımı yapan ülkeyi bağlayacağından ve böylece hareket kabiliyetini daraltacağından, politik amaç ve hesap çatışmaları, tarihsel önyargılar, sosyo-ekonomik çıkarlar gibi pek çok farklı neden terörün tanım sorunu üzerinde etkili olduğundan dolayı tanım sorununu aşmak şimdilik zor görünmektedir. Tanım sorunu aşılmadan da özellikle güçlü olmayan ülkelerin hegemonik güçlerin çeşitli bahaneleri ile yapacakları hukuk dışı uygulamalardan ve insan hakları ihlallerinden emin olmaları zor görünmektedir.

Dolayısıyla hukuki bir tanım, ABD, İngiltere gibi hegemonik güçlerin, terörizmle mücadeleyi, insan haklarını ve demokrasiyi bahane ederek, uluslararası sistemdeki rakipleri üzerinde baskı kurmasını veya menfaatlerinin olduğunu

düşündüğü güçsüz ülkelere müdahale etmelerini engelleyecektir. Bu nedenle uluslararası toplum, önündeki tüm engellere rağmen, tanımsızlık sorununu sonuçlandırmaya çalışmalıdır.

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'nin 33. maddesinde İade Etmeme/Geri Göndermeme ya da Sınırdışı Etmeme İlkesinin Terörizmle Mücadele Gerekçisiyle İhlal Edilmesi İade etmeme/geri göndermeme ya da sınırdışı etmeme ilkesi, öncelikle mültecilerin korunması bağlamında, düzenlenmiştir.

Bazı devletler, geri göndermeme ilkesinin mutlak niteliğini reddeden bir yaklaşımı, terörizmle mücadele gerekçisiyle haklı kılmaya çalışmaktadır. Bu durum, bazı devletlerin insan haklarının korunmasına ilişkin yaklaşımında bir değişimin gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Dokunulmaz hakların korunmasına ilişkin güvenceler bile bu devletler bakımından sorgulanabilir hale gelmiştir.²⁰¹

Uluslararası Terör Listelerinin Yarattığı İnsan Hakları Sorunları: 2002 yılında kabul edilen, 1390 Sayılı Güvenlik Konseyi kararı ise El Kaide ve Taliban ile bağlantılı olan kişi ve gruplara ilişkin yasaklılar listesinin, güncellenmesi ile ilgili olarak yaptırım komitesini yetkilendirmiştir.²⁰²

Bu kararlar uyarınca, yaptırım komitesi, yaptırımlara tabi olacak gerçek ve tüzel kişilerin bir listesini oluşturmakla ve bu yaptırımların, devletler tarafından uygulanmasını izlemekle görevlidir.

Yeni anti-terörizm çabaları dolayısıyla ifade özgürlüğü hakkı önemli engellemelerle karşı karşıya kalmaktadır. En önemli engel gerek direkt gerekse dolaylı olarak terörizmi cesaretlendirdiği gözlemlenen ifadeler için oluşturulan yeni suçlar ve bunlarla ilgili yasalardır. Bu kısıtlamalar zaten var olan yasaklamalardan daha dar ve daha az tanımlanmış olan alanlara (örneğin 'terörizm için özür dileme' veya 'övme' gibi) kadar genişletilmiştir. Bazı ülkeler ulusal enstitülerin diğer konular üzerindeki konuşma eleştirileri üzerine oluşturulan geniş yasaklamaları bile benimsemiş durumdadırlar. İnternet tabanlı konuşmalar bile bu yasaklamadan

²⁰¹ Registrar, European Court of Human Rights, "Application Lodged with the Court: Ramzy v The Netherlands", Press Release, (<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>, Erişim Tarihi: 2.4.2010)

²⁰² UN, S/RES/1390 (2002), 16 January 2002, (www.ustreas.gov/offices/enforcement/pdf/unscr1390.pdf, Erişim Tarihi: 9.2.2011)

tartışmalı konuların web sitelerinden bloke edilmesi veya kaldırılması şeklinde etkilenmiştir.²⁰³

Bununla birlikte 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra bazı devletler, terörizmle mücadele amacıyla, terörizmle ilgili geniş kapsama sahip yeni suçları içeren ulusal kanunları kabul etmeye başlamışlardır. Tanımın yapılmasının gerek uluslararası ilişkilerde ve terörizmle mücadelede gerekse insan hakları ihlallerinin meşrulaştırılmasının önüne geçilmesi açısından gerekliliği açık olmakla birlikte, BM çerçevesinde hazırlanan genel ve kapsamlı terörizm sözleşmesi üzerinde devletler uzlaşmaya varamamaktadırlar. 11 Eylül 2001'den bugüne kadar geçen sürede hala ortak bir tanım üzerinde uzlaşamaması bazı ulusal kanun çalışmaları dışında bir ilerleme kaydedilemediğini göstermektedir.

Terör örgütlerinin ve terörist eylemlerin diğer ülkeler ve ülke dışındaki unsurlar tarafından gerek milli menfaatlerin bir gereği olarak koz şeklinde desteklendiği gerekse Soğuk Savaş Dönemi'nde sıcak savaşların yerini dolduracak bir yöntem olarak kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Çeşitli ülkelerde yıllardan beri görülen terör olayları hızlı bir tırmanışla ulusal sınırların dışına çıkarak uluslararası boyuta gelmiş ve küresel bir tehdit olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Bu nedenle terörle mücadele için uluslararası işbirliği yapılması kaçınılmazdır. Terörizmle mücadelenin gerek ulusal gerekse uluslararası boyutta yürütülmesi top yekun bir mücadeleyi gerektirdiğinden öncelikle siyaset, maliye, hukuk ve güvenlik alanlarında işbirliğini gerektirmektedir. Ancak günümüzde devletler, sansasyonel birçok eylem dünya çapında yapılmasına rağmen henüz ortak bir tanım üzerinde uzlaşamamışlardır. Bu ise oldukça endişe vericidir.

Sonuç itibariyle, terörist saldırıların akabinde, devletler kuvvet kullanma seçeneklerini meşru bir hak olarak görüyorlar ve bu hakkı kullanıyorlar. Bu durum ise uluslararası ilişkileri, devletlerin dış politikalarını doğrudan etkileyen bir durumdur. Aynı zamanda kuvvet kullanma hakkını, maruz kaldığı terörist bir saldırıya dayanarak meşru gören devletin, uygulayacağı yöntem ve tedbirler, terörizmin ortak bir tanımının var olmaması ve dolayısıyla uluslararası hukukta bu

²⁰³ Banisar, David, (2008), “ Speaking of Terror”,
(http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/SpeakingOfTerror_en.pdf ,s.19, Erişim Tarihi: 14.5.2010)

alandaki yaptırımların etkin olmaması sebebiyle, insan haklarının ihlal edilmesi ve dolayısıyla uluslararası hukukun zedelenmesine yol açabilmektedir.

İnsan hakları günümüzde devletlerin, siyasi ve emperyalist emellerini gerçekleştirmeleri için bir ölçüde bahane oluşturmaktadır. Özellikle 11 Eylül 2001 sonrası dönemde ABD'nin önderliğinde özellikle Ortadoğu bölgesinde insan hakları ihlalleri, diktatör rejimler ve tüm bunların terör eylemlerine destek verir hale gelmesi ABD'nin Afganistan ve Irak müdahalesinin ana gerekçelerinden biri olmuştur.

İhsan Bal, 'Terörle Mücadele Manifestosu' başlığı altında; "terörizmin kazandığı ivmenin ve terör taraftarlarının sınır tanımaz şiddet kullanımının, yeni teknolojinin teröristlere sunduğu olanaklarla ve ulus devlet sınırlarının eskisine oranla daha geçişken olmasıyla küresel çağın en önemli güvenlik sorunu olarak çözüm beklemekte olduğunu" da belirterek, "küresel çağın güvenlik konseptini belirleyenlerin, terörizmle mücadelenin araçlarını, yöntemlerini ve ideolojisini doğru saptamadan başarılı olmalarının söz konusu olamayacağına" dikkat çekmiştir. Bu çerçevede Bal, yeni tehditle başa çıkmada da özetle şu önerileri getirmiştir:²⁰⁴

1. Devletlerin teröristler üzerinden çıkar sağlamaktan vazgeçmesi zorunludur.
2. Devletlerin kendi deneyimlerini dünya toplumunun ortak aklını oluşturma yönünde paylaşımları teröre karşı ortak bir platformun oluşmasında önemli bir kaldıraç rolü üstlenebilir.
3. Terör ve terörizm tehdidi bir yağmura benzetilecek olduğunda, güvenlik şemsiyesi sadece kendi egemenlik sınırlarıyla sınırlandırılmış olan ulus devletlerin küresel çağda başarılı olma şansları kalmamıştır. Bu açıdan yeni tehditle mücadelede somut adımlar üzerine konuşmak ve buradan hareketle somut politikalar üretmek gerekmektedir.
4. Terör ve terörizmle mücadelenin önemli bir kısmı psikolojiktir ve bu psikolojinin hem bireyler hem de toplumlar bakımından doğru inşa edilebilmesi için mücadelede kullanılan yöntem en belirleyici etmendir. Gayr-i meşru ve yasal olmayan araçlar ile meşru ve yararlı sonuçlar kısa vadede ulaşıldığına bazen inanılsa dahi, uzun vadede geri tepecek çok zararlı bir silah kullanılmış demektir.
5. Terörle mücadelenin altın kurallarından birinin de mücadele eden kurumların ve devletlerin yasal sınırlar içerisinde kalmaları ve mücadelenin meşruiyetini sarsmamalarıdır. Ebu Gureyb küresel terörle mücadelenin önünde Guantamo ile birlikte büyük bir engel oluşturmaktadır. ABD'nin terörle mücadelesinde en çok eleştirilen iki temel yaklaşımı, Ebu Gureyb'te yaşanan işkenceler ve aşırı militarist yöntemlerin kullanılmasıdır.
6. Terörle mücadelenin inandırıcı olmasının temel kurallarından birincisi de mücadele eden güçlerin teröristlerin yöntemlerini aynalamamalarıdır. Terörle

²⁰⁴ Bal, (2006), a.g.e.,ss.376-380.

mücadele eden devletlerin sıklıkla düştükleri hatalar içerisinde, mücadele sürecinde teröristlere benzeme ve onları taklit etmek vardır.

7. Somut hedeflerin belirlenmesi, somut terör listelerinin yayınlanması ve bunun BM marifetiyle yapılmasında büyük yarar vardır. Hedefin somutlaşması halinde, bu hedeflere yönelik istihbarat paylaşımının da hızlanacağı beklenebilir. Somut hedefler doğrultusunda somut istihbarat paylaşımı da ortak operasyonları başlatabilir ve buradan elde edilen deneyimler küresel terör ve terörizmle mücadelede yol gösterici olabilir.

8. Terör ve terörizmle mücadelede tanımlamanın ortak yapılması mücadelenin başarısının asgari koşulunu oluşturmaktadır. Senin teröristin, benim teröristim çifte yaklaşımından vazgeçilmelidir. Bu yaklaşım teröre karşı ortak cephe kurulmasına zemin oluşturacak bilgi ve donanım birikimi ile hukuksal ve kurumsal meşruiyeti ortadan kaldırmaktadır.

9. Terör ve terörizmle mücadelede ortak aklın oluşmasına engel bir diğer eski alışkanlık ise bu mücadelenin askeri güçlerle başarılabacağına inanılıyor olmasıdır.

10. Küresel terörle mücadelede ulus devlet deneyimlerinin uluslararası boyutlara taşınması bu deneyimlerin paylaşılabilmesi uluslararası ortak eğitim kurumlarının oluşturulmasıyla mümkündür. Bu açıdan uluslararası organizasyonların ve özellikle BM'nin ortak bir güvenlik eğitiminin ve öğretiminin verilmesinde öncü rol oynamasına ihtiyaç vardır.

11. Terör ve terörizmle mücadeleyi soyut tartışmalardan somut icraatlara dönüştürmenin önemli bir aracı da, ulus devletlerin kendi halklarının güvenliklerini, salt ulusal güvenlik güçleriyle sağlayamayacaklarına olan inançlarını uygulamaya yansıtması ve bu konuda dürüst olmalarıdır.

12. Terörizmle mücadelede meşruiyetin ve desteğin sağlanması, mücadeleciler kurumların sivil toplum tarafından desteklenmesine bağlıdır. Bu açıdan yeni yüzyılda insanlığın önündeki en önemli güvenlik tehdidi olan terör ve terörizme karşı mücadelenin başarı şansı sivil toplumun desteği ile doğru orantılıdır. Zira terörle mücadele güvenlik güçleri ile teröristler arasında bir bilek güreşi olmaktan öte çok daha karmaşık bir olaydır.²⁰⁵

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında, terörizm, insan hakları ve güvenlik kavramları eski anlamlarını yitirmiş, bu kavramlara yeni anlamlar yüklenmiştir. Bu yeni anlamlar da yeni bakış açıları ve yeni güvenlik algılarına sebep olmuştur. Bu saldırılar terör, insan hakları ve güvenlik vb. kavramlar için bir dönüm noktası kabul edilebilir.²⁰⁶ Sertaç Başeren'e göre, herkes terörizme karşı olmasına rağmen terörizmin ne olduğu konusunda fikirler birbirinden ayrılmaktadır. Tanımlardaki belirsizlik uluslararası toplumun üzerine uzlaşmaya varamamış olması, terörizmin bir özelliği haline dönüşmüştür.

²⁰⁵ Özçatalbaş, (2006), a.g.k. ss.89-90.

²⁰⁶ Ersen, Uğur, (2008), "Overview of the Crisis Management Related to a Terrorist Attack", Organizational and Psychological Aspects of Terrorism, Vol 43, s.60-62.

Buna rağmen hukukla siyasetin iç içe geçtiği bu sınır noktalarında, daha net sonuçlara varabilmek için farklı bakış açılarının söz konusu olduğunu belirttikten sonra siyasi olguları ortadan kaldırarak bir söylem oluşturma yoluna gidilmiştir.²⁰⁷

3.6. TÜRKİYE’NİN DIŞ POLİTİKASI VE TERÖRİZMİN TÜRKİYE’YE KARŞI DİĞER ÜLKELERCE DIŞ POLİTİKA ARACI OLARAK KULLANILMASI

Türkiye bulunduğu coğrafya itibariyle jeo-politik ve jeo-stratejik önemiyle, bölgede bir ‘merkez’ olma özellikleri ile dünyanın önemli kriz bölgelerine komşudur. Türkiye’nin bu konumu, hem iç hem de dış alanda çeşitli siyasal, toplumsal ve ekonomik krizlerin etkisinde kalabilmesine sebep olabilmektedir. Geçmişten bugüne Anadolu coğrafyasında, Osmanlı Dönemi’nde olduğu gibi, çeşitli savaş, etnik ve mezhepsel çatışmaların yanı sıra terör eylemlerine de tanık olunmuştur.²⁰⁸

Bu bağlamda, çalışmanın bu başlığı altında Türkiye’de gerçekleştirilmiş olan terörist faaliyetlere genel olarak değinilecektir. Elbette ki tüm terörist faaliyetlere değinmek mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda Türkiye’deki terör eylemlerin bu denli ülkeye sancılar ve karışıklıklar yaşatmasını terörün tam olarak tanımlanamaması üzerinde değerlendirmekte fayda vardır. Öncelikle Türkiye’de aşırı sağ ve sol örgütlerin eylemlerine farklı dönemlerde tanık olunmuştur. 1980 öncesinde ideolojiler üzerine sürdürülen terör, 1980 sonrasında ise, etnik köken, mezhep ayrılıkları üzerinden sürdürülmeye başlanılmıştır.

Tüm bu terör eylemleri, ilgili zamanda ülke gündemini meşgul etmiş, maddi ve manevi birçok kayba neden olmuş ve dış bağlantıları her zaman sorgulanmıştır. Bunun yanında, Türkiye’de yaşanan terör eylemlerinin siyasi kimlik arayışı, devlet topraklarından bir bölümünü ayırma vb. amaçlarla uluslararası platforma taşınma çabalarında istenilen elde edilememiştir. Diğer ülkeler özellikle Batı ülkeleri Türkiye’de kötü muamele ve işkenceyi bahane ederek, teröristlere siyasi sığınma hakkı vermiş kimi zamanda ülkeye teslim etmemiştir.²⁰⁹

Örneğin, Türkiye’nin 1970’li yıllarda karşılaştığı terör eylemlerinden biri de ASALA (Ermenistan’ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu) terör örgütünün

²⁰⁷ Başeren, Seraç, (2002), “Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm: Dünyada ve Türkiye’de Terör”, Ankara: Merkez Bankası Yayını, ss. 183-184.

²⁰⁸ Tacar, Pulat, (2002), “Demokrasi ve Terör: Dünyada ve Türkiye’de Terör”, Ankara: Merkez Bankası Yayını, ss.29-32

²⁰⁹ Özdağ, Ümit, (2008), *PKK Terörü Neden Bitmedi, Nasıl Biter?*, Ankara: Kripto, ss.55-58.

eylemleridir. İlgili örgütün terör eylemleri, Los Angeles Türkiye Başkonsolosu Mehmet Baydar ve Konsolos Yardımcısı Bahadır Demir'in 27 Ocak 1973' te, sözde soykırım iddiaları ile yurtdışındaki Ermenileri kışkırtmak için öldürülmesi ile başlamıştır. Sonraki yıllarda yabancı ülkelerdeki Türk dışişleri personeline yönelik suikastlar devam etmiştir. Bu terör eylemlerinde 34 Türk vatandaşı öldürülmüş ve 15'i de yaralanmıştır.²¹⁰

Bu süreç içinde Türkiye diğer ülkelerden beklediği desteği alamamış tam tersine sözde soykırım iddiaları ile muhatap olmak zorunda kalmıştır.

Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkarılması ve Yunanistan'a sığınıp oradan da çıkmak zorunda kalması, yakalandığı Kenya'nın başkentinde Yunanistan Büyükelçiliğinde barındırıldığının tespit edilmesi diğer devletlerin PKK'ya verdiği açık desteğin göstergesidir. Bununla birlikte, PKK terör örgütünün Avrupa'daki irtibat noktalarının ve görsel, yazılı illegal yayın organlarının baskılara maruz kalmasına rağmen ilgili ülkelerce faaliyetlerine bir şekilde izin verilmesi diğer devletlerin desteğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu ifadelerden özellikle Batılı ülkelerin PKK'yı bu denli korumasının nedenini sadece özgürlükler bağlamında değerlendirmek mantıklı olmayacaktır. Yıllarca Suriye ve Yunanistan kendi çıkarları için PKK'yı bir koz olarak kullanmıştır. Benzer bir durum Batılı ülkelerin PKK'yı bir dış politika aracı olarak kullanmasında da karşımıza çıkmaktadır.

PKK'nın Türkiye'ye karşı devletlerin bir dış politika aracı olarak kullanıldığının bir diğer kanıtı da Irak savaşı öncesi ve sonrasında ABD ve Türkiye arasında yaşanan sorunlardır. Nitekim ABD, BM kitle imha silah denetçilerinin hiçbir bulguya rastlamamasına rağmen ve müdahale için ayrıca bir karara gerek duymadan, 1441 Sayılı BMGK kararının yeterli olacağı iddiasıyla 20 Mart 2003 tarihinde uluslararası hukuku çiğneyerek Irak'a askeri harekate başlamıştır. “Bu uygulama ve anlayış, klasik uluslararası hukukun bir bakıma sonu anlamına gelmiş ve kuralsızlığın tüm dünyaya yayılması tehdidi baş göstermiştir.” ABD'nin Güneydoğu Anadolu bölgesi üzerinden Irak'a asker çıkarma talebi, 01 Mart 2003 tarihinde TBMM'de reddedilmiştir. Tezkerenin reddedilmesinden sonra ABD, Türkiye'ye karşı PKK kozunu kullanmaktan ve bu örgütün faaliyetlerini desteklemekten çekinmemiştir.

²¹⁰ Ermeni Terörü, (2000), (<http://www.belgenet.com/arsiv/ermeniteror.html>, Erişim Tarihi:Ekim 2009)

ABD'nin Irak savaşı sonrasında PKK'yı bir koz olarak kullanması ve bazı eylemlerine tüm kınamalara rağmen göz yumması tamamen reel politik ile ilgilidir. Bu da terörizmin tanımını ve içeriğinde yaşanan uyuşmazlığın nedenlerini gösterir niteliktedir. Terörizmin tanımının yapılmaması devletlere bazı dış politika araç ya da kararları için hareket özgürlüğü tanımaktadır.

Ülkelerin teröre, terörizme ve teröriste bakış ve yaklaşım tarzı değişkenlik göstermektedir. Terörle mücadele uluslararası ilişkileri de etkilemektedir. Uluslararası ilişkilerdeki çıkar amaçlı bakış ve yaklaşım nedeniyle hemen tüm devletler kavramları kendi siyasetlerine göre yorumlamaktadırlar. Bu ise uluslararası alanda ortak hareket etmeyi ve önlemler almayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle terörizmin her çeşidine karşı olmak ve ortak önlem alınması konusunda fikri işbirliğine vararak, aynı/benzer yaklaşım sergilemek gereklidir. Terörizmin ortak bir tanımının yapılamamış olması nedeniyle devletler genel tanım yapmaktan vazgeçip uçak kaçırma, rehin alma, diplomatların öldürülmesi gibi kendilerini en çok rahatsız eden eylemleri önlemeye çalışmışlar ve hali hazırda terörizmle sektörel bazda mücadele etmeyi tercih etmektedirler.

Devletlerin terörizme karşı politikalar ve uygulayacakları stratejilerin hukukun evrensel ilkelerine, kamu vicdanına, uluslararası toplumun vicdanına, hakkaniyet ölçülerine ve demokrasinin vazgeçilmez prensiplerine uygun olması, mücadele sürecinde bu kavramların gereklerinden asla ödün verilmemesi gerekmektedir. Bu yol izlenmediği takdirde terörizmin amaçlarına hizmet edilmiş, terör örgütlerinin ellerine koz verilmiş ve argümanları güçlendirilmiş olur. Devlet terörizmle mücadele ederken, uyguladığı metotlarda, kamunun desteğini kaybedecek ve yasallığını yitirecek tarzda hareket etmemelidir.²¹¹ Bu durumun dışında, belirtilen tavrı sergileyen devletin devlet olma özelliği de zaten yok olmuş ve terörist uygulamaların taklitçisi olmuş olur. Bu hususta İngiltere'nin IRA terörüyle mücadelesi önemli bir örnek teşkil etmektedir. İngiltere bu mücadelenin özellikle ilk yıllarında şiddete dayalı, baskıcı ve hukukun temel ilkelerini yok sayan yaklaşımı ile hareket etmişse de bu yaklaşımın kendisine çokta faydalı olmadığını ve konunun sadece güvenlik endeksli uygulamalarla çözülemeyeceğini fark ederek, 1998 yılında

²¹¹ Beşe, (2002), a.g.e., s.290.

imzaladığı Belfast Anlaşmasıyla İrlanda’da entegrasyonu sağlayacak uygulamalara geçmeyi tercih etmiştir.²¹²

Ayrıca terörle mücadele alanında en çok hak ihlallerinin ve istismarın yapıldığı durumlardan birisi de anti-terörizm faaliyetleridir. Terörle mücadele alanında etkin mücadeleyi sağlayabilmenin en önemli unsurlarından birisi de iyi bir istihbarat ağının mevcudiyeti olsa da bu alanda yapılacak istismarların ve hak ihlallerinin toplum vicdanında çok derin yaralar açacağı ve terörle mücadele alanında faydalı olduğu kadar bazı değerlere zarar vereceği de göz ardı edilmemelidir. Uluslararası terörizmle mücadelede yeknesaklığın sağlanması çalışmaları kapsamında, uluslar arası alanda elde edilen bilgilerin ve belgelerin yine uluslararası bir garanti sistemine bağlanması çok yapıcı ve önemli olacaktır.²¹³

Terörizmle mücadelenin hangi birimlerle ve nasıl yapılacağı da büyük önem arz etmektedir. Terörle ve terörizmle mücadele alanında, demokratik ülkeler bu mücadeleyi, polis teşkilatları ile minimum seviyede güç kullanacak, hukukun evrensel ilkelerinden ödün vermeyecek, ancak çok zorunlu olması durumunda askeri birliklerden yararlanacak şekilde yürütmektedirler. Eğer ordunun konuya müdahil olması söz konusu ise de bunun sivil iktidarın ve yargının denetiminde yapılması yöntemini benimsemektedirler. Zira, askeri kuvvetlerin terörle mücadele alanında kullanılması durumunda, hem ordunun giderek siyasal bir rol üstlenmesi hem de polis teşkilatına göre askeri kuvvetlerin kontrol altında tutulmasının zorlaşacağı riskleri göz ardı edilmemelidir.

Uluslararası alanda terörle ve terörizmle mücadele konusunda, kalıcı ve etkili adımlar atılabilmesi, öncelikle tüm teröre muhatap olan veya olmayan devletlerin, politik çıkarlarını, tarihsel emellerini bir tarafa bırakıp bir terörist ve terörizm profili üzerinde anlaşmalarına bağlıdır. Teröre muhatap olmayan devletlerin de aynı hassasiyetle ve düşünceyle bu tanımlamanın içinde aktif olarak bulunmaları gerekmektedir. Zira, küreselleşmenin doğal bir neticesi olarak terör olayları, her devletin ya bizzat topraklarında meydana gelebilir ya da herhangi bir ülkede meydana gelen bir terör olayına kendi vatandaşı maruz kalabilir. Bu düşünceyi ABD’nin uluslararası politikaları ve hukuk tanımaz uygulamaları ile teyit edebiliriz.

²¹² Bal İhsan ve Özeren Süleyman, (2009), a.g.e., s.383.

²¹³ Beşe, (2002), a.g.e.,s.291.

Çünkü, ABD'nin yürüttüğü 'terörizmle mücadele' çalışmaları aslında ABD dış politikasının bir ayağını oluşturmakta, reel bir güvenlik sorununu yansıtmamaktadır.²¹⁴

Ekin Oyan Altuntaş, 'Terörizme Karşı Savaş Stratejisi' isimli kitabında, bu durumu;

Terörizme karşı savaş, kapitalizmin yapısal bir krize girmesiyle ortaya çıkan hegemonya mücadelesinde, hem 'terörizmin' muğlak tanımını hem de 'savaşın' geniş manevra alanını birleştiren, dış politikaya yönelik bir stratejidir. Bu bağlamda, 'terörizme karşı savaş', somut hedefleri olan bir 'politika'nın somut ihtiyaçlarına yönelik üretilmiş bir stratejidir.

ifadeleriyle açıklamaktadır.²¹⁵

Terörle mücadele alanında her ülke kendi ülke şartlarına yönelik mücadele stratejilerini benimsemiş olsa bile en azından her ülke bir diğerrinin tecrübelerinden yararlanmak suretiyle, uluslararası alanda asgari müştereklerde birleşilebilecek bir terörle mücadele stratejisi belirlenebilir ve bir terörist veya terörizm tanımı yapılabilir. Bu bağlamda İngiltere ve IRA mücadelesi incelenmeye değer bir konudur.²¹⁶ Ancak, "söz konusu tanımın, özel bir yasaklanmış eylemler listesi geliştirmek için, her türlü politik sübjektiflikten ve önyargıdan uzak, makul ve tanımlayıcı olması zorunludur."²¹⁷

Uluslararası alanda terörizmin ortak bir tanımının yapılamamasının veya terörle mücadele alanında ortak bir hareket tarzının belirlenememesinin önemli sebeplerinden birisi de, her devletin terörle mücadele tarzını farklı farklı belirlemiş olmasıdır.

Örneğin, Japonya, 1995 yılında Tokyo metrosuna sarin gazı ile saldırı düzenleyen Aum Shinrikyo terör örgütü ile terör örgütünün talepleri doğrultusunda görüşmeyi kabul ederken, benzer bir durumda, İngiltere, ABD ve Türkiye'nin genel tavrı 'teröristle pazarlık olmaz' şeklinde olabilmektedir. Yine, İngiltere, başlangıçta IRA örgütü ile mücadelede baskıcı ve şiddete dayalı bir hareket tarzını benimserken

²¹⁴ Altuntaş, Ekin Oyan, (2009), *Terörizme Karşı Savaş Stratejisi*, İstanbul:İmge Kitapevi, s.311.

²¹⁵ A.g.e., s.307.

²¹⁶ Bal İhsan ve Özeren Süleyman, (2009), a.g.e.,s.383.

²¹⁷ Beşe, (2002), a.g.e., s.288.

1998 yılında imzalanan Belfast Anlaşmasıyla, Kuzey İrlanda’da etnik ve mezhepsel uygulamaları ortadan kaldıracak uygulamaları sergilemeye başlamıştır.²¹⁸

Uluslararası alanda Terörle mücadelede yeknesaklık sağlayabilmenin en önemli yollarından birisi de, gerçek manada demokrasiyi, demokratik kavramları ve değerleri ülkelerde geçerli kılmaktır. Çünkü demokrasisi güçlü olan ülkelerin iç dinamikleri de güçlüdür. Daha açık bir ifade ile demokrasilerde halkın büyük bir çoğunluğu yönetimi meşru ve denetlenebilir görmektedir. Modern çağ Avrupa tarihinde demokratik bir sistemin teröristler tarafından yıkıldığına şahit olunmamıştır.²¹⁹ Gerçek manada demokrasiyi geçerli kılmak ifadesi, demokrasiyi veya demokratik kavramların güçlendirilmesi kavramlarını, ulusal politikalarını gerçekleştirmede bir araç olarak gören devletlerin varlığı sebebiyle kullanılmıştır. Bunun en iyi örneklerinden bir tanesi ABD’dir. ABD’nin demokrasiyi götürmek için gittiği Afganistan ve Irak’ta yaşananlar bu konuyu yeterince açıklayabilecek niteliktedir.

Türkiye’nin terörle mücadele politikalarını ve bu politikalar doğrultusunda geliştirdiği mücadele stratejilerini uygulamaya koymada yaşadığı sıkıntıların veya uygularken yaşadığı sıkıntıların, Türkiye’nin dış politikadaki duruşu veya dünya devletlerinin Türkiye’nin bölgesel ve küresel anlamdaki jeo-stratejik, jeo-politik konumunu değerlendirmedeki tutumları tarafından yakından etkilenmiştir.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, Türkiye’nin 2000’li yıllara kadar uyguladığı dış politika tutumu, ülkemizin terörle mücadele stratejilerini ve Türkiye’nin komşu ülkelerinin terörizmi Türkiye ile ilişkilerinde bir koz olarak kullanmalarındaki yaklaşımları etkileyen en önemli faktör olmuştur. Türkiye, 2000’li yıllara kadar, kendisini çevreleyen tüm komşuları ile problemler yaşayan, özellikle Soğuk Savaş döneminde konjonktürel olarak ittifak ilişkilerine dayanan bir dış politika izleyen bir ülke olmuştur. Türkiye’nin bu tutumu sergilemesinde, batısında Yunanistan’ın ‘Megala İdea’sına bağlı sürdürdüğü dış politika, doğusunda Ermeni, Kürt ve Arapların çeşitli tarihsel emeller doğrultusunda yürüttükleri düşmanca dış

²¹⁸ Bal İhsan ve Özeren Süleyman, (2009), a.g.e.,ss.380-383.

²¹⁹ Bal, İhsan, (2003), “Türkiye’de Terörizm Düny, Bugünü, Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler:Liberal ve Gelişme Sürecindeki Demokratik Sistemlerde Terörizm Sorununa Çözüm Önerileri”, Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi, s.79.

politikalar etkili olmuş, bu sebeplerden dolayı da dış politikasını ‘güvenlik’ sorunu üzerine oturtmak zorunda kalmıştır.²²⁰

2000’li yıllara gelindiğinde ise Türkiye, ‘sıfır sorun’ politikasını, komşuları ile ilişkilerinde bir strateji olarak benimsemiştir. Türkiye, soğuk savaş sonrası süreçte, özellikle de 11 Eylül 2001 terör saldırılarının dünya konjonktüründe oluşturduğu yeni ortamda, dış politika tarzını değiştirmiş, Ortadoğu’yu da içine alacak tarzda Avrupa’dan Avrasya’ya kadar geniş bir coğrafyada etkili olabilme veya konumu dikkate alınır olma imkanını yakalamıştır.²²¹

SSCB’nin dağılması ile iki kutuplu bir düzenden ABD’nin liderliğini yaptığı tek kutuplu bir dünya düzenine geçilmesi ile birlikte, Türkiye’nin güvenlik ve dış politikaya ait dış politika araçları değiştiği gibi, bu dış politikalarını etkileyen değişkenlerin sayıları da çoğalmıştır.²²² Bu yeni dönemde, Soğuk Savaş Dönemi’ne ait olan küresel ittifaklar, Türk dış politikasında yerini, bölgesel güvenlik ve işbirliğine bırakmış olup bu yeni döneme ait tehditler ise, Soğuk Savaş Dönemi tehditlerine göre daha değişik ve öngörülemez türdendir.²²³

Ahmet Davutoğlu ‘Stratejik Derinlik’ isimli kitabında, Türkiye’nin diplomatik esneklik ve stratejik uyum yönünden uluslararası alanda zorluklarla karşılaşmasına sebep olduğu çok çeşitli dış politika arayışlarına yönelmesinin, Soğuk Savaş sonrası dönemin dinamik şartlarının ortaya çıkardığı bloklaşma eğiliminden kaynaklandığını, birçok devletlerde olduğu gibi, Soğuk Savaş dönemindeki statik şartlardan Soğuk Savaş sonrası dinamik şartlara geçiş sürecinin Türkiye’yi de çok alternatifli dış politika arayışlarına yönlendirdiğini, Türkiye’nin bu bloklaşma hareketlilikleri içinde taktiksel açıdan çok kabiliyetli bir coğrafyada bulunduğunu ve bu coğrafyada bloklaşma çabalarında bir çekim alanı oluşturabileceğini belirtmektedir.²²⁴

Bu bağlamda, Türkiye Soğuk Savaş sonrasında özellikle de 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasındaki dönemde, dışa açık, proaktif, ‘stratejik derinlik’ ve ‘sıfır

²²⁰ Kurubaş, Erol, (2006), “Türk Yunan İlişkilerinin Psikopolitiği ve Sorunların Çözümü Üzerine Düşünceler”, İdris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara:AGAM, s.318

²²¹ Erol, Mehmet Seyfettin, (2007), “11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset”, *Akademik Bakış Dergisi*, C.1, S.1, (Kış), s.34

²²² A.g.m.,s.34

²²³ A.g.m., s.34.

²²⁴ Davutoğlu, Ahmet, (2009), *Stratejik Derinlik*, İstanbul:Küre Yayınları, s.224.

sorunlu komşuluk’ politikalarını uygulamayı planlamış ve halihazırda da bu strateji üzerinden dış politika sürecini sürdürmektedir. Yeni güvenlik algılamaları, güvenlik ortamındaki değişimleri de dikkate alarak Türkiye’nin dış politikasını ve güvenlik politikalarını yeniden gözden geçirmesi gerekli görülmektedir.²²⁵

Türkiye’nin bulunduğu coğrafyada, çok çeşitli dış politika arayışları içerisine girmesinde, bir zamanlar PKK terör örgütünü kendisine uluslararası ilişkilerde koz olarak kullanan Suriye, Irak, İran, Yunanistan gibi devletlerin dış politikalarında ve iç işlerinde yaşadıkları problemler etkili olmuştur. Dış politikada, dışa açık, proaktif, ‘stratejik derinlik’ ve ‘sıfır sorunlu komşuluk’ politikalarını uygulamayı planlamış olan Türkiye, kendisini çevreleyen veya tarihsel ve kültürel bağı bulunan komşularındaki dışardan manupüle edilen sorunlara, gelişmelere veya hareketliliklere duyarsız kalamazdı. Nitekim Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu 2011 Temmuz ayı içerisinde yaptığı Ortadoğu gezisinde, “Komşu ülkeleri ahşap evlere benzettiğini, birisinde çıkacak bir yangının hepsine sirayet edeceğini, bu sebeple bu yangına duyarsız kalınamayacağını” belirtmesi Türkiye’nin yeni dönem politikasını işaret ettiği gibi, aslında komşu ülkelerinde Türkiye’nin yaşadığı sorunlara aynı perspektiften bakmaları gerektiği mesajını vermektedir.

Türkiye’nin Ortadoğu’ya yönelmesinde, Türkiye’nin AB sürecinde Sarkozy ve Merkel gibi bazı Avrupalı liderlerin takındıkları olumsuz tavırlar, Kıbrıs konusunda Türkiye’nin olumlu tavrına rağmen verilen sözlerin tutulmaması, BM barış ve birleşme planını reddetmiş olan Kıbrıs Rum Kesimi’nin AB’ne kabul edilerek Türkiye’nin üyeliğinin veto edilmesi, bu planı kabul eden Kıbrıs Türk Kesimi’nin yalnızlaştırılması vb. davranış şekilleri çok etkili olmuştur.²²⁶

Türkiye’nin Soğuk Savaş sonrasında bölgesel anlamda bir çekim gücü oluşturan coğrafi ve stratejik konumunun yanında, yakın çevresinde uyutulan ve dış politika yaklaşımlarına göre her an sorun yaşayabileceği birçok tehdit unsuru da bulunmaktadır. Türkiye’nin uluslararası ilişkilerde üstlendiği misyonu ve haiz olduğu stratejik önemi ve Osmanlı toprakları üzerinde sahip olduğu tarihi, insani, kültürel bağları da mukayeseli avantajlar olarak rantabl kullanabildiği sürece bölgedeki ülkelerin nabzını tutan bir statüde olacağı beklenmektedir.

²²⁵ Erol, (2007), a.g.m., s.35.

²²⁶ Sanberk, Özdem, (2010), “Türk Dış Politikasının Bölgeselleşmesi”, *BILGESAM*, 2010/21, s.4.

Ancak unutmamak gerekir ki, Türkiye'nin Ortadoğu'yu öncelikli eylem alanı görmesinde, bu bölgenin Türkiye'nin güvenliği bakımından barındırdığı tehditler, enerji ihtiyaçları ve özellikle Irak'ın işgali sonraki süreçte ekonomik kalkınması için sunduğu fırsatların önemli etkisi bulunmaktadır.²²⁷

Terörün Türkiye'ye karşı uluslararası ilişkilerde bir koz olarak veya tehdit unsuru olarak kullanılması geçmişte olduğu gibi, bundan sonraki süreçte de her zaman ihtimal dahilindedir. AB ve ABD'nin Ortadoğu, Kafkasya, Orta Asya Cumhuriyetleri vb. konularda ve bu bölgelerle ilgili olarak Türkiye'nin uyguladığı stratejilerden rahatsızlık duymadıkları sürece Türkiye'nin bölgesel önemi muhafaza edilecektir. Çünkü Türkiye, her ne kadar 'köprü ülke' olarak değerlendirilse de, 'merkez ülke' tanımlaması daha anlamlı bir tanımlama olmaktadır. Merkez ülke olmak, köprü ülke olmaya engel teşkil etmez. Türkiye stratejik açıdan Avrasya'nın merkezinde olup diğer batı, doğu, kuzey ve güney geçiş yollarının ise üstünde bulunan bir ülkedir. İran bir Ortadoğu ülkesidir, Yunanistan bir Balkan ülkesidir ancak Türkiye hem Ortadoğu, hem Balkan hem Kafkas vb. ülkesidir. Bu sebeple Türkiye'nin çevresindeki hiçbir devlet ve sorun Türkiye ile irtibatlandırılmadan anlaşılamaz ve çözülemez.²²⁸ Yine bu sebeple, Türkiye elindeki bu bölgesel gücü uygun ve istikrarlı dış politika araçları ile kullanabilirse gerek AB'nin gerekse ABD'nin dış politikadaki Türkiye'ye olan tavırları hep olumlu ve ılımlı olmak zorunda olacaktır. Bu stratejik gücü elinde bulundurduğu ve bunu sistematik ve diplomatik anlamda iyi idare ettiği sürece de, ne AB ne de ABD, yakın geçmişte olduğu gibi örneğin PKK vb. terör örgütlerini bir uluslararası dış politika aracı veya kozu olarak kullanamayacaktır.

Bu bağlamda;

Türkiye'nin Orta Asya'daki cumhuriyetlerle etnik, kültürel, dinsel ve dilsel yakınlıklarının bulunması ve yine bu cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını desteklemesi, Rusya ve Çin arasında bir denge kurmaya çalışan ABD için oldukça önemli olup Türkiye'nin bu tavrını desteklemektedir.²²⁹ Yine Türkiye'nin İran'a komşu bir ülke olması, Rusya'ya ise deniz yoluyla yakınlığının bulunması, Rusya'nın petrol ve

²²⁷ Sanberk, (2010), a.g.m., s.6.

²²⁸ Davutoğlu, Ahmet, (2002), *Küresel Bunalım*, İstanbul:Küre Yayınları, s.191.

²²⁹ Ateş, Nevin Yurdsever, (2006), "Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası ve Hükümet Programları", İdris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara:Agam, s.41.

doğalgaz taşımacılığındaki tekeli kirmak isteyen ve yine İran'ın nüfuzunu kırmak ve bu ülkeyi izole etmek isteyen ABD için oldukça büyük önem arz etmektedir. Bu sebeptendir ki, ABD Bakü-Ceyhan hattı projesini desteklemiştir.²³⁰ Ayrıca, 1979 İran İslam Devrimi sonrasında İslamın alternatif bir ideoloji olarak küresel anlamda yayılma tehdidi de ABD'yi oldukça rahatsız etmiştir. 11 Eylül terör saldırıları öncesinde ABD eski başkanlarından Clinton, Türkiye'yi İslam dünyası için model ülke olarak göstermiş, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında ise ABD için model bir ülke olarak Türkiye'nin önemi daha da artmıştır. Yukarıda sayılan bütün bu sebepler, Soğuk Savaş sonrasında ABD'yi Türkiye ile işbirliğine teşvik etmiştir.²³¹

Soğuk Savaş sonrasında yükselişe geçen ve küresel bir tehdit olmaya başlayan terör, Türkiye'yi sağ, sol, ASALA, PKK vb. adlar altında meşgul etmiş ve Türkiye'ye terörle mücadele alanında oldukça önemli tecrübeler kazandırmıştır. Bu tecrübeler ise Türkiye'yi teröre karşı global savaşta önemli bir konuma taşımıştır. Soğuk Savaş sonrasında Yeni Dünya Düzeni yerini 'Yeni Dünya Düzensizliklerine' bıraktığından ve Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslar'da ki çatışmalar ABD için büyük bir tehdit kaynağı olduğundan veya bu bölgeleri ABD'nin tehditlerin geliştiği bölgeler olarak görmesi nedeniyle, ABD, bölgesel problemler konusunda Türkiye ile işbirliğine gitmiş ve bu işbirliğini teşvik etmiştir. 11 Eylül 2001 saldırıları bu tehditlerin önemini vurgulayan çarpıcı bir örnektir.²³²

Terörün Türkiye'ye karşı uluslararası ilişkilerde bir koz olarak veya tehdit unsuru olarak kullanılmasının geçmişte olduğu gibi, bundan sonraki süreçte de her zaman ihtimal dahilinde olduğu belirtilmişti. 1 Mart 2003 tezkeresinin TBMM tarafından reddedilmesi ve Türkiye'nin bu gelişmelerin tamamen dışında kalması, ABD-Türkiye ilişkilerini sıkıntıya sokmuştur. Öyle ki, ABD bu dönemde PKK faaliyetlerini destekleyerek bu terör örgütünü adeta bir cezalandırma aracı olarak kullanırken, bu durumdan yararlanmak isteyen Kuzey Irak'taki Kürtler, ABD'nin müttefiki olarak yanında bulunmuştur. Bu gelişmeler üzerine, Kürt kökenli Zebari Dışişleri Bakanı, Talabani ise yeni Irak'ın Cumhurbaşkanı olmuştur. Ayrıca Kuzey Irak'ta bölgesel bir yönetim kurulmuş ve Kuzey Irak Yönetimi ile ABD arasında sıcak ilişkiler başlamıştır. Şunu unutmamak gerekir ki, Ortadoğu'da kurulan ne yeni

²³⁰ A.g.e.,s.42.

²³¹ A.g.e.,ss.42-43.

²³² A.g.e.,ss.43-45

Irak Devleti, ne de kurulsa bile bir ‘Kürt Devleti’ Osmanlı’nın varisi olan ve bölgede ‘merkez’ konumunda olan bir Türkiye’nin oynayacağı rolü oynayamayacaklardır. Bu durumda, Türkiye’nin her zaman bölgede önemli bir unsur olacağını ve ABD için olsun AB için olsun önemini hiç kaybetmeyecek bir güç olacağını söylemek gerekir.

233

Türkiye özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD-Avrupa ve Rusya’dan oluşan üçlü güç merkezinin cazibe merkezi haline gelmiş olup bu üç güç tarafından dışlanma durumunun şu anki konjonktürde mümkün olmayacağı bir dönemi başlatmıştır. Rusya’nın son dönemde ABD ile ilişkilerini seviyeli tutması Avrupa başkentleri ile de yakın temasta bulunması yine özellikle 11 Eylül 2001 sonrası dönemde Türkiye ile yakınlaşması ve benzer çıkarları korumak amacıyla aynı politikaları takip etmesi bu durumu ispatlamaktadır.²³⁴ Ancak Türkiye’nin ABD’nin yürüttüğü küresel terörle mücadele faaliyetlerine iştirak ederken dikkatli olması gerekmektedir. Çünkü ABD’nin bu mücadelede sergilediği tepkisel davranış şekilleri Türkiye’nin iç güvenliği açısından ileride önemli sorunlar oluşturabilir.

Doğu-Batı, Kuzey-Güney, Hristiyan, Yahudi ve Müslüman kimlikleri arasında bir geçiş merkezi ve ortak sentez geliştirme şansı olan Türkiye’nin bu şansını sonuna kadar kullanması kendi güvenliği bakımından da son derece önemlidir.

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında neredeyse bölgedeki bütün gelişmeler Türkiye’nin çevresinde cereyan etmektedir. Bu nedenle, bölgede militarist bir politika izlemeye devam edeceği tahmin edilen ABD’nin oluşturduğu güvenlik politikalarının uygulayıcısı konumunda olan bir Türkiye olmamalıdır. Böyle bir durum, Ortadoğu, Orta Asya ve Kafkaslar’da Türkiye’ye karşı önemli tepkiler doğuracaktır.²³⁵

Türkiye’nin günümüzde dış politikada en çok dikkat ettiği konulardan birisi de, ABD’nin 11 Eylül sonrası geliştirdiği politikaların olumsuz etkilerinden korunmaya çalışmaktır. Çünkü Türkiye’nin iç güvenlik politikaları ABD’nin

²³³ Bal, İdris, (2006), “İnsan Haklarının Uluslar Üstü Korunması ve Türkiye:Bazı Sorunlar”, İdris Bal (Der.), 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Ankara:Agam, s.87.

²³⁴ Bağcı, Hüseyin, (2006), “11 Eylül Sonrası Dönemde Türk Dış ve Güvenlik Politikalarındaki Gelişmeler ve Yeni Parametreler”, İdris Bal (Der.), 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Ankara:Agam, s.944.

²³⁵ Bal, İhsan ve Laçiner Sedat, (2006), “Küresel Terörle Mücadelede ABD Güvenlik Politikalarının Türkiye’nin İç Güvenliğine Yansımaları”, İdris Bal (Der.), 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Ankara:Agam,s.957.

politikalarından bugüne kadar çokça etkilenmiş ve iç güvenlik politikalarını şekillendirmede ABD'nin dış politikalarının bedelini ödemek zorunda bırakılmıştır.²³⁶ Türkiye'nin elinde önemli tarihsel deneyimleri, terörle mücadele tecrübeleri, bölge halkları üzerinde tarihi bağları olması gibi kozları bulunmasına rağmen, ekonomik durumunun yeterli seviyede olmaması sebebiyle bu kozları istediği seviyede kullanamamaktadır. Türkiye'nin iç sorunlarını çözme konusunda ABD'nin yaklaşımı genelde bu sorunları dış politika kozu olarak kullanma şeklinde olmuştur. ABD eski Türkiye Büyükelçilerinden Mark Parris'in 1 Mart tezkeresini reddeden Türkiye'nin Washington telefonlarında bekletileceğini ifade etmesi bunun en bariz örneğidir.

Türkiye'nin komşusu olan İran'la son dönem ilişkileri, Filistin konusunda Hamas örgütü ile olan ilişkileri dış politikada ABD ve diğer devletler tarafından hassasiyetle takip edilmektedir. Türkiye'nin diplomasi alanındaki atakları ve izlediği bağımsız çizgi, ABD ve AB'yi elbette rahatsız etmektedir. Ancak ABD ve AB'nin de Ortadoğu politikaları birbirleri ile uyumlu olmadığı için Türkiye'nin bu arabulucu tavrı bu rahatsızlığı kısmen de olsa tolare etmektedir. İran'ın nükleer güç olma emellerine BMGK'nin yaptırım ve yalnızlaştırma politikası uygulama fikrine, Irak ve Kıbrıs örneklerini çok iyi idrak eden Türkiye, İran'ın bu hareket tarzının Türkiye'nin çıkarına olmamasına rağmen, karşı çıkmakta ve İran'ı bu emellerinden vazgeçirmek için kendi ikna kanallarını kullanmayı tercih etmektedir.²³⁷

Türkiye'nin Hamas örgütü ile Filistin sorununun çözümüne ilişkin olarak görüşmesi, İsrail başta olmak üzere ABD ve birçok Ortadoğu ülkesini de rahatsız etmektedir. AB'nin son zamanlarda Hamas ile irtibat kurulması yönündeki eğilimi ise, Türkiye'nin uyguladığı dış politikasında isabetli olduğunun bir göstergesidir.²³⁸ İsrail tarafından bir terör örgütü olarak görülen Hamas ile Türkiye'nin görüşmesi, her ne kadar iyi niyetli ve Filistin meselesinin barış içerisinde çözülmesini amaçlayan bir girişim olsa da, ileride İsrail tarafından PKK terör örgütünün karşı bir koz olarak kullanılmasına zemin hazırlayabilecek bir durum olduğu da gözden çıkarılmamalıdır. Daha açık bir ifade ile, ileride gelişebilecek bir anlaşmazlıkta, İsrail'in, Türkiye'nin Hamas'la görüşmesini emsal göstererek, Türkiye'nin aleyhine olacak bir zeminde,

²³⁶ A.g.e.,s.956.

²³⁷ Sanberk, (2010), a.g.m., s.7.

²³⁸ A.g.m.,s.8.

PKK-KONGRAGEL terör örgütü veya diğer bir terör örgütü ile görüşme yapabileceğini ihtimal dahilinde düşünmek gerekir.

Türkiye'nin İsrail ile olan diplomatik ilişkileri, Suriye, İran ve Irak'ın Türkiye'ye karşı olan stratejilerini ve hesaplarını yeniden gözden geçirmelerini sağlamaktadır. Ortadoğu'da iki bölgesel güç olan İsrail ve Türkiye'nin stratejik işbirliğine gitmeleri, her iki ülkeye yönelik bölgesel tehditleri azaltacak ve bu bölgede bir güç oluşturarak çıkarlarını daha iyi korumalarını sağlayacaktır.²³⁹

Türkiye'nin 'merkez' ve 'köprü' konumunda bulunduğu, yine bölgesel bir güç olduğu bu coğrafyada oluşturacağı güvenlik politikalarını yeniden gözden geçirmesi ve dış politika araçlarını yeniden irdelemesi gerekir. Türkiye, iç ve dış politikasını 'Yurtta Sulh, Cihanda Sulh' ilkesi doğrultusunda sürdürdüğünden dolayı bölgesel güvenlik politikalarını geliştirirken de bu politika düsturundan ayrılmamaya çalışmaktadır. MİT eski Müsteşarı Emre Taner MİT'in 80. kuruluş yıldönümü ile ilgili olarak 2007 yılında yaptığı yazılı açıklamada;

21. yüzyılın ilk çeyreğinin, uluslararası ilişkiler ve güvenlik alanında yüzyıl boyunca önemli değişimlere yol açacak parametrelerin gelişmekte olduğu bir evreyi işaret ettiğini, bulunduğumuz dönemin, gelecekte birçok ulus devlet ve milletin hızlı bir şekilde tarih maratonunu kaybetmeye başladığı süreci anlatacağını, bu devletlerin sadece gelişmemekle ve dünya yönetiminde söz sahibi olanlar arasına dahil olmamakla kalmayacaklarını, aynı zamanda birçoğunun günümüz teknolojik devriminin ve küresel ekonominin rekabetine dayanamayıp ulusal egemenliklerini de büyük ölçüde yitireceklerini, Türkiye'nin gerek stratejik gerekse jeopolitik önemi nedeniyle kendisini hiçbir zaman olayların akışına bırakma ya da 'bekle-gör-tavır al' taktiği ile sınırlama lüksüne sahip olmadığını, yalnız savunma pozisyonunda olmanın Türkiye'ye haiz şartlar nedeniyle kabul edilemez bir davranış olacağını belirtmiştir.²⁴⁰

Soğuk Savaş Dönemi boyunca Türkiye'nin izlemiş olduğu 'statükocu pasif dış politika', dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından, "Türkiye'nin eski pasif ve mütereddid politikasını bırakması ve aktif bir dış politika izlemesi gerekir" sözleri ile eleştiriliyor ve Türk dış politikasında yeni bir dönem başlatılıyordu.²⁴¹ Türkiye dış politikasında batıya yüzünü dönmüş görünse de, batı ile ilişkilerinde kendisini çok bağlanmış veya bu ilişkiye mecbur görmeden diğer bazı politik

²³⁹ Kamer, Kasım, (2006), "Türkiye-İsrail İlişkileri:İki Bölgesel Gücün Stratejik Ortaklığı", İdris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara:Agam, s.847.

²⁴⁰ Zaman Gündem, (2007), (<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=483516>, Erişim Tarihi:06.1.2007)

²⁴¹ Erol, (2007), a.g.m.,s.37

seçenekleri de gözden geçirmeyi düşünmelidir. Bu seçenekleri gözden geçirmesi, uluslararası arenadaki pozisyonu belirleme ve güvenlik politikalarını geliştirme konularında kendisine oldukça fayda sağlayacaktır. Bu seçenekleri, A. ‘Genişletilmiş Büyük Asya Projesi’, B. ‘Türk Dünyası Birliği’, C. ‘Eski Osmanlı Coğrafyası Ağırlıklı İşlam Dünyası’, D. ‘Yeni Batı Politikası’ olarak sıralamamız mümkündür.

242

²⁴² A.g.m.,s.38.

SONUÇ

Günümüzde devletlerin kullanmış oldukları dış politika araç ve yöntemleri, diplomasi, propaganda, insan haklar vb. birçok yönden ele alınabilmektedir. Dış politika kavramından anlaşılması gereken daha çok, uluslararası güvenlik, uluslararası siyasal ilişkiler, uluslararası hukuk, uluslararası yaptırımlar, denge politikaları gibi kavramlar olmaktadır. Kavrama, sadece bu açıdan yaklaşmak ve anlamaya çalışmak yeterli olmayacaktır. Ayrıca bu yaklaşım ve tanımlama günümüzde dış politika süreçlerinin ulaştığı seviyeyi tam olarak yansıtamamaktadır. Günümüzde geçmiş dönem uluslararası politika terimlerinin ve aktörlerinin yanında birçok olgu ve aktör uluslararası ilişkileri ve onun niteliklerini etkilemektedir. Bu olgulardan birisi de, ulus-aşan bir nitelik kazanan ve bir çok devletin ülke gündeminde öncelik oluşturan ‘TERÖRİZM’ olgusudur.

Bu tez çalışmasında terörün nedenleri, gelişimi ve sonuçlarından ziyade, uluslararası politika içindeki yeri ve önemi incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, terörizmin neden evrensel bir tanımının yapılamadığı konusuna odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında terörizm her devlet ya da uluslararası kurum tarafından adeta lanetlenmesine karşın, ortak bir tavır geliştirilmediği ve zaman ve koşullara göre de terörizmin diğer devletler tarafından kullanıldığı da söylenebilir. Devletler tarafından uluslararası platformlarda olumsuz bir çok anlamlar yüklenen ve mücadele politikaları geliştirilmeye çalışılan ‘terörizm’ olgusu devletlerin çıkarlarına göre kimi zaman “özgürlük savaşçısı”, ‘kimi zaman aktivist’ kimi zaman da ‘siyasi suçlu’ olarak değerlendirilerek kullanılmıştır ve halen kullanılmaktadır. Uluslararası anlaşmalar irdelendiğinde, görülmektedir ki, devletler ortak bir terör tanımı yapmak amacıyla birçok uluslararası platformda bir araya gelmişlerse de, bu çabalar, ortak bir ‘terör’ tanımı yapmak ve terörle mücadele stratejisi belirlemek yerine, ülkelerin maruz kaldıkları dönemsel saldırıların tipine göre, bu saldırıları (örneğin, uçak kaçırma) bertaraf etmeye yönelik anlaşmaların ve terör eylemleri nitelemelerinin ötesine geçmemiştir.

Terörizm olgusu ve tehdidi, hemen her dönemde varlığını göstermiş olsa da teknik olarak Fransız Devrimi sonrası ve ulus devletlerin ilgi alanlarına girerek ulusal bağımsızlık mücadeleleri ile kendini göstermiş bir olgudur. Zaman içinde ise uluslararası bir boyut kazanarak çoğu zaman devletlerin uluslararası çıkarları için

kullanılmıştır. Ancak SSCB'nin dağılması ve ABD'nin tek kutuplu dünya düzeninin yeni lideri olması ile başlayan, iki kutuplu Dünya Sistemi ve Soğuk Savaş Dönemi, mevcut tehdit algılamalarını ve güvenlik anlayışlarını da büyük bir değişime uğratmıştır. Bu yeni süreçle birlikte genel harp veya sıcak harp tehdidi büyük ölçüde ortadan kalkmış olup ülkeleri tehdit eden güvenlik riskleri ve güvenlik algılamaları da değişime uğramıştır. Bu güvenlik risklerinden bazıları; Etnik çatışmalar, insan hakları ihlalleri, siyasi istikrarsızlıklar, ekonomik zafiyetler, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların yaygınlaşması şeklinde sıralanabilir.

11 Eylül terör eylemleri, terörizmin, BM sözleşmelerinin üzerinde kuvvetle durduğu uluslararası barış ve güvenliğe ve yine devletlerin siyasal bağımsızlıklarına yönelik tehdidin büyüklüğünü ve sınırların ötesine geçtiğini dünya kamuoyuna göstererek veya terörizme karşı gerçekleştirilen veya gerçekleştirilecek mücadelenin uluslararası alanda top yekun bir mücadeleyi gerektirdiği gerçeğini ortaya koymuştur.

Çalışma kapsamında da incelendiği gibi terörizm artık uluslararası yani devletlerin sınırlarından ziyade küresel bir sorundur.

Özellikle televizyon ve internet gibi kitle iletişim olanakları, siber terörizm, kitle imha silahlarının kullanımı ile birlikte terörizm ulusal veya uluslararası ilişkilerin kapsamından çıkarak küresel bir boyut kazanmıştır. Terör örgütleri günümüzde artık klasik manada bombalar, mayınlar ve otomatik tüfekler vb. alet ve edevatla yürüttüğü mücadele mantığından sıyrılmış, teknolojinin de kolaylıklarından yararlanmak suretiyle, uzun menzilli füzelerle, kimyasal ve biyolojik silahlarla hatta nükleer silahlarla yapılabilecek saldırıları planlamaya başlamışlardır. Artık teröre maruz kalmış veya kalma riski bulunan dünya ülkeleri, terör örgütlerinin nükleer silahlarla yapabilecekleri bir terör saldırısının endişesini ciddi manada taşımaktadırlar.

Günümüzde terör örgütlerinin homojen yapısından sıyrılarak heterojen bir yapıya bürünebildiği görülmüştür. Örneğin 11 Eylül 2001 terör saldırılarını düzenleyen yasadışı El-Kaide örgütünün, dünyanın farklı bölgelerinden ve milletlerinden katılan insanlardan oluştuğuna ve değişik ülkelerde adı geçen örgüte müzahir farklı mensuplarının bulunduğu şahit olabilmekteyiz. Bu süreçle birlikte terörizmin artan sınır aşan tehdidi, devletleri ortak hareket etme ve ortak tedbirler

alma konusunda işbirliğine zorlamaktadır.

Uluslararası toplumun üzerinde uzlaşacağı, kapsamlı bir terör tanımı, terörizmle ortak mücadele veya demokrasinin güçlendirilmesi, demokrasinin götürülmesi vb. gerekçesiyle, insan hakları ihlallerinin küresel düzeyde meşrulaştırılma ve istismar edilme çabalarının da önüne geçecektir. Sınır aşan ve tüm devletler için büyük bir tehdit olan ‘terör’ denilen böyle bir soruna verilecek hukuksal yanıtın da tüm uluslar arasında sağlanacak bir konsensüsle uluslararası nitelikte olması gerekmektedir. Terörizm artık bir dış politika aracı olmaktan, devletlerin kullandığı bir koz olmaktan çıkarılmalıdır. Politik planlamaların işlerliğini kaybettiği durumlarda, yeni bir baskı veya tehdit aracı olarak, kullanılmaya hazır bir silah olan terör kozu uluslararası ilişkilerde yerini, uluslararası işbirliğine bırakmalıdır.

Çalışmanın içinde de değinildiği gibi, terörle mücadelede, uluslararası alanda bir işbirliğinin sağlanabilmesi, devletlerin, terörü milli veya tarihi hedeflerine ulaşmada bir araç olarak kullanmaktan vazgeçmelerine bağlıdır. Soğuk Savaş Dönemi’nde bu durumun fazlasıyla var olduğu hatta her terör örgütünün arkasında bir koruyucu ve destekleyici devlet olduğu dünya kamuoyunca bilinen bir gerçektir. Geçmişte Suriye, Yunanistan, ABD ve diğer bazı ülkeler tarafından PKK terör örgütünün bir pazarlık aracı olarak kullanıldığı da dünya kamuoyu tarafından bilinmektedir. ABD’nin Irak’a asker sevkiyatında Türkiye topraklarını kullanma talebinin, 1 Mart 2001 tarihinde TBMM tarafından reddedilmesinden sonra, ABD’nin PKK terör örgütüne destek vermesi ve diplomaside Türkiye’ye aldığı olumsuz tavır, su sorunu sebebiyle Suriye’nin PKK terör örgütüne destek vermesi, PKK terör örgütünün faaliyetlerine topraklarında müsaade etmesi, 1990 sonrasında Sovyet bloğunun dağılmasından sonra Türkiye’nin batı için olan önemini yitirdiğini düşünmesi ve 1991’den itibaren PKK terör örgütüne her türlü desteği vermesi ve ülkesindeki kamplarda terör örgütü mensuplarının eğitilmesine ve barındırılmasına müsaade etmesi bu hususta verilebilecek en bariz örneklerden bir kaçıdır.

Uluslararası bir işbirliğinin sağlanabilmesi için, ortak bir terör ve terörist tanımının yapılması, terörle mücadele için uluslararası bir organizasyon oluşturulması, uluslararası hukukta terörizme yönelik boşlukların giderilmesi, terör örgütleri listesinin devletlerarasında görüş birliğine varılarak oluşturulması, teröre

destek veren devletlere karşı uygulanacak yaptırımların açıkça belirlenmesi çok önem arz etmektedir.

Çalışmanın genelinde de vurgulandığı üzere, devletlerin terörizme karşı uygulayacakları politikalar ve stratejilerin hukukun evrensel ilkelerine ve demokrasinin vazgeçilmez prensiplerine uygun olması gerekmektedir. Aksi takdirde, terörizmin amaçlarına hizmet edilmiş, terör örgütlerinin argümanları güçlendirilmiş olur.

Terörle mücadele alanında etkin mücadeleyi sağlayabilmenin en önemli unsurlarından birisi de iyi bir istihbarat ağının mevcudiyeti olsa da bu alanda yapılacak istismarların ve hak ihlallerinin toplum vicdanında çok derin yaralar açacağı ve terörle mücadele alanında faydalı olduğu kadar bazı değerlere zarar vereceği de göz ardı edilmemelidir. Uluslararası terörizmle mücadelede yeknesaklığın sağlanması çalışmaları kapsamında, uluslararası alanda elde edilen bilgilerin ve belgelerin yine uluslararası bir garanti sistemine bağlanması çok yapıcı ve önemli olacaktır.

Terörle ve terörizmle mücadele alanında, bu mücadele, polis teşkilatları ile minimum seviyede güç kullanılarak, hukukun evrensel ilkelerinden ödün verilmeyerek, ancak çok zorunlu olması durumunda askeri birliklerden yararlanılarak yürütülmelidir. Eğer ordunun konuya müdahil olması söz konusu olaksa da, bunun sivil iktidarın ve yargının denetiminde yapılması yöntemi benimsenmelidir.

Uluslararası alanda terörle ve terörizmle mücadele konusunda, kalıcı ve etkili adımlar atılabilmesi, öncelikle tüm teröre muhatap olan veya olmayan devletlerin, politik çıkarlarını, tarihsel emellerini bir tarafa bırakıp bir terörist ve terörizm profili üzerinde anlaşmalarına bağlıdır. Teröre muhatap olmayan devletlerin de aynı hassasiyetle ve düşünceyle bu tanımlamanın içinde aktif olarak bulunmaları gerekmektedir. Zira, küreselleşmenin doğal bir neticesi olarak terör olayları, her devletin ya bizzat topraklarında meydana gelebilir ya da herhangi bir ülkede meydana gelen bir terör olayına kendi vatandaşı maruz kalabilir. Bu düşünceyi ABD'nin uluslararası politikaları ve hukuk tanımaz uygulamaları ile teyit edebiliriz. Çünkü, ABD'nin yürüttüğü 'terörizmle mücadele' çalışmaları aslında ABD dış politikasının bir ayağını oluşturmakta, reel bir güvenlik sorununu yansıtmamaktadır.

Özdemir Sabancı olayının faillerinden birisi olan Fehriye Erdal'ın yurtdışında

yakalanması ve Türkiye'ye teslim edilmemesi örneğinde de terörizmin uluslararası tanım sorunu açıkça görülebilmektedir. Bu örnekte de açık bir şekilde görüldüğü gibi, uluslararası hukuktaki belirsizlikler terörizmi teşvik etmekte, terör örgütlerinin mensuplarını cesaretlendirmektedir. Bir ülkede terör suçu işleyen bir terörist veya terörist grup bir başka ülkede korunabiliyor, sığınma hakkı elde edebiliyor. Bu durum ise terör örgütlerine karşı uluslararası ortak mücadeleyi engellemektedir. Bu durumun ortadan kaldırılabilmesi amacıyla, bu soruna sebep olan, 'self-determinasyon', 'sığınma hakları' ve 'karışmama politikası' konularında uluslararası ortak bir düzenlemeye acilen ihtiyaç vardır.

Terörle mücadele alanında her ülke kendi ülke şartlarına yönelik mücadele stratejilerini benimsemiş olsa bile en azından her ülke bir diğerrinin tecrübelerinden yararlanmak suretiyle, uluslararası alanda asgari müştereklerde birleşilebilecek bir terörle mücadele stratejisi belirlenebilir ve bir terörist veya terörizm tanımı yapılabilir.

Ancak, söz konusu tanımın, uluslararası ihtiyaca cevap verebilecek ve hakkaniyet yönüyle tatmin edici olabilmesi ve özel bir yasaklanmış eylemler listesi geliştirmek için, her türlü politik sübjektiflikten ve önyargıdan uzak, objektif, makul ve tanımlayıcı olması zorunludur.

Uluslararası alanda terörizmin ortak bir tanımının yapılabilmesi veya terörle mücadele alanında ortak bir hareket tarzının belirlenebilmesi için, her devletin terörle mücadele tarzını farklı farklı belirlememiş olması gerekmektedir. Bir devlet terör örgütü ile görüşmeyi uygun bulurken bir diğeri 'teröristle pazarlık olmaz' şeklinde tavır almamalıdır. Yani her devlet, terörle ve terörizmle mücadelede aynı adımı atmalıdır.

Çalışmanın araştırma sorularından birincisi, "Terörizm uluslararası hukuk ve siyasetin ilgi alanına girdiği dönemden günümüze kadar devletler tarafından kendi çıkarlarını maksimize etme aracı olarak kullanılan bir olgu mudur?" sorusu idi.

Terörizm olgusu ve tehdidi, hemen her dönemde varlığını göstermiş olsa da asıl olarak Fransız Devrimi sonrası ve ulus devletlerin ilgi alanlarına girerek kendini göstermiş bir olgudur. Zaman içinde ise uluslararası bir boyut kazanarak çoğu zaman devletlerin uluslararası çıkarları için kullanılmıştır. Ancak SSCB'nin dağılması ve ABD'nin tek kutuplu dünya düzeninin yeni lideri olması ile başlayan, İki Kutuplu

Dünya Sistemi ve Soğuk Savaş Dönemi, mevcut tehdit algılamalarını ve güvenlik anlayışlarını da büyük bir değişime uğratmıştır.

Çalışmanın içeriğinde de belirtildiği gibi, özellikle Soğuk Savaş Dönemi'nde, devletler, İkinci Dünya Savaşı'ndan yeni çıkmış olmanın ve sıcak savaşı göze alamamalarının da etkisi ile karşısındaki blok aleyhine faaliyet gösteren grupların veya ulusların terör faaliyetlerini desteklemişler, bu dönemde adeta her bir terör örgütünün bir hami devleti var duruma gelinmiştir. Bu terör gruplarını silah satarak destekleyen bu devletler aslında terörün ulusal boyutlardan hatta uluslararası ilişkiler boyutundan sıyrılarak küresel bir boyut kazanabileceğini ve gelecekte kendilerini tehdit edebilecek bir güç olabileceğini tahmin edememişlerdi. Uluslararası arenada, devletlerin bazıları terörü dış politika aracı olarak kullanırken, demokrasiyi ve insan haklarını birer paravan olarak kullanmışlardır. Bazı devletler ise uluslararası ilişkilerde sorun yaşadıkları devletlere karşı terörü, doğrudan veya dolaylı olarak bir tehdit veya pazarlık unsuru olarak kullanmışlardır. Örneğin, ABD, 11 Eylül saldırıları sonrasında, uluslararası kamuoyunun da desteğini arkasına alarak geliştirdiği stratejilerde, demokrasi ve insan hakları söylemleriyle ve dünyanın diktatör rejimleri olarak nitelendirdiği ülkelere demokrasiyi götürme bahanesiyle, milli çıkarlarını korumak amacıyla, uluslararası hukuku yok sayarak Afganistan ve Irak'ı işgal etmiştir. Aynı ABD, 1 Mart 2003 tarihinde ABD askerlerinin Türkiye üzerinden Irak'a yönlendirilmesi ile ilgili tezkerenin TBMM'de veto edilmesi sonrasında PKK terör örgütünü desteklemiş ve diplomasi alanında zorluklar çıkararak bu terör örgütünü bir öç alma malzemesi olarak kullanmıştır. Bunun dışında, çalışma içerisinde de belirtildiği üzere, Yunanistan'ın PKK terör örgütünü desteklemesi, ülkesinde bu örgütü barındırması, kamp yerleri tahsis etmesi, PKK terör örgütünün sözde liderini Kenya'nın başkentinde Büyükelçiliğinde saklaması ve Kıbrıs Rum Kesimi pasaportu tedarik etmesi, Suriye'nin su sorunu ve Hatay İli ile ilgili yaşanan sorunlar nedeni ile PKK terör örgütüne ülkesinde barınma ve eğitim yapma izni vermesi, GAP'a yönelik sabotaj yaptırmayı bile planlaması, terörün, ülkelerin kendi çıkarlarını maksimize etmek için kullandıkları bir araç veya olgu olduğunu açıklamaktadır.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu ise, ‘‘Terörizmin evrensel şekilde ele alınıp, çeşitli yaptırımların uygulanabilmesi için uluslararası hukukta herhangi bir

uluslar üstü yaptırımlar uygulayabilen kurumun bulunmamasının sebebi nedir?” sorusu idi.

Terörizmle ve diğer uluslararası hukuk ihlalleri ile uluslararası mücadele edebilmek amacıyla ihdas edilmiş organlar olmasına rağmen bunların ne kadar işlevsel oldukları konusunun irdelenmesi gerekmektedir. BM, AB Konseyi, NATO, AGİT vb. bu kuruluşlardan bazılarıdır. Uluslararası olan bu kuruluşların özellikle terörle mücadele alanında almış oldukları kararlara baktığımızda, ortak noktalar olarak; terörün kınandığı, ülkelerin birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlıklarına saygılı olmaları gerektiği şeklindeki tavsiye niteliğindeki ifadelere rastlamaktayız. Yine uluslararası bu organların, terör eylemlerinin tanımlamalarında, eylemlerin ‘siyasi’ saik ile işlenilmiş olmasına vurgu yaptığı ve suçun siyasi saik ile işlenilmiş olmasını terör eylemi sayılmasa nirengi noktası saydığı görülmektedir. Ayrıca çalışmanın ilgili bölümünde de değinildiği gibi, uluslararası organların, terörün ortak bir tanımını yapamadıkları, bunun yerine dönemsel ihtiyaçlara binaen terör eylemlerini (uçak kaçırma, adam kaçırma, silahlı banka soygunu vb.) sıralamaya çalıştıkları tespit edilmektedir. İmzalanan uluslararası anlaşmalara taraf olan ülkelerin bir çoğunun bu anlaşmaları imzaladıkları ancak onaylamadıkları veya çok azının onayladığı, bu durumun ise işlenen eylemlerin terör eylemi sayılıp sayılmaması konusunda devletler arasında bir konsensüs olmadığını işaret etmektedir. Bunun yanında üye tarafları bağlayıcı yönü olan BMGK’nin aldığı kararların da terörün tam bir tanımını yapmadığı, terör eylemlerinin niteliklerini belirlemeye çalıştığı, özellikle 1267 ve 1373 Sayılı Kararları ile bu konudaki devletlerin takınmaları gereken tavrı netleştirmeye çalıştığı ancak bunun da şu konjoktürde tam manasıyla sağlanamadığı görülmektedir. ABD’nin uluslararası hukuku görmezden gelerek tek taraflı olarak yaptığı uygulamalarda, BM’in otoritesini ve tarafsızlığını gölgelemektedir. Bu bağlamda, uluslararası alanda uluslar üstü yaptırımlar uygulayabilecek bir organın ihdas edilebilmesi, ancak, devletlerin ortak bir terör tanımı üzerinde uzlaşabilmelerine, terörü milli, tarihi çıkar veya emelleri için ya da bir tehdit unsuru olarak kullanmamaları şartlarına bağlıdır. Aksi takdirde mevcut durumun ötesine geçmek mümkün olamayacaktır.

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu ise, “Terörizm günümüz dünyasında uluslararası hukukun yaptırım ve kurallarından kaçmak isteyen devletler için bir tür

kaçış aracı mıdır? Bu konu ile ilgili milat 11 Eylül 2001 ABD saldırıları mıdır?’’ sorusu idi.

11 Eylül 2001 ABD terör saldırıları sonrasında özellikle ABD ve İngiltere gibi emperyalist ülkeler, terör saldırılarının dünya kamuoyundaki şok etkisi ve duygusal atmosferin oluşturduğu uluslararası kamuoyunun desteklerini de arkalarına alarak, terörle mücadele maskesi altında milli çıkarlarına hizmet edecek politika ve stratejilerini uygulamaya koyuldular. Ancak burada önemli bir noktayı perdelemeye çalışarak bu politikalarını hayata geçirmeye çalıştılar. Bu önemli nokta ise, kendilerinin de tarafı olduğu bir organın oluşturduğu uluslararası hukuku görmezlikten gelerek ve terörle mücadele, insan hakları, demokrasi gibi kavramları gerekçe göstererek bu hukuksuzluğu meşrulaştırmaya çalışmalarıdır. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD ve İngiltere’nin yaptığı bu hukuksuzluk, terörizmin, uluslararası hukukun yaptırım ve kurallarından kaçmak isteyen devletler için bir tür kaçış aracı olarak kullanılıp kullanılamayacağı ve BM’nin tarafsızlığının olup olmadığı, eylemlerinde tutarlı olup olmadığı yönünde akıllarda soru işaretleri bırakmıştır.

Sonuç olarak, uluslararası alanda terörle mücadelenin etkin ve yeknesak bir şekilde yapılabilmesi, ülkelerin birbirlerinin terörle mücadele tecrübelerinden yararlanmaları, birbirlerini anlamaya çalışmaları, demokratik ve hukukun evrensel değerlerine devlet ve toplum hayatında önemli yer vermeleri ve uluslararası hukukta düzenlemelere ve konsensüse gitmelerine bağlıdır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, Erhan, (2009), “Amerika'nın Ortadoğu Politikasının Şekillenmesinde Düşünce Kuruluşlarının Rolü”, *USAK Stratejik Gündem*, (<http://www.usakgundem.com/makale/23/amerika-39-n%C4%B1n-ortado%C4%9Fu-politikas%C4%B1n%C4%B1n-%C5%9Fekillenmesinde-d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnce-kurulu%C5%9Flar%C4%B1n%C4%B1n-rol%C3%BC.html>), Erişim Tarihi: 12.5.2009).
- Akın, Engin, (2009), *Terör ve Terörün Finansmanı Suçu*, Ankara: Adalet Yayınları, ss.371-372.
- Alkan, Necati, (2008), *Söz Bitmeden Terörle Mücadelede Önleme Stratejileri*, Ankara: USAK Yayınları, s.96
- Altuntaş, Ekin Oyan, (2009), *Terörizme Karşı Savaş Stratejisi*, İstanbul: İmge Kitapevi, s.311.
- Arı, Tayyar, (1997), *Uluslararası İlişkiler*, İstanbul: Alfa Yayınları, ss.263-264.
- Arı, Tayyar, (2006), *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul: Alfa, s.409.
- Ataman, İbrahim, (2004), “Terör Bir Medeniyete Maledilebilir Mi?”, *Polis Dergisi*, S.40 (Nisan-Mayıs-Haziran), s.226.
- Ateş, Nevin Yurdsever, (2006), “Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası ve Hükümet Programları”, İdris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, s.41.
- Atran, Scott, (2006), “The Moral Logic and Growth of Suicide Terrorism”, (http://www.twq.com/06spring/docs/06spring_atran.pdf), Erişim Tarihi: 15.07.2011).
- Aydın, M. Akif, (2003), “Terör ve Hukuk: Türkiye’de Terörizm, Dünyü, Bugünü Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler”, Ankara: Türk Tarih Kurumu, s.35.

- Bağcı, Hüseyin, (2006), “11 Eylül Sonrası Dönemde Türk Dış ve Güvenlik Politikalarındaki Gelişmeler ve Yeni Parametreler”, İdris Bal (Der.), 21. *Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, s. 944.
- Bal, İdris, (2006), “İnsan Haklarının Uluslar Üstü Korunması ve Türkiye:Bazı Sorunlar”, İdris Bal (Der.), 21. *Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, s.87.
- Bal, İdris, (2008a), *ABD Politikaları ve Türkiye*, Ankara: Lalezar Kitapevi, ss.57-59.
- Bal, İdris, (2008b), “Terörizm, Liberal Devlet ve Uluslararası İşbirliği”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Kitapevi, ss.549-571.
- Bal, İhsan, (2003), “Türkiye’de Terörizm Dünü, Bugünü, Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler:Liberal ve Gelişme Sürecindeki Demokratik Sistemlerde Terörizm Sorununa Çözüm Önerileri”, Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi, s.79.
- Bal, İhsan, (2006), “Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?”, İhsan Bal (Der.), *Terörizm*, Ankara: USAK Yayınları, ss.8-10.
- Bal, İhsan ve Laçiner Sedat, (2006), “Küresel Terörle Mücadelede ABD Güvenlik Politikalarının Türkiye’nin İç Güvenliğine Yansımaları”, İdris Bal (Der.), 21. *Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, s.957.
- Bal, İhsan ve Özeren, Süleyman, (2009), *Uzakdoğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Ankara:USAK Yayınları, ss.1-2.
- Bal, İhsan, (2008), “Küresel Terörle Mücadelede ABD Modeli Mi, ABD Çıkmazı Mı?” (<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=107>, Erişim Tarihi: 28.10.2008).
- Banisar, David, (2008), “Speaking of Terror”, (http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/SpeakingOfTerror_en.pdf, s.19, Erişim Tarihi: 14.5.2010)

- Bantekas, Ilias, (2003), “The International Law of Terrorist Financing”, <http://www.jstor.org/pss/3100109> , s.315, Erişim Tarihi: 11.04.2010)
- Başbuğ, İlker, (2011), *Terör Örgütlerinin Sonu*, İstanbul:Remzi Kitapevi, s.70.
- Başeren, Sertaç, (2002), “Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm: *Dünyada ve Türkiye’de Terör*”, Ankara: Merkez Bankası Yayını, ss. 183-184.
- Baylis, John, (2008), Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı, <http://www.uidergisi.com/wp-content/uploads/2011/06/UIde-Guvenlik-Kavrami.pdf>, s.73, Erişim Tarihi: 23.03.2010)
- Ben Saul, (2008),“Uluslararası Hukukta Terörizmi Tanımlama Çabaları”, Yener Ünver (Der.), *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, Ankara:Seçkin Yay, s.22.
- Beşe, Ertan, (2002), *Terörizm, Avrupa Birliği Ve İnsan Hakları*, Ankara: Seçkin Kitabevi, s.28.
- Beşe, Ertan, (2004), “Terörizm Literatürü Üzerine”, *Polis Dergisi*, S.40 (Nisan-Mayıs-Haziran), s.41
- Beşe, Ertan, (2010), “Kamu Güvenliği Kavram ve Anlayışında Yeni Yaklaşımlar”, *Stratejik Düşünce Dergisi*, Yıl.2, S.18, ss.63-67.
- Bezci, Bünyamin, (2010), “Terör, Uluslararası Terör ve Küresel Terör”, Kemal İnät vd. (Der.), *Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Ankara:Nobel Yayınları, s.617.
- Bilican, Nihat, (2005), “Pentagon’un Yeni Yol Haritası Ve Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Politikalarına Etkileri”,*Güvenlik Stratejileri Dergisi*”, C.1, S.1, s.65.
- BM Genel Kurulu’nca Kabul Tarihi: 10 Aralık 1948; Karar Sayısı: 217 (111); U. N. Doc. A/811; Ian Brownlie (Ed.), Basic Documents in International Law, Fourth Ed., Oxford, Clarendon Press, 1995, ss. 255-261.
- BM Güvenlik Konseyinin 1267 no.lu kararı.

BM Güvenlik Konseyinin 1368 no.lu kararı.

BM Türkiye Temsilciliği, (2002), (www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/bmsarti.html , Erişim Tarihi:16.3.2009).

Bozkurt, Giray Saynur, (2008), ” Küreselleşmenin Güvenlik Boyutu”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Kitapevi, s.493.

Büyükbaş, Hakkı, (2008), “Dünya Siyaseti, Küreselleşme, Bölgeselleşme ve Türkiye”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Kitapevi, s.465.

Byers, Michael ve Nolte, Georg, (2007), *ABD Hegemonyası ve Uluslararası Hukukun Temelleri*, Ankara: Phoenix Yayınevi, s.10.

Can, Hacı, (2004), “Uluslararası Hukuka Meydan Okuma Olarak Terörizm”, *Polis Dergisi*, S.40 (Nisan-Mayıs-Haziran), s.65.

Cassese, Antonio, (2001), “Terrorism is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories of International Law”, *European Journal of International Law*, V:12; No: 5, s. 997.

Claude Paye, Jean, (2009), *Hukuk Devletin Sonu*, Ankara: İmge Kitabevi, ss.113-114.

Coşkun Demirtaş, Birgül, (2006), “Değişen Dünya Dengelerinde Türk-Yunan İlişkileri”, İdris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, s.287.

Çakmak, Cenap, (2006), “Realist Teori: Uluslararası İlişkilere Etkisi ve Kriğiği”, (http://www.akader.info/KHUKA/2006_mart/4.pdf), s.49, Erişim Tarihi: 6.02.2010)

Çakmak, Haydar ve Altunok, Taner, (2009), *Terörizmin Finansmanı ve Ekonomisi*, Ankara: Barış Platin Kitapevi, s.8.

- Çelebi, Aykut, (2002), *Avrupa: Halkların Siyasi Birliği*, Ankara: Metis Yayınları, s.15.
- Davutoğlu, Ahmet, (2002), *Küresel Bunalım*, İstanbul: Küre Yayınları, s.191.
- Davutoğlu, Ahmet, (2009), *Stratejik Derinlik*, İstanbul: Küre Yayınları, s.224.
- Dedeoğlu, Beril, (2003), *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, İstanbul: Derin Yayınları, s.9.
- Demirel, Emin, (2007), *Terör*, İstanbul: IQ Yayıncılık, ss.26-27.
- Dinçyürek, Ahmet, (2005), “Küresel Terör: Kurgulanmış Bir Egemenlik Aracı Mı?”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Y:3, S.5, s.1.
- Ermeni Terörü, (2000), (<http://www.belgenet.com/arsiv/ermeniteror.html>, Erişim Tarihi: Ekim 2009).
- Erol, Mehmet Seyfettin, (2007), “11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve Dört Tarz-ı Siyaset”, *Akademik Bakış Dergisi*, C.1, S.1, (Kış), s.34.
- Ersen, Uğur, (2008), “Overview of the Crisis Management Related to a Terrorist Attack”, *Organizational and Psychological Aspects of Terrorism*, Vol 43, ss.60-62.
- Fendoğlu, H. Tahsin ve Fendoğlu, Ahmet Kemal, (2004), “Uluslararası Dokümanlarda Terörizm”, *Polis Dergisi*, S.40, (Nisan-Mayıs-Haziran), s.35.
- Gönlübol, Mehmet, (1985), *Uluslararası Politika; İlkeler-Kavramlar-Kurumlar*, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s.142.
- Gözen, Ramazan, (2006), “Dış Politika Nedir?”, İdris Bal (Der), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, ss.3-7.
- Gündüz, Aslan, (1987), “*Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar ile İlgili Temel Metinler*”, İstanbul: Beta Yayınları, ss.27-28.

- Hafızoğulları, Zeki, (2003), “Terör ve Hukuk:*Türkiye’de Terörizm, Dünyü, Bugünü Gelişimi ve Alınması Gereken Tedbirler*”, Ankara: Türk Tarih Kurumu, s.41.
- Heywood, Andrew, (2007), *Siyaset*, Ankara: Adres Yayınları, ss.184-185.
- Hoffman, Bruce, (1999), “Terrorism Trends and Prospects”, (<http://public.gettysburg.edu/~dborock/courses/Spring/int-sec/docs/hoffman-terror-trends-ch2.pdf>, Erişim Tarihi: 2.4.2010)
- İşyar, Ömer Göksel, (2008), “Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama”, (<http://www.ataum.gazi.edu.tr/pdf/gunumuzde-uluslararasi-guvenlik-stratejileri-kavramsal-cerceve-ve-uygulama-1250764949.pdf>), s.36, Erişim Tarihi: 9.08.2010)
- Kamer, Kasım, (2006), “Türkiye-İsrail İlişkileri: İki Bölgesel Gücün Stratejik Ortaklığı”, İdris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, s.847.
- Kanat, Selim, (2005), *Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik: 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, s.2.
- Kapani, Münici, (1995), *Politika Bilimine Giriş*, İstanbul: Bilgi Yayınları, ss. 48-49.
- Kara, Bülent, “Yeni Paylaşım Dili Olarak İnsan Hakları Söylemi ve Gelişimi”, (<http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/demokrasi/demokrasi22.pdf>, s.2, Erişim Tarihi: 2.2.2011)
- Karakılçık, Yusuf, (2008), “Bölgesel Su Anlaşmazlıklarının Küresel Çatışmaya Dönüşme Riski: Fırat ve Dicle Örneği”, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, C.4, S.16, s.22.
- Karaosmanoğlu, Fatih, (2006), “İnsan Hakları Amaçlı Türk Dış Politikası: Bir Faktör Olarak Agit İnsan Hakları Normları”, İdris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, s.103.

- Kaya, İbrahim ve Acer, Yücel,(2008) “Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkiler”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara:Lalezar Yayın, ss.277-279.
- Kaya, Sezgin, (2005) “Küresel Terörizmle Mücadelede Alternatif Rejim Modelleri”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Y:3, S.5 (Temmuz), s.15.
- Kenar, Nesrin ve Örnek, Serdar, (2008), “Uluslararası İlişkiler ve Devletlerin Dış Politika Tercihleri”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara:Lalezar Yayın, s.153.
- Kongar, Emre, (2005), *Küresel Terör ve Türkiye*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Köprülü, Timuçin, (2000), “Siyasi Suçun Tanımı”, (http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/timucin_koprulu_siyasisuc.htm, Erişim Tarihi:24.11.2010).
- Kumkale, Tahir Tamer, (2007), *Psikolojik Savaş*, İstanbul: Pegasus Yayınları, s.137.
- Kurubaş, Erol, (2006), “Türk Yunan İlişkilerinin Psikopolitiği ve Sorunların Çözümü Üzerine Düşünceler”, İdris Bal (Der.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara:AGAM, s.318.
- Laçiner, Sedat, (2010), “Uluslararası Terörizmle Mücadelede Hukuki Önlemler: İngiltere’de Yeni Terörizm Yasası Örneği”, (<http://www.usakgundem.com/makale/62/uluslararasi-terorizm-ile-mucadelede-hukuki-onlemler-İngiltere’de-yeni-terorizm-yasasi-orneği.html>, Erişim Tarihi: 08.08.2011).
- Laqueur, Walter, (2002), *A History of Terrorism*, New Brkunswick (U.S.A.) and London: Transaction Publ, s.7.
- Jenkins, Brian Michael, (2006) “The New Age of Terrorism”, s.118. (http://www.rand.org/pubs/reprints/2006/RAND_RP1215.pdf, s. 118, Erişim Tarihi:8.6.2011)

- Mazari, Shireen, (2006), “Terörizmin Geleceği ve Ortak Nitelikleri”, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı, *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, ss.209-214.
- Okçu, Derya, (2009), *Uluslararası Terör ve Türkiye’ye Etkileri*, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.36.
- Olçay, H. Bülent ve Olçay, Tarık, (2008), “Dış Politika Araçları”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara:Lalezar Yayın, s.217.
- Olkaç, Pınar, (2008), *Avrupa Güvenliğinde Türkiye’nin Değişen Konumu: AGSP ve Türkiye*, Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.105.
- Onat, Hasan, (2004), “Küresel Şiddet ve Teröre Köklü Çözüm:İnsan Olmanın Kök Değerleri Üzerine Yeniden Düşünmek ve Yüksek Güven Kültürü Yaratmak”, *Polis Dergisi*, S.40, (Nisan-Mayıs-Haziran), s.9.
- Özçatalbaş, Murat, (2006), *Terörle Mücadelenin Ulusal ve Uluslararası Boyutu*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.31.
- Özdağ, Ümit, (2008), *PKK Terörü Neden Bitmedi, Nasıl Biter?*, Ankara: Kripto, ss.55-58.
- President Bush Delivers Graduation Speech at West Point, 01 Haziran 2002, (<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>, Erişim Tarihi: 7.1.2010).
- P.Schmid, Alex, (2004), “Frameworks for Conceptualising Terrorism, Terrorism and Political Violence”, (<http://www.jamesforest.com/wp-content/uploads/2010/05/Schmid-frameworks-for-concept-terror.pdf> ss.197-214, Erişim Tarihi: 8.3.2011)

- Registrar, European Court of Human Rights, “Application Lodged with the Court: Ramzy v The Netherlands”, Press Release, (<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/hudoc>, Erişim Tarihi: 2.4.2010).
- Saraçlı, Murat, (2007), “Uluslararası Hukukta Terörizm”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S.1-2, ss.1056-1057.
- Sarıbay, A. Yaşar, (2000), *Küreselleşme, Postmodern Uluslaşma ve İslam, Global ve Yerel Eksende Türkiye*, İstanbul: Alfa Yayınları, ss.94-95.
- Sanberk, Özdem, (2010), “Türk Dış Politikasının Bölgeselleşmesi”, BILGESAM, 2010/21, s.4. *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*.
- Sesli, Mutlu, (2007), “21. Yüzyılda Yeni Güvenlik Tehditleri ve AGSP’nin Geleceğı”, (<http://www.eakademi.org/incele.asp?konu=21.%20Y%DCZYILDA%20YE N%DD%20G%DCVENL%DDK%20TEHD%DDTLER%DD%20VE%20A GSP%92N%DDN%20GELECE%D0%DD&kimlik=1192007985&url=makal eler/msesli-1.htm>, Erişim Tarihi:10.10.2007, s.1, Erişim Tarihi: 6.3.2010)
- Sönmezoğlu, Faruk, (2005), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, İstanbul: Der Yayınları, s.223.
- Sütçü, Güliz ve Silinir, Murat, (2008) “Uluslararası Siyaset’in Aktörleri”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Yayın, s.23.
- Şahin, Nurhayat, “Dış Politik Etkenler Açısından Türkiye’de Terör Olayı”, (<http://www.setav.org/ups/dosya/44697.pdf> , s.94, Erişim Tarihi: 3.9.2010)
- Tacar, Pulat, (2002), *Demokrasi ve Terör: Dünyada ve Türkiye’de Terör*, Ankara: Merkez Bankası Yayını, ss.29-32.
- Taşdemir, Fatma, (2006), *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Ankara: USAK Yayınları, ss.4-5.
- Taşdemir, Fatma, (2006), “11 Eylül Sonrası Dönemde Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı”,(<http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/5Ts9KXvLNgnUIPgOkaBTV 3cEhltAsb.pdf>, s.86, Erişim Tarihi: 8.9.2010)

Terörle Mücadele Kanunu, (1991), Madde 1.

Toklu, Vefa, (2006), “Türk Dış Politikasında Su Sorunu”, İdris Bal (Der.), 21. *Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ankara: AGAM, s.825.

Tunçsiper, Kadriye Nilgün, (2006), “*Uluslararası Sistem Açısından Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, s.123.

Udum, Şebnem, (2008), “Uluslararası İlişkilerde Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu”, İdris Bal (Der.), *Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Lalezar Yayınları, s.547.

UN, (2002), S/RES/1390 16 January 2002,
(<http://www.ustreas.gov/offices/enforcement/pdf/unscr1390.pdf> , Erişim Tarihi: 9.2.2011)

Uyar, Tulga, (2008), *Terörle Mali ve Hukuki Mücadele*, Ankara: Adalet Yayınları, s.8.

Xavier, Raufer, (1999) “New World Disorder, New Terrorisms: New Threats for Europe and the Western World”, (http://www.xavier-raufer.com/english_7.php, Erişim Tarihi: 1.2.2011)

Wilkinson, Paul, (2005), “International Terrorism: The Changing Threat and EU’s Response”, (<http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp084.pdf>, s.9, Erişim Tarihi: Ekim 2005)

Yalçiner, Serhat, (2006), “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:2 Sayı: 4, s.102.

Yılmaz, Ömer, (2006), “İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir Mi?”, İhsan Bal (Der.), *Terörizm*, Ankara: USAK Yayınları, ss.136-138.

Yılmaz, Sait, (2008), *Güç ve Politika*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Zaman Gündem, (2007), (<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=483516>,
Erişim Tarihi:06.1.2007).